JOHAN SKJOLDBORG

GYLDHOLM

ARBEJDERROMAN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL / NORDISK
FORLAG / KJØBENHAVN / KRISTIANIA /
BERLIN / LONDON / MDCCCXXI

Förord till den elektroniska utgåvan

Första upplagan utkom 1902. Denna bok, som tillhör University of Michigan Library, har scannats av Google Books. Den anpassades för Projekt Runeberg i december 2012 av Bert H.

PAA den ene Haand — Gavlen af en Herregaardslade med store Ageporte i Siderne, en gammel, ludende Bindingsværksgavl, der hælder truende ud over dem, der gaar tæt forbi. Oppe i den sorttjærede Fjæletrekant sidder en gammeldags Rude med en Hvirvel i Midten — som et argt Ridefogedøje, der er bleven grønt af Galde over Folkene, som er gaaet ud og ind af Gaarden.

Paa den anden Haand — en cementfuget Gavl af røde, maskinstrøgne Sten, en rank, regelmæssig, nymodens Gavl.

Midt for — en sølet Vej med Traadd og dybe Spor, som staar tydeligt i det lerede Ælte.

Ud af Gabet mellem disse to Gavle kommer, en Rytter. Han rider den Nærmer; den Fjærmer følger med af sig selv, thi de to Heste er spændt sammen i Seler af Rebstumper og stift, sprukkent Læder med Mankepuder af Jærn. Det ringler og rasler fra Tøjet, der hænger løst paa de ledige Dyr, eftersom de langsomt flytter sig frem med hængende Hoveder og halvt tillukkede Øjne.

Rytteren er en mager Mand med skæve Skuldre. Han duver med Hovedet, stærkt, som om han bøjede sig, for at en mægtig Haand des lettere kunde give hans Nakke et Duk endnu. Han ser nemlig saa skikkeligtroskyldig ud af de modløse Øjne, som han klipperlidt med; og hans langnæsede, faarelignende Hovede synes skikket til villig at nikke og neje sig for al Slags Uvejr.

Det er Tammes; han er Forkarl.

Der kommer flere.

Den næste, Røde-Jens, holder sig lidt mere ret i Sædet. Han er sværere, men noget oppustet og bullen med Pluskæberne og de valne, fregnede Hænder. Hans Næse har et blaasort Skær, og Øjnene er rødaarede. Han bærer sin fedtede Bulehat skævt paa Haaret, der er ildrødt som det store, gloende Fuldskæg. Han gaber med megen Larm — et Bid og en Olams som store Hundes.

Røde-Jenses Heste er ringere end det foregaænde Spand, men hæver sig over det, der følger efter.

Det er Jakobus, som fører dette, en sort og en brun. Den sorte har et tykt Vandknæ, og den brune svinger ved

hvert Trin den brede, flossede Hov med et Plask ned i Æltet.

Paa den brunes Ryg sidder Jakobus i sine Pjalter med et tilfreds Drag om sin skægstubbede Mund. Kroppen er stiv som; det Træ, der er groet krumt, men han kraaner sig og smaavrikker selvbevidst med Hovedet. Han er ikke langt fra Halvslummer.

Nummer fire, Palle, har umaadelig store, røde, Hænder, der stikker langt frem af Ærmerne, og saa omfangsrige, udstaaende Ørelapper, at man skulde synes, han kunde vifte med dem. Sine revnede, vindsprukne Læber har han overklistret med Tobaksblade. Han aander med aabentstaaende Mund, som om han ikke kan faa Luft nok gennem Næsen.

Bagefter Palle kommer Bette-Lasse med sine to Helmusser. Bette-Lasse er hulbrystet og knykhoster.Han er ganske bleg. Ikke engang paa Hænderae eller Læberne kan det ses, at han har BR>d i sin Krop, og hans smaa, syge Øjne bliver næsten borte i de dybe Øjengruber.

Store-Lasse er lige efter. Hans stærkt hvælvede Øjne staar frem, som om de er ved at vælte ud, og med det stive, stillestaaende Blik ligner de blaahvide Porcelænskugler. Hans store Lemmer slentrer som døde Ting under Ridtel.

Han, der nu kommer, det er Per Holt. Han er en særlig fast og tæt bygget Ungkarl, og han sidder paa Hesteryggen, som havde han været Dragon. Med Huen paa Snur og med en sej Værdighed, som om han endnu havde Sporerne paa, hviler han flot Haanden paa det muskeltykke Laar. Han er sort af Haar og har Varulve-Bryn. Hans mørke Øjne har megen Qlans af legemlig Sundhed; de har flakkende Skær af flygtige Tanker og paa samme Tid Udtryk af frygtløs Ro. Hans Underbid giver Præg af dristig Kraft; han ser ud, som om han kunde staa for et Knytnæveslag uden at blinke.

De bliver ved at komme ud af Gabet — Kræn Sows med sin tykke, folderige Ansigtshud, i hvis Læg der ligger mørke Striber af Snavs og Tobaksvædske, Store-Povl, Niels Røn, — „Margrethe", hvis stramme Laarmuskel endnu bærer det svedne Indbrændingsmærke fra Præmietiden, „Lise", hvis hinkende Hofte sidder i et svadrende Saar.....Folk og Dyr.

Fjorten Ridende og fjorten Par Heste. Endelig er der ikke flere.

Ud ad den sølede Markvej fortsætter de med plaskende Hove og dvaske Lemmer; de bevæger sig i samme slæbende Takt hele Tiden, og det ser ud, somde vilde blive ved saaledes, indtil en Magt udefra træder til med et Kommandoord.

Som i Søvne skrider Skaren frem i den Retning, den skal, uden at vige ind paa nogen Sidevej.

Nu skal den krydse Chausséen.

Men da kommer ad den Banede Kongevej et elegant Køretøj: blanke Skimler, der leger og danser med Fraade om Sølvmilerne, en Vogn, der glider som paa Gummi, og en Kusk med hvide Handsker og Bjømeskindsslag.

Kammerherrens vinrøde Kinder og mørke Moustache stikker frem af Pelsværk. Han ligger ubevægelig lænet mod Fjedrene i det lave Bagsæde og stirrer Kusken i Nakken med sine store, kuplede Raceøjne.

Da Tammes ser Landaueren, standser han, og som Jærnbanevognene puffer hinanden, fremkommer der smaa Sammenstød ned gennem den lange Række, som holder ærbødigt stille.

Mens Kammerherren kører forbi, blotter de fjorten Ridende deres Hoveder og hilser paa det dybeste deres Herre og Husbond.

Kammerherren gen hilser let, men hensynsfuldt

Derefter glider det fintbyggede Køretøj videre frem ad Landevejen som en Edderkop ad sin Traad, og det tunge, klodsede Arbejdertog sætter sig atter i Bevægelse over mod Udmarkernes brede Fald af Stubber og bølgende Pløjeland.

Saa kommer der Kammerherren i Møde et Vogntog af drøje, velnærede, jydske Øg og solide, hjemmelavede Vogne. Alle Fadinger er fulde af tætpakkede, helligdagsklædte Folk; de ligesom hænger paa, saa mange er der. Det er Bønder, langskæggede og blonde med opvakte Øjne, Grundtvigianere fra Falling, der skal til Efteraarsmøde paa Ørum Højskole.Vogntoget viger af Sporet just saameget, at venstre Hjul gaar i højre Slag, men heller ikke mere. Og der er ingen, der hilser Oodsejeren — med Undtagelse af en enkelt gammel Mand, der nede i Vogntoget løfter sin Hat lidt, ingen, der ser til den Side; alles Blik er tvunget lige frem, og som ved Tryk paa en hemmelig Fjeder antager Udtrykkene paa een Oang en saa barsk Karakter som muligt.

Men saasnart Kammerherren er forbi, falder de stive Masker — atter som ved et Tryk paa en hemmelig Fjeder. De lyse Ansigter smiler, og de hatteklædte Hoveder stikkes snakkende sammen.

De grundtvigske Falling-Bønder fjærner sig mellem Landevejspopleme ad Ørum til, og Godsejeren svinger ind i Alléen til Slottet, som Oyldholm Hovedbygning kaldes.

Men Arbejdernes Kobbel af Krikker og kantede Kroppe, af hængende Hoveder og dukkede Nakker, føres videre under Lyd af Jæmdeles Ringlen og Raslen og ledsaget af Ladefogden, hvis tætknappede Frakke saa meget som muligt minder om Uniform.

Han holder sig et Stykke bagefter med sin tykke Stok, som om han drev en Hjord foran sig.

De fjorten Plove, der staar og venter i Furerne oppe paa Gyldholms Højmark, kommer i langsom Drift. Det gaar sejt og trægt. Jorden er fed og fugtig; den kliner sig til Muldfjælene, klæber sig ved Hestenes Hove, klistrer sig langt op ad Mændenes Ben og klumper sig om deres Træskostøvler.

Naar de døsige Plovmænd i Lavninger eller Læ af Skrænter tror sig fri for Opsynets skarpe Blik, standser de, som om de helt sov ind — undtagenTammes Forkarl, der driver jævnt frem og stedse er et langt Stykke forved de andre.

Men Ladefogdens Røst vækker dem snart.

Og hans grove Ord gaar igen som Banden og Galen i Mændenes Mund og forplanter sig gennem Tømmerne som Strammen og Strutten og Saven i de asende Dyrs Kæver.

De fjorten Spand Plove flytter sig videre som jordkrybende, tibenede Væsener, der langsomt kravler op og ned over de sortmuldede Banker, mens de dyrker Gyldholms grødefulde Jordegods.

Fra Højmarken har man et lille Rundsyn — ikke som i Nord- og Vestjylland til vide Flader og langstrakte Aase, der staar som stivnede Bølger, rullet lige ind fra det brede Verdenshav, men til et Jordsmon, der bølger sig som krappe Søer i mindre Vand.

Gyldholm selv ligger lavt, som om Jorden havde sænket sig under Vægten af de mange tunge Stenmasser. Hovedbygningen, „Slottet", er en Stenkasse i to Stokværk og tre Fløje, dækket af rødt Tegl og med takkede Gavle. I al sin Klodsethed har Slottet alligevel et vist fornemt, utilgængeligt Præg med de store, hvidkalkede Murflader, de smaa Vinduer og tætlukkede Døre. Og saa ligger det for sig selv i Udkanten af Skoven bag et rummeligt Haveanlæg, tilbagetrukket fra Arbejdets Tummel, fra Ladernes og Staldenes simple Lugt.

Skellet dannes af et hvidmalet Stakit. Og det hvid-malede Stakit er et meget skarpt Skel.

Jorderne, der strækker sig som et bredt Bælte om Gyldholm, danner ogsaa et Skel.

Og bag dette ligger Bondebyerne — som om en mægtig Arm havde fjæmet dem i ærbødig Afstand.Darum, Falling og Ørum.

Man kan næsten se ovenned i Skorstenene paa de forfaldne Darumgaarde. Det ser ud, som de skulde synke sammen som fulde Mænd og kun blev holdt oppe ved Stivere, Støtter og fælles Selskab.

Fallinggaardene derimod er begyndt at vandre ud til Udmarkerne. To af dem kigger op over Byskrænten; de er ny, af røde Sten og ganske ens med Tag af Pap. Og helt ovenfor staar der en og vinker med Rejsekransen

svingende over Sparreværket.

Men Gaardene i Ørum har helt forladt de gamle Pladser og breder sig frit og luftigt med de anselige Højskolebygninger som Midtpunkt.

Man kan ogsaa fra Gyldholms Højmark se hvide Kirketaame, skimte Spiret paa Baroniet Løvenborg og det brede Tag af Sørig Kloster, men ellers — her er snævert for det vide Udsyn, stænget paa alle Kanter med Huse, Gaarde, Landevejspopler, Haver og levende Hegn.

Dog — forbi de mørke Skove ved Gyldholm i en Skure mellem to mægtige Muldbryster lyser en lille Trekant af Kattegat med en enlig Sejler.

Og dette Vand virker i det lukkede Landskab som en Rude.

Der er ingen Straaler af Sol, det er, som den skinner gennem graa Uld, der er ingen Glans paa nogen Ting. De røgfarvede Skyer trækker over Gyldholm-Skovene og samles ude over Havet, hvis Vand bliver mørkere og mørkere.

Og Dagslyset siver bort.

Men de fjorten Plovspand kryber endnu frem og tilbage i det muldede Ler som kæmpemæssige Biller.Først da Mørkningstiden er indtruffen, bryder Ladefogden op med sine Undergivne, Tammes forrest og alt iøvrigt i den reglementerede Rækkefølge.

Hvor de ser ud, baade Mennesker og Dyr — som om de var kravlet lige op gennem Jorden og ikke endnu havde skilt sig fra den — som et Tog af noget levende, der dog mangler endnu et sidste Livets Pust i sin Skabelse.

De rider tilbage: Røde-Jens, Jakobus, Palle, Lasseme, Per Holt, Kræn Sows, Store-Povl, Niels

Røn.....den lange Række af Oyldholms Tyende-

Husmænd.

Tusmørket hviler over det fjæme og det nære, og skumringsgraa ligger de vaade Agre langs den opblødte Vej, ad hvilken Dyrene ælter sig frem.

Noget borte er Marken som levende, hvad det saa er. Men da Toget kommer nær nok, basker det som af tusinde Vinger, og der rejser sig et susende Vejr af Krager.

Og mens Luften er fyldt med skræbende Skrig over Hovedet paa dem, sluges de fjorten Ridende og de fjorten Par Heste af Gabet mellem de to Gavle.

II

Højt er der i Gyldholms Hestestald som i en Landsbykirke. Ned fra Loftet hænger to store Lygter, der drejer sig i Kæder, som om de nys var tændt, og Lygteskærets Halvlys ligger som Maaneskin over Stængernes Træværk, over de lange Rader af Baase og den brede, stenlagte Gang.

Anders Staldkarls Træsko er beslaaet med svære Jæmringe, der giver Klang i det store, lydbare Rum,naaf han paa sine kalveknæede Ben vrikker frem og tilbage over Stenpikningen, svingende med Overkroppen som en Perpendikel. Hans Trin følger regelmæssigt efter hinanden i klingende Takt, der minder om den lydelige Gang af et gammelt Ottedagsværk i en tom Stue.

Han lader fire Heste ad Gangen gaa ned at drikke. Naar de er færdige, staar de et Øjeblik ganske stille, mens Vandet drypper fra Mulerne, puster ud i et Suk og gaar rolige tilbage hver til sin Baas. Fire ad Gangen

— det hele gaar saa sikkert som et Ur.

Henne ved Truget tor nogle Karle sig og stritter Vand paa hinanden under muntre Udbrud. Og i Staldportens Skygge tumler en ung Fyr med at bøje Røde-Jenses Arm.

Jens puster, men han bliver ved at holde den knyttede Haand strakt ud, mens han smiler.

„Nej, her er Dævlen tejme Marre, mi' Dreng 1" siger han.

Tammes Forkarl og de fleste andre Husmænd er ellers gaaet hjem. Palle staar dog og ser til med halvaaben Mund og de brede, skovlformede Hænder ned ad Siderne

— som ventede han paa et Skub for at komme i Gang. Og Jakobus stjæler sig til at faa et lille Sug af Lommepiben, inden han skal ud; i Sluden. Men Bette-Lasse hælder sit Hoved mod Stænget og hoster uafladeligt

Per Holt kommer fra Vandtruget, sokkende i side Bukser. Han løfter op i Livremmen og spytter sejt ud mellem Tænderne. Og som følte han sin egen Styrke, vugger han samtidig lidt med de kraftige Skuldre, hvis Blade rører sig under Blusen. Han tørrer sin

Gyldholm 2svære, nøgne, brune Hals med Bagstykket af sin Vest, idet han gaar forbi ind i Karlekammeret.

Jakobus kniber Øjnene sammen og hentyder til Per Holt:

„Er det sandt, ted — æ — at han skal giftes med Sofi’ nu?“

„Jasvarer en lyshaaret Karl.

„Tho hun er jo da ogsaa med den anden ved ham.“

„Han har s*gu en Pige tyk paa Løvenborg foruden!“ griner Karlen.

„Ja, er det nu it en Satans Mennisk’, den Per!“ Jakobus skudrer sig fornøjet

„Og saa dem, han har i Forvejen!“ falder Røde-Jens ind. „Jov, han er Dævlen tejme en rask Dragon, he, he, he!“ Jens sender et beundrende Sideblik gennem Døraabningen ind til Per, der staar med et Spejlskaar i Haanden og kæmmer sin tykke, sorte Manke, mens han fløjter den Vise:

„Den Karl, som Kongen tjene kan . . . "

— Der er saa fredeligt i Stalden nu efter Dagværkets Slutning. Og Hestene puster fornøjet i Hakkelsen.

Saa høres Lyden af tunge Skridt og af en Dupsko, der stødes fast mod Brostenene ude i Gaarden.

I samme Nu kommer der et lyttende Udtiyk i alle Ansigter — ogsaa i Palles, som om der tænkes paa den samme Ting. Jakobus stikker øjeblikkelig Piben i Lommen, og selv Bette-Lasse holder op med at hoste.

Udefra høres en Strøm af Ord, der lyder som Skælden. Den sidste Sætning fremhæver sig tydeligt: „. .... Her er j e g Fanden skal gale mig Nummer eet V‘„Det er Ladefogden, der f a a r !“ hviskere den unge, lyshaarede.

„Ja, naar Forvalteren snakker om, hvem der er Nummer jen, saa er ’en paa de hyww Nawler,“ bemærker Jakobus.

Over-Forvalterens kraftige, graaklædte Skikkelse viser sig i Portaabningen. Alle hilser ærbødigt. Han har en Lygte i Haanden og en stor, gul Hund krybende i Hælene paa ham. Han har Slud i Skægget og en Hinde af Fugt over de glorøde Kinder. Han bliver staaende og sender en spiritusduftende Aandekegle lige i Næsen paa Folkene. Men han siger ikke noget. Fra sine stiftaabne Øjne lader han bare Blikket glide hen over dem.

Folkene rører paa sig. Med sin fregnede, brutale Haand, som Lygteskæret falder paa, tager Røde-Jens sig om Skægget og siger faderlig fromt, idet han sukker: „Naa — saa faar En vel hjem og se til Ku’en aa Bø’n!“

„Kone og Børn! Ja, du er Fanden skal gale mig en net Vaps, det er du!“ siger Farvalteren og gaar med sin Lygte og sin Hund, og Lyden af Dupskoen f jæmer sig.

Røde-Jens blinker og skubber Jakobus paa Albuen, og de sidste Husmænd driver af ud i Mørket, — ogsaa Palle.

Straks kommer Ladefogden. Den tilknappede Mand med de barske Træk bærer i sine Panderynker Skyggen af den Byge, Forvalteren nys har sluppen løs over ham.

„Hør du der,“ siger han til en Karl, der smutter ind i Kammeret, „nu har du jo igen glemt Muleposeme, din — Klaptorsk!“ Han gaar ind i Stalden. Frem og tilbage. — Hans opirrede Blik flyver og farer i alle Kroge og hen

over alle Ting.

2*Han gaar flere Gange forbi Anders. Endelig siger han: „Vil du værsgod at sørge for tilstrækkelig Vand i Truget!"

Røde Skjolder, der er Tegn paa heftig Sindsbevægelse hos Anders, breder sig over hans Næseryg og op ved Tindingerne. „Det skal a nok pa-pa-pass*!" Anders * er stam.

„Hva* siger du? —'"

Anders gløder, og hans Øjne staar stive. Din Slubbert!"

Anders bliver ved at stirre efter Ladefogden, da han gaar, og han rører Munddelene, som om der var mange Ord, der vilde frem.

Nu kommer der Forstyrrelse i al Ting indo i Stalden Det begynder med „Nummer 18". Den napper en anden i Halsen. Anders farer paa den og sparker den i Lyskerne: „Æh, Kule! Ka* du kom an!" Han skælder, og Dyrene, der hører, hvor rasende han er, tager fejl af Baasene. Da de vil skifte, tager de fejl igen. „Næ, sikken no'en Ra-alliker!" Han henter en Knippel. — De fire næste. De gaar ogsaa fejl i deres trippende Angst. Han svinger sit Strafferedskab, saa det suser: „Ka' du husk*, — ka* du! — ka* du husk1 — ka' du!" Han har glemt at binde de forrige fire. Saa nu er der otte paa Gangen. Dyrene klemmer sig ind mellem hverandre og krummer sig, og de staar op paa hverandre, lægger Ørerne tilbage og ser forvildede ud af de store, fugtige Øjne. „Æ-æh! Dit ottekantede Skidehus! Kender du mig — hvaM Kender du mig — hvaM

— Tju!" De raske er forrest, de halte og stivbenede humper efter i nikkende Galop.

Der staar et Bulder op under Loftet fra Skældsordene og de klaprende Hovslag, og det gnistrer derinde iHalvmørket fra Hesteskoene og Anders' Træsko-beslag.

Stadig forkert. „Ka* I da ikke komme i B-Baa-sene, I Knokler! Det er da ogsaa Satans i hede, hule

Helvede---"

Anders har skubbet Huen bag i Nakken, han er luerød, og Sveden pibler over hans Pande. Det kan man se, naar han kommer under Lygterne.

Selv da alle er kommen op i de rigtige Stader, er Dyrene urolige og rædde, saa deres Rygge bølger som Aks i Uvejr, naar han farer fra den ene Side af Stalden til den anden.

Endelig stilner det af herinde. Og efterhaanden lyder der igen fra en og anden Krybbe en hyggelig Gumlen.

Anders Staldkarl tørrer sig med Bluseærmet og støtter sig til sin Knippel, mens han tager et Overblik. „En har vel K-K-Kommandoen endnu!"

Lidt efter faar han Haanden ned under Forklædet efter en Stump frisk Tobak. Saa puster han ud og mumler: „Hum! Saadan en næsvis F-F-Flab — naar En p-p-passer Krammet k-k-korrekt! — Ptøj!"

Der er ogsaa Lys i de andre Stalde paa Oyldholm. Smaa Lyspunkter skinner ud fra de mørke Længer, som var de trukket paa Snor i lange Rader. Ellers tykner Aftenens Mørke til mellem de mange Bygninger, tættest i Portene og Krogene. Men over de sorte Tage lysner Luften svagt frem mellem Efteraarsskyer, som sejler hen over den gamle Gaard.

Der er én, der viser sig etsteds med en Lygte og bliver borte igen. Saa dukker der frem af Udhusene en og anden Skikkelse, der bevæger sig over mod Folkestuen.Den To-Etages-Bygning, paa hvis Kælderbund Folkestuen findes, er som et Skatol med mange Skuffer i til det, der ikke maa blandes sammen.

Paa første Sal er der Værelser, Kamre og Bure for Overforvalteren, Ladefogden, Lærlinge, Husbestyrerinde, Mejersker, Stuepige — Spindestuen, fælles Sovestue for Mejeripiger — Spisestue for Lærlinge, Spisestue for Haandværkere .... hele den Gyldholmske Stat, en Stat, hvor Rangforordningen gennemføres helt ned til Svinedrengen.

Langs den halvt undeijordiske Stueetage gaar en skummel Gang som Cellegangen i et Arresthus. Og dybt inde ad denne Gang forbi mange Døre ligger det Rum, man kalder Folkestuen.

Gulvet er toppet af runde Piksten, der holdes mørke af den Væde, som siver af den lave, sure Orund. Fugtigheden skyder sig ogsaa i grønlige Skjolder op ad den graa Kampestens Ydervæg, der en Gang har været hvid af Kalk. Straakr af Sol kan her komme, thi kun gennem to smaa Vinduer, der sidder højt oppe i dien tykke Mur mod Nord, kan Dagens Skær rinde ind.

Og saa er her en muggen Jordlugt som i et Gravkammer.

To Talglys skinner mat gennem Mørket. Der skimtes ved Siden af Døren en Række Hornskeer i Læderøller, og hist og her paa Væggen hænger Svineører, som Folkene i Stedet for at spise dem har foretrukket at hænge op paa Søm.

Her er tomt og stille, gravstille. De to Lys staar med osende Taner paa det ene Langbord — Brædder, der er fastsømmede til nedrammede Pæle — et søvnigt Lys paa hver Side af Ølstoben af Træ.Saa naa’r Lydén herind af Træsko, der trædes tungt mod Sten ude i den mørke Kældergang, en gjaldende Klampren, der tiltager, som Trinene nærmer sig. Per Holt og et Par andre Karle kommer ind og sætter sig paa deres Pladser, Per øverst, de andre længere nede med Rum mellem sig til nogle, der maa komme efter.

Per klaprer med Laaget paa Ølstoben. Han bliver ved at klapre og klapre. Og da Kokkepigen endda ikke viser sig, tager de andre deres Lommeknive og banker med Skafterne i Bordet, og en enkelt piber i Fingrene .... et Spektakel, der synes at more dem, for de kigger mere og mere fornøjet til hinanden som glade Skoledrenge.

Kokkepigen kommer til Syne med Kartofler og Dyppelse. Hun vrikker med Enden og siger: „I har vel it Behov aa skab’ jer halvtaabelig, fordi Maden it staar for Næsen af jer paa Minutten!"

„Gjeb — gjeb — gjeb — gjéb....."er der en,

der vrænger.

„Du kan vel Fa;n hukme passe din Tid, saadan maa vi andre!" svarer Per Holt.

„Aa, du er saa vigtig, du, Per Fortidlig-Far! Du kan vel haf nok at gøre med dine Tøser!"

Per kniber polisk Øjnene sammen: „Er du misundelig? Din gammel Daase!"

En Karl griber om hende og nynner:

„Aa bette Mætt’, aa bette Mætt’, hun er saa vakker en Tøsl“

„Hold du dine Grabber ved dig selv!" vrisser hun.

„Du vilde vel hellere, det skulde ha’ været Mads!" griner Karlen,„Aa — I taassede Drenge!“ halvsmiler hun lidt skabagtig og gaar.

Det klamprer atter ude fra Kældergangen. Det er Anders Staldkarls regelmæssige Perpendikelgang. Han ser paa sit Ur, tager Kniven op af Lommen og giver sig til at pille Kartofler. Han sveder og fører med sig en Em af den syrlige, ludskarpe Luft fra Hestestalden.

Ras Buus kommer i Følge med den gamle Svine-røgter.

Ras Buus, der hjælper til ved Studene og Tyrene, vralter tungnemt frem. Han har et svaghjemet Udtryk og kigger skulende op med graa Øjne, der virrer og dirrer i stadig Uro.

Mikkel Svinerøgter er snavset og glinser over hele Ansigtet Ogsaa hans Tøj har Glans af blankslidt Snavs og gammelt Fedt Og saa har han om sig Svinestaldens særegne, uappetitlige, vammelfede Lugt

Der samler sig foran hver en Dynge skurvet Skind og en Dynge Kartofler, fra hvilke der stiger en aandefin Damp.

'Maaltidet bestaar kun af Kartofler og Meldyppelse.

Der er nogen, der stjæler fra Ras Buus. Idet han saa skæver til Siderne for at passe paa, virrer han dobbelt med Øjnene, og dette morer de andre.

Det svinder snart igen af hans Dynge;

„I skal Sa;n ras’me la' værM“ siger han.

Folkene ler.

Hver Gang han opdager, at der listes en Kartoffel fra ham, siger han det samme, men for hver Gang stærkere: „I skal Sa’n ras’me la* værM“

Og hver Gang ler Folkene.Imidlertid stiger hans Forbitrelse. Han slaar om sig. Men naar han slaar til højre, stjæler de fra venstre.

Og de bliver ved at le.

Da gaar der en smertelig Trækning over hans fjogede Ansigt. „Hva’for kan I it la* mig vær?“ siger han og er ikke langt fra Oraad.

Men lige paa een Gang rejser han sig sig| i Sædet, hugger sin forfærdelig store Haand, der holder om Skaftet af Kniven, i Bordet og bander som en rasende: „I skal Sa’n ras'me la* mig være!“

Knivsbladet blinker. Han stønner, hans tykke Næsefløje vibrerer, og Øjnene bliver helt vilde. Han minder om de gale Tyre, han daglig gaar hos.

De unge Karle, der har drillet Ras, ligner ganske store Drenge i en Skole, som de sidder der ved det lange Bord med de lidet prægede Ynglingeansigter, over hvilke Øjeblikkets Stemninger farer let hen.

Per Holt sender dem et tæmmende Blik. Saa siger han godmodigt: „Naa Ras, hvad er nu det? Det hele var jo kun Grin!“ — Og som for at aflede Opmærksomheden smiler han: „Se til Mikkel — det er s’gu ham, der guffer Kartoflerne i sig.“

Alle ser hen til Svinerøgteren og griner.

Han har hele Tiden siddet og passet sit uden at se hverken til højre eller til venstre. Kun da Ras svang Kniven, løftede han et Sekund sine smaa Griseøjne. Mikkel er den eneste, der spiser Sul; det, som andre har vraget til Middag, har han gemt i sin Skuffe, og nu smasker han det ildelugtende Orneflæsk i sig.

Det gør intet Indtryk paa ham, at de ler ad ham. Det er, som han hverken hører eller ser, enten saa der græ`des eller grines. Han sidder, som om han sad her ganske ene Mand i Stuen.Saa klapres der igen med Laaget paa Ølstoben; der hamres paa de tømte Fades Rande. Og Kokkepigen kommer med en ny Forsyning.

Med hende smutter en lille Dreng ind i Folkestuen. Han lader til at være huskendt, vant til at gaa, hvor han vil — ligesom Hunde og Katte. Med sine ru Hænder, sine bødede Klæder og sin Madtaske, som han bærer i en Skulderrem ligesom de voksne, ligner den lille Purk aldeles en meget lille Udgave af en Gyldholms-Husmand, der kommer fra Arbejde.

Især, som han med fornuftige Miner gaar tungt og klodset med Knæk i Knæerne hen over Gulvet i sine store Træsko.

Det er Bette-Ejler fra Sneglehuset. Han har allerede begyndt at gøre Tjeneste paa Gaarden, hvor hans Fa'r og Mo’r har gaaet al deres Tid.

Ejler lægger Armene paa Kanten af Bordet og træder med højre Fod op paa den venstre Træsko for bedre at kunne se den Figur, en af Karlene skærer ud i Pladen. Han staar og beundrer.

Saa spørger Karlen: „Hvor er din Fa'r henne i denne Tid?"

„Han drikker i de her Daw .... Skal der nu it ogsaa en Sejl paa det Skib?" Ejler peger paa Figuren med sin buttede

Finger, hvis lille Negl næsten er bleven borte i Snavs.

„Hva* si'er nu din Mo’r, nær han drikker?"

„N-aa — det ved a it." —

„Slaar han?"

„It, uden han er gal..... Kan du ogsaa tælle

en Mand ud?"

„Hja!"„Aa sikken pæne Kniv, du har!“ Ejler tørrer sig om Næsen og snuser ind, og med store Øjne betragter han det blanke Hornskaft med indlagt Messinganker.

Lidt efter spørger saa Karlen grinende: „Er det sandt, te Ladefogden gaar hen og ligger ved din Mo*r?“ „Det ved a it.“ Ejler lister af til den anden Ende af Bordet, hvor to Karle er ved at „rykkes i Krog.“

De begynder nemlig at lege nu, da de er færdige med Maaltidet.

Men Per Holt siger — og ingen kan undgaa at lægge Mærke til ham, naar han taler, for hans Røst er saa gennemtrængende, han siger:

„A kund’ Fa’n hukme æde baade Krus og Fad, saa sulten er a!“

„Da skal du vist vær-saa-god!“ kommer det tørt og ganske langsomt henne fra Svinerøgteren, der endelig har sunket den sidste Bid og nu tørrer sig om Munden. „Hva* — er du levend* endnu, Mikkel!“ griner Per. Anders indskyder, idet han bider af et Stykke Tobak: „Du kan jo ta* dig en S-S-Svineør* ovene-p-p-paa, Per — he!“

„Ptøj for Satan!“ Per spytter, som han havde en Skruptudse i Munden.

En af de ung« Karle, der har siddet og dvasket hele Tiden, vaagner op med eet og spørger, hvem der kan ramme et Svineøre med en Kartoffel.

Og nu bliver der en Kasten. Slag i Slag og Smask i Smask klasker Kartofler mod Væggen, der overklistres med Melstof, mens Resterne sprøjter og drysser.

Det griner Ejler af.

Kokkepigen aabner saa Døren og kalder ad ham.„Kan du komme hen til mig, bette Ejler!“ siger hun venligt.

„Naa, — skal du ha1 Patten!“ er der en, der fnisende bemærker.

Men Ejler følger rask efter Kokkepigen.

„Skal vi saa gaa op og se til Tøserne ?“ siger Per Holt, idet han trækker op i Bukselinningerne og vugger med Skuldrene.

I det samme kommer der et Par Fafling-Karle. De vil gerne slippe med ind. De har Brændevin i Lommen, for de ved saa godt, hvad det koster for en fremmed Mand at faa Adgang til Spindestuen paa Gyldholm.

I Spindestuen, hvor alene Kakkelovns varmen giver lidt Hygge, lader Pigerne Mundene gaa.

De pjadrer og skogrer.

Men de sidder alligevel lydhøre og lette i Sædet

— som venter de, at Karlenes Trin skal høres i Trappen. Og da de mange Træsko virkelig begynder at gungre, forplanter dette sig derind som et vagt, elektrisk Stød.

Det er en hel Række af unge Karle med kraftige Lemmer, der glider ind gennem Døren. Og det virker paa Pigernes Ansigt, som; om nogen kildede dem under Hagen.

Ras Buus er ogsaa med. Han sætter sig ved Kakkelovnen og ser med sine urolige, virrende Øjne hen til Sofi\

SofP er letbygget, egentlig smuk, med regelmæssige Træk, lysblond, med Øjne, der er gode i Bunden og ellers har et kælent Udtryk, som gik hun i en stadigvarende Elskovsrus. Hendes Bevægelser er bløde, og enten er hun lad, eller hun bevæger sig, som hun gør, fordi hun for Tiden er mavesvær.Sofi’ tx Per Holts, og de omgaas som Mand og Kone.

Men Ras kan ikke faa sine Øjne fra hende.

Han er syg efter hende.

Ser hun paa ham eller siger noget til ham, løber Ras1 Øjne helt løbsk, hvad der morer baåde hende og de andre. Og derfor gør hun det ikke saa sjældent.

Først staar Karlene urolige, tripper, hviler snart paa det ene Ben, snart paa det andet, krydser Benene, hæver Foden paa Tæerne . . .

Og navnlig krummer de Pibeslangerne ganske voldsomt

De vrider Lænderne, vipper med Knæerne og strammer Læg.

Saa begynder Øjnene at blive mere blanke, og de skubbes, Karle og Piger.

Og efterhaanden stiger frem fra Spindestuens Kroge en Hvisken og Tisken og Snakken med Smaalatter og enkelte Hvin, indtil Luften er varm, saa al Slags Ord glider let igennem den.

„Hør, An’ Katrin’!“ siger den lyshaarede Karl til en lille, grinende, braknæset Tøs. „Kan a it faa dig til at sy den her Knap fast, — skal a heller ta’ en Sting for dig en anden Gang!"

Hun griner, saa hendes Tandkød bliver synligt. Han dikker hende paa Halsen, mens hun syer, og til Gengæld stikker hun ham med Naalen.

An’ Katrin’ er ikke meget i Ro. Hun trækker Per Holt i hans store Taa. Han griber hende i sine stærke Arme og ser paa hende med de sorte Øjne under Varulvebrynet. Men hun er villig, og Sofi’ sidder dog ved Siden af og stopper Pers Hoser.Saa løber An’ Katrin* hen og sætter sig paa Knæerne af Ras Buus. Men han skubber hende bort: „La vær*, du! La' vær', du!“

„Vil du værsgod aa la’ min Kæresf være, An’ Katrin’!“ skæmter Sofi’.

Folkene morer sig.

Ras ser fjoget ud og bliver bare ved at skubbe bort og sige: „La’ vær1, du! La’ vær’, du!“

Og Spindestuen ryster af Latter.

Men Stine Koids skarptskaame, stramme Ansigt er uden Smil. Hun sidder sotn indhyllet i urørlig Kyskhed

Imidlertid gaar An’ Katrin’ fra Haand til Haand, saa hendes tjavsede Haar sidder i et Purl. Men hun bare ler under Purlet og ender tilsidst hos den krøl-haarede Karl, med hvem hUn snart efter forsvinder ind i Sovestuen.

„Naa!“ Stine Kold vender sit Hoved som en Fugl. „Da er de s’gu it vams!“

„Pyh — din Snærrepotte!“ blæser Ane. Hun sidder paa Knæerne af Hans.

Da der er stille, begynder Jens Trøst ganske svagt at nynne i en Krog:

„Dikke—dula—la-la,

Dikke—dula—la—la!

Det er det, vi saa gerne vil ha’!“

Men Stine Kold rimper Munden end mer sammen og tager en Maske ind paa sin Strømpe. —

Henne ved Vinduet staar en Karl og en Pige lidt for sig selv. Hun har presset sin Talgpraas mod Vindueskarmen og bøjer sig over hans syge, opsvulmede Finger, som hun varsomt løser Linnedkludene af.Karlen vaander sig af

Smerte, han vrider sit Ansigt, og han bander. Men Pigen pusler omhyggeligt videre, og hendes Smaasnakken lyder saa tyssende og beroligende, som om hun hjalp et Barn til Rette.

Den blaaagtige Negl ligger løs i en gulagtig Masse, og den tykke, bulne Finger dirrer kuldskært, som han holder den ud i Luften, mens hun henter det varme Omslag.

Der leges rundt om i Stuen.

Om Maren er der to.

Nis og den ene Fallingkarl.

Hun er stor og svulmende. Hendes Kind blusser i et fint forgrenet, blomstret Net af blaarøde Aarer, og hendes Øjne skinner af stærke Sanser.

Det tirrer Nis, at hun giver Fallingkarlen Fortrinet, og derfor siger han drilsk: „Du var it saa kilden den anden Aften, du laa ved mig!“

„Laa ved dig! Det er Løgn i din Hals!“

„Hva* er 'et, din Sluske!“ — Nis rynker Biynene.

„Jo — for det var s’gu dig, der laa ved mig, din Gris!“ Hun skoggerler.

Det gør de andre ogsaa.

Undtagen Ras.

Hans Øjne spiller. Thi Sofi* læner sig hengivent ind mod Per Holt, der sidder i Bænkekrogen med Armen om hendes Liv.

Midt i Lystigheden gaar Døren op, og der skrider en Kvinde hen over Gulvet. Det er Malle; hun er højt frugtsommelig.

Der bliver et Øjeblik lydløst stille i Spindestuen.

Hun tager noget af en Kommodeskuffe og gaar igen.

„Ok, det sølle, tykke Menneske 1“ siger Sofi* medfølende. „Hun kan saamænd falde, hvad Time detskal være. Og der er for Resten saa lidt Halm i hendes Seng!"

„Ja, men det er der s'gu da gode Raad for!" siger et Par raske Karle og springer op.

„Der ligger saa møj en dejlig frisk Knipp’ ved den østre Lem paa Lavloften!" raaber Per efter dem.

Maren blinker til Fallingkarlen, og de smutter ud af Døren.

„Rejs I ad Helvede til!" muler Nis.

Men Per muntrer ham: „Op med Hovedet, Nis! Er der it en Spandfuld, saa er der Fa’n hukme en Landfuld!" —

Og saa leges der videre paa Elskovens Leg i Spindestuen.

Men henne ved Kakkelovnen sidder to og ser til.

Thilde paa den ene Side. Hun har en skæv Mund og et fortrukket Øje. Der kommer ingen til hendes Dør. Det gaar med hende som med det overgemte, plettede Æble, ingen har Lyst at bide i.

Og paa den anden Side sidder Ras Buus. Han stirrer med en gal Mands Øjne efter Sofi’, og Vanviddet stiger i Aftenens Løb.

Saaledes sidder de vist begge to hver Aften. —

Der brydes op.

De unge Mennesker glider ud paa den mørke Gang, hvor der lyder en Fnisen og varsom Trippen, som dør hen i

Kamrene, Krogene og ned ad Trappen.

Per og Sofi' gaar ind i Pigernes Sovestue, hvor een Række Senge staar paa Gulvet, mens en anden Række er anbragt oven over, hvortil smaa Stiger fører op.

Naar Lyset er slukket, kommer der flere muslende herind, og det knirker og knager og puster og pusleri Mørket, og der lugter af fugtigt, snavset Tøj i det indelukkede Rum.

Nede i Gaarden staar Ras med Panden mod Muren«

Og ud gennem Gabet mellem de to Gavle stryger en Mand og en Kvinde af Sted. De tager Vejen ad Lilleskoven.

Nis og et Par andre sniger sig bag efter dem, kravler over Diget, alker sig frem gennem Pløjning, snubler, rejser sig og iler af Sied* mens de hvisker og spejder, som de var paa Jagt De svinger i en stor Bue og lægger sig paa Lur ved Skovledet

Da Maren og Fallingkarlen naa'r derhen, springer Nis op og raaber:

„Nu skal du den Unde edeme slagtes!“ Fallingkarlen ser sig sky om. Men i samme Nu griber Maren ham haandfast, kaster ham til Jorden og strækker sig fladt dækkende hen over ham: „Værsgod!“

Hun siger det saa fast og djærvt, og det hele gør saa stærkt Indtryk, at Nis og de andre langsomt fjæmer sig under sjofle Tilraab og drillende Ord.

Men Kærestefolkene gaar ind i Gyldholmskoven, hvor det suser over deres Hoveder som af kæmpestore Vinger, der svinges gennem den mørke Nat

III

Under Lygternes Skær ruller Anders sin firehjulede Fodervogn frem ad den stenlagte Staldgang. Han standser jævnlig for at fylde Krybberne; og naar han gaar ned af Staderne med den tømte Hakkelsebøtte,

Gyldholm 3glider altid den ene Haand klappende hen over et Hestekryds.

Paa Fodervognen sidder „Laust", den gamle, graa Kai „Laust" tager sig regelmæssigt denne Køretur frem og tilbage mellem Baasenes Rader, og den sidder saa vigtig med Hagen trukket ind og ser saa fornemt missende ud som selve den gamle Komtesse, naar hun fra Slottet kører ud ad Alleen.

Karlene kommer fra Aftensmaaltidet. De staar henne i Portaabningens Skygge og ser sig om, som de ikke ved, hvad de skal hitte paa, staar som en Flok Drenge, der er kommen fra Skole, og som har Trang til Gavtyve-streger, nu Skolemester ikke længer kan se dem.

De venter paa, at Materialkusken skal komme fra Købstaden med Smaapakker ogsaa til dem.

Da „Laust" kører forbi, tager den krølhaarede Karl høfligt sin Hue af for den og hilser ærbø digt-skæmten de,

„Laust" synes virkelig at blinke nedladende til ham. De fleste smaalér, og en af dem siger: „He-ja, det er Satan til Kat!"

An, Katrin* træder ind gennem den klaprende Port med susende Efteraarsvind i Skørterne. Hun har Mælk til Kattene. Hun kalder ud af Døre og Lemme, og der svares med kælen Mjaven fra alle Kanter. Der lyder Bump af Hop paa Lofter og Gulv og krattende Kløer i Stængerne, — og gloende Katteøjne gnistrer ud af Halvmørket Fra alle Kroge kommer de, store og smaa, vilde og tamme, brogede, sorte og graa.

To og tyve Katte.

De stiller sig ved lange Trætruge, som An' Katrin' fylder med Mælk.

Men „Laust" har sit eget Trug.Selv Kattene er indlevet i den Rangforordning, der raader paa Gyldholm.

Mens de mange lys-røde Kattetunger laber den hvide Mælk, staar alle Karlene nogle Øjeblikke ganske hen-sunken i stille Nyden.

Men da An* Katrin' vil gaa, klynges de om hende, som hun var en Magnet

Nis faar fat om hende, og de andre skubber de to ned i en Dynge Strøelse, der ligger i en tom Baas, og de bliver ved at dænge Halm over de to, der pusler og kravler under Straaet.

„N-aa, det varer vist ikke længe, inden de falder i Ro,“ siger en og blinker til de andre.

Saa kommer Materialkusken.

Karlene stormer ind i Kammeret og omringer Niels Kusk. Han er en pæn gammel Mand; hans Halsklud med den faste Knude sidder, som den var støbt, og der er ikke et Fnug paa hans Helligdagslue; hans Kinder og Hage er nyraget og det graasprængte Rundskæg omhyggeligt studset. Det milde Ansigt staar i eet stille Smil, idet han siger: „Ja, ja, giv jer nu Stunder, I Knæjt*, skal I nok faa Sagerne, he!“

Han har en ganske let Rus, og naar han taler, bliver hans Aande synlig i den kolde Karlekammerluft.

Han haler op af Lommen og deler ud.....„Her

er Tobak til aa ryg\ — Aa her er Tobak til aa skråa.

— Aa her er igen til aa rygf ... det er a Smalfeldtes.

— Her er Plaster aa Salle aa' noget, der er godt for Hoste. — Her er Pung1 til Peng> aa Papir, der kan bliv' manne Kærestbrew’ ud av, aa Pen aa Blæk.“ — Han vender sig stille til Staldkarlen: „Her er noget til dig, Anders!“ Han rækker ham en Pakke i Avispapir, gennem hvilket noget af et Brokbind stikker ud.--

3*„Her er en Livrem til dig, Hans, aa Staaltraad til Harmonikafjedre, Jens Trøst, ... saa nu skal du it sørge længer, bette Trøstermand, he. — Aa en hvidskallet Knyw . . . Hvor er han med Krøllerne? .... Værsaa-god — en hvidskallet Knyw med Svane paa a’ di

ægte.“ — Niels ransager yderligere Lommerne.....

„Du har vel glemt mit!“ siger én skuffet „Glemt! — Nej, Niels aa mæ, vi, he, ved s'gu nok, hvad vi gør — omendtrent da* — værsaagod! — Aa det er sandt — eti Flaske Køsters Bitter det er s’gu en dejlig Dram! — Aa din Kk>kk’ var it færre ... Ja, saa er min Lejs it længer, he!“

Niels tørrer sig om Læberne med Fingrene, om der muligvis i Mundvigene skulde sidde lidt Saft fra Skraaen efter den lange Tale, og han føler sig til Skægget, om det sidder akkurat

Niels er en Ordensmand.

Og Niels er den første, der faar Lov at smage af Flasken, inden han gaar.

Saa bliver der ganske stille i det kolde Kammer. Nis fordyber sig i Billedet paa Tobaksposen, som det var et herligt Maleri, Hans lader Fingrene løbe kælent langs Livremmens broderede Baand, som det var Silke, og den krølhaarede smiler til sin blanke Tomarks-Kniv, som om den var af det reneste Sølv.

Enhver, der har faaet noget, staar med det i Haanden og flytter det mellem Fingrene, mange Gange, og betragter det i Tavshed.

Derefter gaar alle Genstandene rundt fra den ene til den anden; der ses paa dem fra alle Sider, og de vejes i Hænderne.

Som om disse Smaating var dyre og kostelige og skikket til at fange alle Menneskets Tanker.Saa roligt og stille er der i det kolde Kammer, hvis graa Vægge er som grumset Is. Klamme og skidne er de mørke Sengklæder, der ligger sammen-klattede i Fjælekasseme, fugtige er Gulvets Brosten, og hvor de mangler, er der Huller, hvor Rotterne har skudt den sorte Muld i Vejret.

Da Fingrene er færdige med at tage paa Tingene og Hænderne er blaarøde af Kulde, drikker de alle af Flasken. Og de pulser, saa Tobaks-Røgen driver bølgende om i det store, mørke Rum som Skyer paa en Efteraarshimmel, mens den osende Flamme fra en enlig Tællepraas lyser svagt som en tilsløret Maane.

Der er ikke noget, som mere fængsler Opmærksomheden. Nogle lader sig falde bagover i Sengene, andre gaar til Anders Staldkarl i Kammeret indenfor, Jens Trøst piller med Fjedrene i en skrøbelig Harmonika, hvad han har gjort de sidste otte Dage, og han banker Hænderne en Gang imellem. Men den lyse, krølhaarede Karl sidder hensunken i en Stump Avispapir, hvis Indhold han sluger med store, aabne Øjne.

Hos Staldkarlen sidder „Laust" paa Bordet som paa et Højsæde og tager naadigt imod den Hyldest, som Karlene, der staar rundt om, bringer den, medens Anders fortæller om dens Liv og Levned.

„Den er snart li'esaa klog som e* Mennisk!" siger én.

„Som e* Mennisk!" udbryder Anders. „Ja det ...."

Han trækker Bordskuffen ud. „Se her staar hans Mellemmader. Men nær a sejer „nix", skal han aldrig

røre dem. Sejer a derimod „værsgod", saa......

I kan selv se, hvor de bekommer ham wal!" Anders stryger „Laust" med Haarene, og de andre ser undrende ud. „Laust“ selv synes fuldkommen tilfreds med Tilværelsen. Men han er jo ogsaa Over-Kat.

Inde i det store Karlekammer bliver der imidlertid Jagt paa Rotterne. Der er en, som er kommen op i Sengehalmen, og to kan ikke naa deres Huller. Karlene kaster med Støvler og Træsko og Stokke og Klædningsstykker, hvad de kan faa fat i, de støder til hinanden, løber paa hinanden, kaster sig ned og falder over hinanden.

Og de raaber og ler.

Men Rotterne glider hastige henad Gulvet som sorte Poser, der bliver trukket i en Snor, de staar paa Enden ved Mur og Dørtræ, de prøver at hoppe og kravle op, og de kluntede Kroppe dumper, naar de falder.

Den ene er kommen i Klemme ved en Kiste. Den piber, da Karlene presser den flad.

Da de trækker Kisten ud, finder de en Masse Tobak. „Den Unde edeme!“ siger Nis. „Om det ikke er Rotterne, der stjæler vor Tobak!“

Og alle staar stille med eet, som de var bleven borte for sig selv.

Saa kommer Per Holt brasende ind ad Døren. Han er svirende; han har drukket ovre hos Husmændene, hvor han skal om at bo nu, naar Sofie og han bliver gifte.

Han bødler frem i Kammeret, som om han skulde biyde igennem al Ting, og sparker en Stol hen i en Krog. Han trækker op i Bukselinningen og rører Armene, som om han trængte til at faa noget mellem Hænderne. I Mangel af andet omslynger han to Karle, der staar næst ved, og støder dem sammen, saa det gylper i dem. „Kan I kjyss' hveranner!“Men den ene siger: „Av, for Satan!“ og tager sig til Næsen. „Din Bøddel!“

„Hva' er du for en Fis!“ Per vipper Vedkommende paa Hovedet i Sengen. „Fa'n hukme — ist!“

De mange, unge Øjne ser paa Per Holt, som han staar der med halvtaabnede, fugtigrøde, kødfulde Læber og det dristige Blik under de sorte Varulvebryn.

„La* vos faa noget Drikkelse .... for Helvede!“ siger han. Og der blinker frem i hans Ansigt et Glimt af Bevidsthed om, at han er et Midtpunkt.

De mange, unge Øjne ser paa hinanden i smaa Kast, som om de pludselig bliver opsatte paa jioget.

Og der gaar Bud over til Bomholten. Han har en Gang været Herskabskusk. Nu saver han Brænde og er til alskens Smaanytte paa Gaarden. Bomholten gaar til Høkeren maaske sejsten Gange om Dagen, hvad der for ham betyder lige saa mange Snapse af Høkerens store Glas.

„Nu skal a fortælP jer noget,“ siger Nis og træder frem, som han vil gøre sig gældende ved Siden af Per: „Stine Kold ligger i med Bomholten.

Mange paa een Gang: „Med Bomholten! . . . Med den gamle Kusk! .... Stine

„Ja — er der nu nogen, der kan begribe *et!“

„Det er ogsaa Løgn. Tho en anden kan snart it faa Lov aa røre hinner med Yderenden a’ den bette Finger!“

„Har I da ikke lagt Mærke til, saa tit hun løber over i Porten til ham?“

„Jo, men det er vel Ærinder fra Køkkenet av!“ „Det troede a ogsaa til i Aftes. Men da fik a noget andet at se.“

Mange: v,Saa’ du ’et!“„Ogsaa med de her to." Nis peger højtideligt mod sine Øjne, som om han gjorde Ed.

„Saa er 9 et sandM"

„Den Unde edeme!"

De gotter sig.

„Men hva'for Fanden er hun da saa kniben med vi anner?" spørger Hans.

„Maa a spør*," — Nis ser meget dybsindig ud, — „Maa a spør*, kan du forstaa al Ting?"

„Næ, men .... aa saadan en gammel en alligevel . . . ."

„Gammel? — De gammel Stud har Fa’n hukme — hik — de styw Hu'n!" siger Per Holt.

Saa gaar Flasken rundt, og Per fortæller, hvormegen B ræ>n de vin han og Husmændene har drukket i Løbet af tre Timer.

Den gaar rask rundt.

Den første.

De fleste forholder sig en Tid stilfærdige.

Men under den anden Flaske begynder de at svinge med Armene.

Saa rejser Per sig med Huen i Nakken:

„Hvorlænge skal du sidde og gnilre over den „Harmonika .... Musik, for Hel-vede!"

Nis sætter sin Hue ganske, som Pers sidder.

„Ja, Musik!" brøler han, som han vil overtrumfe Per.

De andre gentager Ordet, trækker op i Bukselinningen og spytter sejt.

Og alle Huerne sidder som Pers og som Nis\

Jens Trøst spiller, Hans trommer paa Døren, og de andre udstøder alskens Lyde og ser imens paa hinanden med store, drengeglade Øjne.Per Holt griber Harmonikaen. Han spiller ganske voldsomt, saa Bælgen brydes og brækkes, og Instrumentet hvæser og puster som en gammel, angbiystet Helmus, der piskes i Galop.

Saa kaster han den fra sig.

Først gaar der en misfornøjet Bevægelse over Jens’ Træk. Men da Per bander paa, at han ikke vil give en gammel Skraa for hele Spilleværket, bliver Jens ogsaa rask paa det og kaster flot Harmonikaen hen i en Krog, hvorefter den under vilde Hyl sparkes fra Træskosnude til Træskosnude, saalænge den kan hænge sammen.

Dé drikker videre.

De bliver rødere og rødere, mere og mere varme.

Kræn har siddet stille som i dybe Tanker. Saa rejser han sig rask op, som han har fundet noget ud. Han slaar i Bordet og udslynger en rædselsfuld Ed, han har udpønset, som vilde han vise, at han ogsaa kan gøre sig gældende.

Der ser sig om, som de søgte noget at slaa i Stykker. Men her i det fattige Karlekammer er der jo næsten Ingen Ting at faa fat i og Vinduerne sidder højt oppe i Muren, som Staldvinduer plejer.

Der er én, der begynder: „Forvalteren, han . . . “

„Forvalteren! Han er en Lort!“

„En rigtig Slavekarl!“

„Den Flab!“

Pludselig staar Nis frem: „Skal vi gaa op aa hils’ paa ham!?“

Det blinker i alles Øjne.

„Er vi it fuldvoksen Mennisker?“

Jo, som de kan bande.

Kræns Tunge ligger tyk i Munden, men han faar dog frem, at han gerne kund’ li’ at faa og se, hvordansaadan en Fyr ser ud indvendig, og at hans Kniv er rigtig godt hvas.

„Er vi enige ?“

„A skylder ham for en Lussing!“ '

„Han har ogsaa noget tilgode ved mig!“

„Ja la’ vos gaa op aa hils’ paa Svenden!“

„Er du med, Per?“

„A følger, aa a holder" — som han kan bande

- „Trop!«

Som Punktum paa Beslutningen hugger Nis Næven i Bordet og raaber: „A vil den Unde edeme se hans Tærmer, inden a sover!“

Saa dingler de ud i Gaarden, hvor den kolde Vind stryger om de hede Hoveder.

Forvalterens Lys skinner fra tre Fag paa første Sal, hvortil en udvendig Trappe fører op.

Neden for Trappen standser de.

De sorte Skikkelser mumler længe indbyrdes og bliver staaende.

Pavse.

Saa løfter der sig paa een Gang af Mørket og Tavsheden Skraal og Skrig op mod Vinduerne, ikke Ord, men bare Lyd.

Nogle Hænder løfter sig tyssende, og der bliver igen stille. ,

Og der mumles videre.

Kræn, der er tyk i Munden, snakker igen om, hvor dejlig hvas hans Kniv er.

De begynder varsomt at gaa op ad Trappen.

Per Holt og Nis er forrest, flere holder sig tilbage.

Nis vender sig og vinker, mens han holder sig til Rækværket, og han hvisler noget ud af Munden.Saa rives Døren op, og Forvalteren viser sig i Aabn ingen:

„Hva* Satan i Helvede er dette her!"

Der er intet for ham at se, da han kommer lige fra Lyset.

Men der høres hurtige Fodtrin, som svinder bort ude i Gaardspladsens Mørke.

Og Per Holt, der er den eneste, soin bliver tilbage, kan han heller ikke se, for han staar ganske stille i Skyggen af Trappesvinget.

„Er der nogen?" tordner Forvalteren. Han staar lidt og ser ud med Ganglygtens Lysskær som Baggrund for sin store Krop.

Saa hugger han Døren i.

Per Holt svingler hen langs Bygningen, hvor han støder paa et Menneske. Uden at bekymre sig om, hvem det er, slaar han til ham, saa han tumler hen ad Jorden.

„HvaJ Satan er du for en Skrædler!" siger han og søger ind ad Døren, der fører op til Malkepigernes Sovestue.

Saaledes ender dette Blodbad.

IV

I Dræningsstuen ligger Stine Kold i Vildelse.

Det er Dræningsmestrene, der har givet Stuen Navn, da de bor her, naar de opholder sig paa Gyldholm. Den øvrige Tid bruges den ti! forskelligt, ogsaa til Sygestue.

Stine Kold har ligget saaledes i flere Døgn — gulbleg i Ansigtet. Hun stirrer sygt, og hun slaarvildt om sig, mens hun siger de særeste Ord, og hun skriger imellem Stunder. Hun slaar ned i Dynen og op ad Væggen. Til Tider bliver hun ved at hamre uafladeligt med den knyttede Haand i Sengestokken, mens hun fører aldeles vildet Tale.

Til andre Tider ligger hun stille med lukkede Øjne, Armen slap nedhængende som en vissen Stængel, og Brystet gaar febersygt og stærkt.

Det Hoved, der før har rystet ad andres Færd, virrer nu af egen Smerte, og de stramme Læber, der gerne udtalte strenge Domme, sitrer nu, blege og blaaagtige.

Stine Kold ligger syg af Fosterfordrivelse.

Aloe og Safran og alle de Medikamenter, som hun har taget ind, har virket Opkastninger, Vridninger og Vaande.

Alle ved, at det er Fosterfordrivelse, men der kommer ingen Sag ud af det

Karle og Piger ser ind til Stine, naar de kommer forbi. Dræningsstuen ligger lige for Haanden mellem de andre Kamre. Og Folk kan gaa frit ud og ind, som de selv synes.

Somme Tider er der mange herinde pan een Gang. De staar mest stille, kigger og lytter. De taler kun lidt og lavt. Nogle har ondt af Stine, andre synes ikke ilde om, at hun nu ligger saadan, og atter andre fornemmer hele Situationen som en Underholdning.

Naar Bomholten kommer ind til hende, smiler de fleste. Den gamle Mand er helt bedrøvet. Han ænser ikke de tilstedeværende, han staar ved Sengen og lader Haanden stryge over Dynen.

„Bette Stine!“ siger han.

Han har sig gerne en lille „Pisk“.„Det er mi1 Skyld, — hik! — du ligger her!“

Her er det, de fleste smiler.

Han tager hendes Haand. Men tit slaar hun om sig, og han kan ikke komme hende nær. Hun opfatter intet af noget.

Bomholten iyster paa Hovedet, og som om ingen var til Stede, siger han igen:

„Ja, J>ette Stine — det er mi' Skyld 1“

Han har en Flaske Kirsebærvin med til hende. Han smager selv paa Flasken, inden han sætter den fra sig i Vindueskarmen ved hendes Seng.

„Ok, ja saamænd!“ sukker den gamle Bom hol t, der før har været Herskabskusk. „Livets Skæbne! — Livets Skæbne!“ .

Han iyster paa Hovedet og gaar stille bort.

Men de andre fniser.

De spredes ad Kamrene, Trapperne og Gangene, og de Piger, der har noget at foretage, løber om med en Talgvæge, som de, naar de skal udrette noget, bare presser med et Tiyk mod Væggen eller hvadsomhelst andet, hvor den saa sidder fast ved sin egen Klæbrighed.

Ved Siden af Dræningsstuen ligger de kvindelige Mejerilærlinges Værelse, og til dette har af mandlige Personer Herskabskusk Nr. 2 og Haandværkeme Adgang efter den Regel og Rang, som har udviklet sig i den Gyldholmske Stat.

Det er et Samlingssted for Mellemklassen.

Og dog betegner Kuskens blanke Vesteknapper og og Gartnerens grønlige Forstmandstrøje ogsaa her en Grænse over for Bødkerens og Smedens rent civile Dragt.

Her er net og helt hyggeligt med de velplejede Senge og Kommoder med Fotografier paa.De tre Lærlinge — en slank, mørkøjet, en blond, bredbygget ,og en lille lys en, — ser tækkelige ud i deres Hvergamskjoler og med Haaret strøget glat til Siden fra den lyse Skilning, saa friske, som om de ikke lader sig tiltjavse af enhver fremmed Haand. De ser ud til at være Gaardmandsdøtre ude fra Bondebyens gode og velhavende Hjem.

Gartneren vender sig til den slanke, mørkøjede, der skriver.

„Je tror, do skrywer Kærest,brev; hver Aften, Line!"

Hans .Overskæg, der ligner vejret Hø og er lysere end hans vejrbidte Hud, hænger ned over Læberne og ryster, naar han taler.

„Det er ingen Kærest'brev!“

„Mo je da it si 'en!" Gartneren rækker ud, men hun holder sine lange, tynde Fingre skærmende over Brevet og smiler.

Da han rejser sig, udstøder hun et lille Hvin, der dog ender i Latter. „Vil du nu skøtt' dig selv, Peddesen!“

Den lille lyse slaar leende med Hænderne. „Nej, det er det væ'st, a ved!“

Hende ser Kusken paa, hendes vidaabne Øjne og hendes jblege, blaa-aarede .Tinding, mens han stryger de mørke Dun paa sin Overlæbe.

Bødkeren og Smeden strækker Benene mageligt fra sig som de, der nyder Aftenhvilen paa et lunt Sted; og de tyger — men med stort Maadehold.

Et Skrig høres inde fra Dræningsstuen, og der vaagner en Interesse! i alles Ansigter.

„A træd1 endda, at Stine havde været en ordentlig PigM“ siger den mørkøjede.„Det trowede je osse, Line!" Gartneren ser med sugende Øjne paa hendes slanke, svajede Ryg.

Den blonde, bredbyggede bider ivrig Sytraaden over:

„Aa saa ta' ind for 'et!" siger hun.

„Ja, det er det væ'st, a ved!" Den lille lyse lader Hænderne synke og taber sit Hæklegarn.

Kusken rækker hende Nøglet. „Va ded dog æ en sød, lille Ting!" siger han paa blødt Øbomaal, som om han mente hende selv.

„Men nu ligger hun ogsaa med Svien," siger den bredbyggede bøjet over Sytøjet. Saa hæver hun Stemmen:

„Aa saa maa vi ogsaa tænke ved, te det er en Forbrydels'!"

„Ja, ligefrem en Forbrydels'!" bekræfter den slanke.

Den bredbyggede flytter Lyset for bedre at se. „Men a tror snart, Folk bliver taabelig' paa den her Gaard. Mejersken, hun . . . ja, a ved snart it, hvordan hun er — men a si'er ingen Ting."

Gartneren sukker.

Stilhed.

„Da gaar 'et osse varmt til ovre paa Slottet i Aften," siger Kusken.

Alle interesserede: „Gør 'et!"

„Ja, der er jo Herreselskab, og der er go'en Bud etter Rasmus fra Sneglehuset!"

„Saa er Ladefogden vist ikke hjemme i Aften," skyder Bødkeren ind.

Men Smeden siger: „Ja, naar Rasmus skal over paa den anden Side af det hvide Stakit, saa er 'en s'gu hvas!"

„Hvad skal han da der?" spørger den lille uskyldig.„Ja, hvad han skal der. — Hm! — — Han skal sige de værste Svine-Ord, han kan finde paa, og for hver ny Ord, de ikkei har hørt før, faar han en Mark!"

Gartneren stryger sig ned over Skægget: „Saa har vi dem nok ved Midnatstid — no'en a’ dem da — i Jomfruburet her ved Siden aM* i

„I Pigekammeret?" Den lille, lyse Lærling gør store Øjne.

„Saa sandt je hedde1 Peddesen!"

„Det er det væ’st, a ved!“ Hun standser Hæklingen et Øjeblik.

Kusken ser spørgende paa hende.

Den slanke slutter sit Brev.

Efter et lille Ophold spørger Bødkeren stille Smeden, om Ras Buus ikke er kommen tilbage.

„Nej. — A tror nu, han gør en Ulykke."

„Hvitter var 'et, han rendte?"

„I Oaar, da Per Holt og Sofi* kørte til Kirke, strøg han af Sted."

„Det er ogsaa Synd, som de har dreven Spil med ham, Fjoget!"

„Ja.--Det var nok et rask Bryllup!"

Alle: „Var ’et!"

„Ja, de holdt et Vejrlag der ommie i Husene, saa det kunde høres en halv Mil hen. Røde-Jens stoppede Jakobus paa Hovedet i Svinetønden — han havde s’gu nær kvalt ham. Og Per Holt, han gav da Tammes Forkal et Par under Vingen."

Gartneren puster i Skægget: „Ja, Per har altider vaaren en slem Dreng, je kinner ham fra Klosteret av!"

„Aa saa den sølle Ras!" siger Bødkeren.

„Ja, a tror nu, han gør en Ulykke. A tror 'et nu!" Smeden stopper Piben i Lommen.Det er sædvanlig Sengetid. Men ingen bryder op. De bliver ved at sidde og drive, som de ventede paa noget.

Ved enhver Lyd ser de uvilkaarligt til hinanden. Men de siger ikke noget.

Pigernes Albummer ses igennem. Og det sker saa langsomt som muligt. Al Ting hales ud saa længe, det kan.

De døser og gaber.

Men i Seng vil ingen af dem.

Endelig tumler der noget frem ude paa Gangen.

Alle bliver med eet vaagne, og den lille lyse ser op med sine store Øjne og hvisker: „Der er de!"

Det er drukne Mænds Stemmer, og det er uregelmæssige Trin, der lyder ude paa Gangen. Det er, som der var hundrede Ben paa Gulvet, og selv da Mændene standser ved Døren til Malkepigernes Stue ved Siden af, staar Benene ikke stille. Der er en Trampen og Mudren og Mumlen.

I Lærlingenes Værelse lytter alle med halvtaabne Munde ved Døren. De staar klumpet sammen.

„La' vos linde Døren!" hvisker den lille og trækker Øjenbrynene i Vejret.

Forvalteren leder og styrer. Han siger:

„Nu maa De Fanden skal gale mig ikke gaa i den første paa højre Haand, det er min !“

Der bliver en Hvinen og Skrigen. Der tumles og kæmpes. Og der brumles.

En let paaklædt Pige klemmer sig ud ved Forvalteren. Det er Birthe. Hun skælder ud, og hun bander.

Forvalteren svarer: „Hvad Satan er det for Kunster!

— Er du for god kanske?"

Gyldholm 4Birthe bliver ved at skælde ud. „Saadan et tyk Svin. En skal vel it ha* Lemmerne kvadret!" siger hun, da hun gaar forbi Lærlingenes Kammerdør.

Snart bliver der stille inde i Sovestuen.

Og Haandværkeme og Kusken fjærner sig.

Den slanke Lærlings mørke Øjne gnistrer. Den blonde, bredbyggedes Bryst gaar voldsomt Og den lille lyse sætter sig paa Sengekanten; det banker heftigt i den blege Tindings blaa Aarer, og med sine store, forundrede Øjne ser hun tankefuld-alvorligt frem for sig.

„Nej," siger hun stille og sukker. „Det er det væ'st, a ved!" —

Da Kusken gaar ned ad Trappen med sin Lygte for at komme over i Herskabsstalden, falder Skæret paa et Par, der omfavner hinanden inde i Kældergangen. Det er Birthe, der lader sig trøste af den gamle Kan-celliraad.

— Udenfor hviler Mørket skjulende over Jordens underlige Veje og Menneskets onde og gode Gerninger.

Som en kæmpemæssig Kappe indhyller Natten den gamle Gaard, saa ikke en Stjerne er synlig.

Kun Vægteren lyser. Med sin Hund gaar han langsomt frem mellem Længerne, holdende i sin Haand en Lygte, der spreder en taaget Lyskreds om sigj i den fugtige Luft. Han gaar gennem Staldene, hvor Lyset glider langs Rækken af de mange Ruder. Han gaar uden om alle Bygninger, norden om Ladegaarden op til Slottet, hvor han raaber Klokkeslettet for Kammerherrens Sovekammer, og sønden om gaar han tilbage igen.

Den gamle Vægter, der næsten aldrig sover, men heller aldrig er rigtig vaagen, skrider med sin Lygte i den lovbundne Kreds som et Himmellegeme i sin Bane.Hver Time, naar Vægteren og hans Hund gaar om Hjørnet af Svinestalden, er der et Menneske^ der viger ind i et Skur og trækker Døren til.

Men hver Gang Vægteren er forbi, stiller Skikkelsen sig igen paa sin forrige Plads, som paa Post

Han rører sig ikke. Han staar stadig i samme Stilling. Som han var hugget ud t Sten.

Endnu da Vægteren har fri og Mugeren og Mejeri-folkene har tændt Lys i Fæstaldene, staar han der urokkelig med Ansigtet vendt i Retning af Aibejderhusene.

Og saaledes bliver han staaende, til der skimtes Omridsene af de første Aibejderkoner, som kommer for at malke paa Gaarden.

Saa kryber han halvt ind i Skuret, foretager en Bevægelse med højre Arm og bøjer Hovedet som for bedre at

gennemtrænge Mørket med sit Blik.

Flere Koner gaar forbi Men saa kommer der to i Følge. ,Da de er lige for ham, fuser som Dampen af en Kedeltud Ild i røde og gule Gnister ud fra Skuret,

— et Glimt, og der knalder et Skud rungende ind mellem Gyldholms Længer.

Og der lyder Skrig og Jamren.

Men Ras Buus kaster Bøssen fra sig. Han løber over Gaarden i sin kluntede Galop, tværs over Møddingen, gennem en Smøge mellem to Lader og langs gennem Kostalden, hvorfra han drejer ind i Vinkelhuset, hvor Studene og Tyrene har deres Plads.

Han kaster sig i Krybben foran den allergaleste

Tyr.

Den snuser først til ham. Saa begynder den at trippe og brumle. Den stanger med sine Horn og sin krølhaarede Pande i Træværket, saa Stænget ryster hele Rækken ned. Den rasler med Lænkebidselet, men

4*den er bunden saa stramt til begge Sider, at den ikke rigtig kan faa Ram paa Ras, der nu gør sig saa lille som muligt og skriger af alle Kræfter.

Endelig faar det ene Horn fat Men hans Tøj rives, og han undslipper. Dette gentager sig. Og den vilde Tyr bliver rasende.

Den vender langsomt de store, sorte Øjne. Den løfter Hovedet, og dens Raseri faar Luft i nogle hvæsende Halslyde. Den gaber med Tungen langt ud, og Slim og Slab savler fra Kæberne og fra de udspændte, haarede Næsebor ned over det vaade, blaaagtige, prikkede Muleskind.

Dens hule, dybe Bruml kalder Folk til. Med stor Møje faar de Ras trukket frem.

Hans Tøj er revet op, han er blodig og ser ud til at være ilde medhandlet.

Men Soft' har ingen Skade taget; det var den anden Kone, der fik Haglene.

— Da Gaardens daglige Arbejdstummel er i fuldt Kredsløb med Tærskemaskinens rystende Stød som Pulsslag, kører de bort med Ras Buus.

Ind f den ramske Efteraarstaage forsvinder Vognen.

V

Per Holt er indskreven som Ægtemand i Falling Pastorats Kirkebog. Han synes selv, at dette højner hans Stilling og forlener ham med en vis Værdighed.

Han e r altsaa rigtig Mand nu.

Han har noget at raade over nu, Kone, Børn og Hus , . . Han har lige været oppe hos Forvalteren og har i sin Trøjes Inderlomme Kontrakt paa Husly ogArbejde for tre Aar og bor nu nede i Rækken mellem de andre Husmænd, har sin egen Dør at gaa ind og ud af og sine egne to Stuer at regere i, som han synes ....

Ja, nu er han Fa'n hukme Mand. — Per spytter ud over Marken, som om han ejede noget af den. Og fornøjet ser han ud; han har været kørende Ærinde af By og har faaet Kaffepunser paa Vejen og — æ — man er jo ligefrem livsforsørget, naar man bliver fast Husmand paa Gyldholm, synes han.

I Dag er det desuden Søndag. Per har sine lange Støvler paa og Bryllupshabitten, — det er nemlig det eneste Tøj, han har at vise sig i uden for Gyldholm. Han er i godt Humør, og Vejret er smukt med roligt Sollys over alle Ting, over Huse og Træer, der staar skarpt og tydeligt i den klare Luft.

Per fryder sig i Bryllupstøjet, og Fødderne er saa dejlig varme i de ny Støvler — han synes ligefrem, han spadserer lige ind i en ny Tidsalder, som han gaar over mod den lange Række af Huse, hvor Gyldholms

Arbejdere bor.

Gyldholm Huse ligger for Slottes Vinduer, saa de kan ses deroppe fra, men dog fjærnede saa langt, at de ikke kan genere. De tarvelige Arbejderboliger fremhæver ved Modsætningen Slottets ophøjede Fomemhed, og de ligger i Nærheden af Indkørselen som Hunde ved deres Herres Fod.

Slottet og Husene ligger paa hver sin Side af det hvide Stakit. Det pyntelige Parkanlæg med Buskadser og brede Gange, hvor Sirlighed og Stilhed -raader om den høje Borgbygning, — og paa den anden Side de lave, graa Huse med Havestumper af gennem-rodede Kartoffelstykker og med Tummel af talrige Børni usle Klæder. Rigdommen og Fattigdommen, saa nær ved hinanden, men dog paa hver sin Side af den fine, skarpe Linie, der synes saa ubetydelig og dog er saa vanskelig at overskride.

Som Kammerherren med sit gamle Racepræg staar rank overfor en tilsnavset Arbejder, der bøjer sig med Huen i Haanden, saaledes ligger Slottet overfor Gyldholm Huse.

Per følger Stien. Stien fra Ladegaarden til Husene. Stien, der er slidt ned i Marken som en Fanges Spor i Cellen, hvor han evindelig gaar, slidt af Tusinder Fodtrin, som Mænd og Kvinder og Børn har traadt paa deres Livsgang fra Husene til Gyldholm og fra Gyldholm til Husene, frem og tilbage mellem Ædested og Arbejdssted.

Kirkeklokken ringer over Darum, Falling og Ørum, over Gyldholmskovene og Haver og levende Hegn.

Oppe under Landevejspopleme strømmer Mennesker ad Ørum til for at høre Højskoleforstanderens Søndags-tale. Og denne Strøm mødes og krydses af andre Skarer, der kommer fra flere Sider og søger hen, hvor den gamle Sognekirkes Klokke kalder.

Men Folkene paa Gyldholm gaar kun efter den store Madklokke, som hænger i en selvgroet Trægaffel uden for Døren til Kældergangen.

Per Holt gaar frem ad Stien til Husene med Hatten paa Snur, med fugtige Læber og straalende Øjne, som om han i Følelsen af sin lette Rus og sit unge Legemes sunde Blod var oplagt til at træde al Ting ned, overmodig og sorgløs.

Husene, der hver har to Lejligheder, ser ganske ens ud som Soldater i Uniform, og de ligger alle i en snorlige Række som et Geled, der er under Kommando.Ud fra et af Husene kommer en Koae, i opsmøgede Ærmer med et Par Stykker Smaatøj, som hun vikler op og hænger til Tørring, hvorefter hun gaar ind igen. Lidt efter gentager det samme sig fra et andet Hus, Og fra et tredje og fjerde. Saa kommer den første igen. Ud og ind gaar Konerne som mekaniske Figurer i Legetøjshuse. Et Stykke nede i Husrækken standser pludselig to, som om den bevægende Mekanik var gaaet itu — de staar med Hænderne i Siden og ryster paa Hovederne, eller nikker og nikker, hvor de staar, mens de andre bevæger sig ud og ind af Dørenei' i de smaa Huses Gavle. -

Paa Buske og andet opstaaende langs Husene hænger Tøj til Tørring. En hullet Skjorte, en trævlet Bluse, overstoppede Sokker, det fattigste Undertøj, Smaafolks Ralter og Pjalter, Børnetøj, Bleer og enkelte Stykker pynteligt Linned, hvor der bor unge Folk . . . Ugens eller Dagens Smule Vadsk hænger ud for hver lille Lejlighed.

Paa den alfare Vej, soim fører forbi Husene, inde i Smøgerne og de smaa Baggaarde med Møddinger, Grischuse og Tørverum er der livligt af Børn. Der er talrigt af dem alle Vegne, de kryber op ad al Ting, ad alle Trapper og ind ad alle Luger og Lemme og Døre ligesom noget, der vokser.

De breder sig frodigt, som Følfod.

Og saa ler de og græder, skændes og slaas.

Men den myldrende Støj, som de laver, gennemskæres af og til af to skarpe, stridende Kvinderøster fra en skjult Krog etsteds.

Per Holt drejer ind ad Gavlen til Røde-Jenses Lejlighed. I den fattige, uordentlige Stue er der et Bord og nogle Stole. Og der er to store Senge, derstaar endelangs sammen, og paa hvis Bund der ligger noget forkrøllet, dunet,

fnugget Dynevaar.

I den ene Seng leger to Smaabøm stilfærdigt, som om de er rædde for at vække Faderen, der i Arbejdstøjet strækker sig i den anden.

Per hilser ham saaledes: „Er du vaagen, Jens, — for det er Fa'n hukme a !"

Jens rejser sig og purrer op i det viltre, røde Haar og Skæg med sin kødrige, fregnede Haand.

„Du er nok paa Støvlerne, Per!" Han gaber.--

„Mig og Store Povl har s'gu ellers sat aa faa't os no'en Bær, du!" siger han med en rusten Stemme, som pm Ordene gik over Takker.

„A gaar ligestraks igen!"

Jens svinger Benene over Sengestokken. „Bærer du kanske it selv din* Bowser?" spørger han og skotter til ham.

Jo, som Per kan bande. „Her ser du en Mand for dig." Per retter sig med Humør. „Som har af tjent sin Værnepligt ved 3dje Eskadron, 5te Regiment, Nr. 480!"

Jens smiler og løfter Brændevinsflasken mod Lyset; der er ikke meget tilbage.

„Line!" raaber han mod Køkkendøren.

„Og som nu er fast Husmand paa Gyldholm," vedbliver Per.

Jens skænker og ser paa ham.

„Og som har Kontrakten i Lommen!"

„Naa, er den underskreven?"

Ja, som Per kan bande.

„Skaal da!.....Line!"

Døren rives op, og Konen staar der, pjusket og mager, næsten udtæret, Hendes døde Øjne ligger somet Par Tinknapper i det graa Ansigt, der er ubevægeligt som en Maske.

„Kan du ikke overkomme at hente os noget 01, hva*!" .

„Vi har it mere."

„Har vi it mere?"

„Aller en Drip."

Han ser lidt paa hende. — „Luk da Døren, for Hel-vede.....nolens — niks — pst — færdig!"

Hun skrider ud af Døren som en Voksfigur.

„Nolens — niks — pst — færdig!" gentager Per og griner.

„Hja, der skal jo en til at kommandere — ellers gik 'et s'gu galt, hvaM — Skaal du!"

Jens sætter sig til Rette.

„Det er Dævlen tejme da Søndag, Per!"

Da der ikke er mere i Flasken, gaar Per — men bare ind ad Gavlen lige over for, hvor Store Povl bor.

Povl sidder paa en Stol og søger at blive Herre over sine Ansigtstræk. Maren staar foran ham og skænder.

Per spørger, hvad der er i Vejen.

„Aa — han har sat over ved den Røde og drukken sig fuld, Klodsen!" >

„Ja, men Maren — hik! — a er da it svirend*

— saadan * . ."

„Nej, du er it svirendM Tho du kan s'gu døje med at staa paa dine Ben — hum!" siger Maren med en vis ru Godmodighed.

„Nolens — niks — pst — færdig!" griner Per og slaar ud med Haanden.

„Naa, du er ogsaa halvtaabelig!" Maren kratter sig i Haaret og ser fra den ene til den anden.Per griner.

„Ja, du kan sagtens staa der og grine, men det er mig, der maa tumle med det store Mennisk'!“

„Ja, men Maren — hik ... “ Povl rejser sig med Besvær. Han er næsten dobbelt saa høj som Konen.

„Naa Klods! Driv nu it over mod Kakkelovnen endda !“ Hun plukker i ham ligesom en Fugl i en Træstamme.

„Ja, men Maren - a er da it helt fu—uld . . . . er a?“

„Om du er! .... I er s’gu no’en pæn* Dreng' er I!“ Hun puffer ham og rykker i ham. „Havde a ham endda a Klæeme, Klodsen."

Saa stikker Tammes Forkarl sin duknakkede Overkrop med det duvende, langnæsede Hoved ind ad Døren. Han er bleg og barhovedet

„Nu har ’et — tawn Amalie igen!“ siger han forpustet.

„Hun skuld’ ha* no’en Tæ’sk!" vrisser Maren. „I hinner bare Ende, skuld’ hun. Men du er for taalle, Tammes!“

Tammes vrikker paa de skævtslidte Skuldre og klipper med Øjnene.

„Ja, a har nok i mit — kan du vel se!“ Hun peger paa Povl, hvis famlende Blik søger at opfange Billedet af Tammes.

Per stiller sig alvorlig an og siger: „A kender *et fra Klosteret av, der havde vi en Pige, hun havde Krampen li'saadanne. Nu skal a følge med!“ Han halvt skyder Tammes ud af Døren og smiler, idet han vender sig.

„Hm!“ — siger Maren til sig selv — „det bliver nok en skøn Doktor, ham!“Tammes Forkarls Stue er hyggeligere end de andres. Her er endog Kommode med to Porcelænshunde paa og amerikansk Ur med' Slagværk. Og påa Væggen i Lillestuen, hvortil Døren staar paa Klem, er der Skilderier. Her er ingen Børn, kan man se.

Her er en gloende Hede, saa det prikker i Huden.

Amalie ligger paa Sengen med lukkede Øjne og skærer Tænder.

„Allerførst frisk Vand!" siger Per og knapper hendes Kjoleliv op.

„Ja," svarer Tammes og fipper omkring.

„Men lige fra Brønden!"

Saasnart Tammes er ude, tager Per paa hende, som han plejer at tage paa Kvinder, han kæler for.

Amalie slaar Øjnene op, mørke og glansfulde.

Hendes pragtfulde Haar har løsnet sig.

I første Øjeblik er hun sky, men Per tager hende blødt i sine stærke Arme.

Hun ser paa den unge, kraftfulde Skikkelse, som staar bøjet over hende med det dristige Blik under Varulvebrynet, saa forskelligt fra hendes Mands tamme og rædde Udtryk, — og hun smiler.

Han kysser hende. *

Alt dette foregaar med Lynets Fart. Hun lukker igen Øjnene, da Tammes er der med Vandet.

Amalie lever straks op. Hun bliver bare ved at hive lidt, mens hun gaar omkring og piller ved Stuens Smaating.

Der er noget let og fint ved hende, som om hun bliver skaanet for Arbejde.

Per maa vente og faa Kaffe. Og da han gaar, takker Tammes ham meget.„Nej — selv Tak! — Det er jo saadan et Tilfælde. Og skuld' det ske en anden Gang, saa ... . send bare Bud!"

Da Per svinger om Hjørnet af Huset, ler han ved sig selv og træder med sine ny Støvler i Vejsnavset, saa det sprøjter.

Saa fløjter han sin Yndlingsvise:

„Den Kari, som Kongen tjene kan med Færdighed og Mod . . .

Han kommer forbi Jakobus' Lejlighed, og — han drejer ogsaa derind.

Han kommer syngende ind. Jakobus, der ligger bagover paa Sengen, ser op. „Du har nok været af By, Per!"

„Ja — og nu har a underskreven Kontraktfen!" kommer det lidt brat

„Det er fornuftigt, Per!" Jakobus rejser sig og fjærner Dun og Straa, der er bleven hængende i Luven og Lapperne af hans Klædning. Saa bryster han sig. „Jo, En har sit visse — og Bolig og Brændsel!" siger han, som han var Indehaver af et stort Embede. Og han vrikker med det lille, runde Hovede.

Per staar, som han vilde gaa igen. Der er Uro over ham, som om han har Lyst til at opleve noget Han vil alle Steder ind og har ingensteds Ærinde.

Men saa begynder Bolette at lade Munden gaa:

„Nu har Sofi' vel endelig faa't Skidtet ud af Lejligheden efter den Mogso til Kone, som Niels Kusk har ... At saadan en kan ha' tjent oppe paa Slottet i tre Aar — naa, det er jo en, der kan gøre sig saa sleg og skøn, naar 'en vil. Men der er da vist it Mage til So i otte Pastorater og ti Kirkesogne — æv! —Men nu er vi da hende kvit, Gud ske Lov! Og nu kan hun jo moge oppe i det gamle Skovhus, saa galt hun vil, saa er en anden da fri for at se paa 'et! . . .

Som for at afbilde sin egen Renlighedssans griber Bolette en Fjervinge og fejer Kakkelovnspladen, saa Støv og Aske pulser om hende i en Taagesky. Ombølget af denne med Hænderne i Siden og med Fjervingen som en skuldret Sabel bliver hun ved:

„Og stjæle det vil hun da ogsaa. Ja, det ved du jo nok. Som nogen Ravn. Men alligevel storagtig .... 'Hendes Mand er jo Materialkusk, som om det var noget — pyh! Men en anden kan knap kom' paa Siden a hinner ... Og sikken Kæft! Altid det sidste Ord — altid den klogeste ... og saa er 'et endda saa lusarm, Knaset, te 'et knap kan hænge sammen . . . Og hun gad it en Gang stoppe hinner egne Hoser, men skar Fødderne af og gik paa Skafterne . . .“

„Nolens — niks — pst — færdig!“ falder Per ind og griner over hele Ansigtet.

Et Øj-eblik standser hun, som naar en Vogn i fuld Fart møder en Forhindring. Men hun bare trækker Vejret, mens hun ser paa ham og kører videre:

>»•••• Pa* Skafterne, som hun bandt for

med Sejlgarn, for a har selv set 'et, og derfor kan a sige 'et, ja — den Tyvekvind'! . . . Sølle Mand, der skal belemres med saadan en Tingest ... og det var jo heller slet ikke hinner, han vilde ha' haft. Stjæle vil hun, og stjæle skal hun, og hvis ikke Kammerherreinden var saa god, som hun er, havde Kællingen ogsaa sat i Tugthuset nu, saa sandt a staar her en Synder for Gud . . .“Pludselig afbrydes Bolette af en Støj udenfor. De lytter alle tre.

„Men Gu* Faader fri os, hva' er det!" Hun styrter ud med Fjervingen i Haanden.

Det er Røde-Jenses Peter, der har lukket Jakobus' Gris ud. Hjemme hos Peters har Grisehuset staaet tomt i mange Herrens Tider, derfor er han gaaet ind og har kløet Jakobus' Gris med et Ris og saa med eet faaet Lyst til at aabne Døren for den.

Nu farer Dyret frem mellem Kasser og Spande og, hvad der ellers staar i de smaa Gaarde. Børnene standser

deres Leg og deres Taarer, hvor Grisen kommer hen, og de forfølger den, omsværmer den, klynger sig tættere og tættere om den som en Sværm Bier, der i Flugten samler sig om en Pilekvist.

Og de vifter med Armene, hujer og hyler, falder over hinandens Ben og tumler af Sted igen, Grisen forrest, derefter Børnene, og tilsidst følger Bolette med Fjervingen i Haanden, som hun truer med.

Hendes Stemme hviner en Gang imellem gennem det almindelige Stormsus af Raab og Skrig og Latter.

Den vilde Jagt gaar ud og ind mellem Gyldholm Huse. Koner farer ud af Dørene. Mændene vaagner af deres Søndagsdøs og kommer frem for Lyset, glipper med Øjnene og skudrer sig, Kræn Sows, Niels Præst, Bette-Lasse, Palle . . .

Der er tykt af Mennesker langs med Husene, og kun de spæde Børn bliver tilbage i de tomme Stuer.

Saa viser der sig imidlertid noget, som lægger en Dæmper paa hele Lystigheden, som naar Skolemesteren træder ind i Klassen.

Oppe paa Vejen kommer en lukket Vogn. Der er to musegraa Heste for. Det er Jægermesterens fraSørig Kloster. Lidt længere borte viser sig to lukkede Vogne til. Der er Middagsselskab paa Slottet.

Grisen indfanges. Der tysses paa Børnene, og de jages ind i Baggrunden. Konerne staar paa Lur og Kig bag Dørene. Mændene stiller sig ved Gavlene eller giver sig til at smaasysle med et eller andet.

Og de tager deres Huer meget dybt af, da de musegraa Heste er lige for.

Kusken, der sidder paa Bukken, som var han hypnotiseret af Hestenes Blinkere, er i Graat og høj Hat med Roset i Sølv og Rødt.

Saa kommer Baronens straalende Karet, Baronens fra Løvenborg. Her er Hestene kulsorte som Skægget paa den kæmpestore Kusk, der sidder strunk som en Garder i Pelsslag og Bæverskindshue.

Men Justitsraadens Kusk, der er den sidste, har Hue med Sølvbaand og mørkeblaa Chenille, hvis Slag er svunget tilbage, saa det røde For bliver synligt. Hans Heste er fuksrøde med hvide Sokker.

For hvert Par blanke Heste og hver skinnende Vogn bøjer Husmændene sig — nejer og rejser sig igen, saa der gaar som tre Bølger langs de graa Huse, idet' de tre Ekvipager farer forbi.

Saa trækker Husmændene Vejret, som naar man har haft et smukt Syn, eller som om noget er overstaaet.

„Sikken et Par Raadyr — de musegraa!" siger en.

Men en anden holder paa Baronens de kulsorte.

„Og hva' si'er I til ham i alt det laadne? Han ligner Sateme en, der er udenlands fra, og saa er det it anden end som Smedens Hans!"

Der er ogsaa en, der foretrækker de fuksrøde med de hvide Sokker.Saa gaar Konerne til Malkning ovre paa Gaarden. De sidste kaster i Skyndingen et Tørklæde over Hovedet, efter at de er kommen ud, og raaber til Mændene om at se godt efter „den bette" og passe Ilden.

Og saa gaar Konerne en efter en eller to i Følge ad den dybtslidte Sti, som danner Forbindelsen mellem Husene og Gyldholm Ladegaard.

Per staar et Øjeblik, som han var raadvild. Saa tager han i sin egen Dør.

Sofi' er ikke til Malkning, da hun nylig har barslet

Der er lige, hvad der skal være herinde, en Seng, en Vugge, et Bord og to Stole — akkurat til at ligge og sidde paa og heller ikke en Smule mere.

„Det var en lang Bytur, a kan ikke forstaa, hvorlænge . . . ."

„Nolens — niks — pst — færdig!" afbryder Per hende og retter sig.

Hun ser paa ham, som om der er noget fremmed i hans Øjne.

„Kan du ta* ved din Mands Støvler !" siger han venligere.

„Skomageren var her for Resten i Dag. Han vilde gerne ha' no’en Penge snart!"

„Ja, — de vil ha; Penge allesammen. En kan da ikke træde dem op af Jorden. — Gi' mig no’et Mad!"

Han faar Fedtebrød og sort Kaffe.

„Nu er Papirerne i Orden!" siger han og kaster Kontrakten paa Bordet, som var den en Obligation paa flere tusind Kroner. „Og vi kan hente en Gris, hvad Dag vi vil. A vil Fa’n hukme ha1 Sul mellem Tænderne, nu!"Da han er færdig med Maaltidet, fløjter han lidt og lader sig glide bagover i Sengen, hvor der ligger en Dreng paa et Aar.

Snart snorker han.

SofP sidder lidt og nikker ved Bordet. Snart sover hun ogsaa.

Da de vtagner, skinner Maanen ind i Stuen. Per trækker sit Bryllupstøj af, og de gaar i Seng.

Noget efter lyder der fjæme Raab. Det kommer nærmere og nærmere og bliver stærkere og stærkere. Uden for Vinduerne stiger det til et Uvejr af Hylen og Sang og Galen og M ja ven og raa Latter, som om Huset skal vælte. Det drager forbi og taber sig ad Gaarden til.

Det er Karlene, der kommer fra Falling Kro.

Middagsgæsterne hjælpes af tjenende Aander til Rette i de lukkede Vogne.

Vægteren gaar sin Runde paa Gyldholm.

Og saa er den Helligdag til Ende.

m

Det summer inde mellem Gyldholm-Længeme, snurrer og summer.

Det lyder stærkere og svagere paa forskellige Punkter i den store Gaard. Mellem Fæstaldene overdøves Lyden af en Arbejdsvogn, der skumpier frem over Brostenene; ved Mejeribygningen er det Blikspandenes genlydende Klingen og Pigernes Træskoklampren mod Cementgulvet, der fanger Ørene; i Nærheden af Svinehuset drukner alt i Grisenes skærende Skrigen, naar de skal fodres; og omme ad den stille Slotspark efter lyder blide Kluk og pludrende Kaglen fra Høns og Kalkuner.

Gyldholm 5Men alle saadame Lyde stiger frem og svinder bort, hvorimod der bliver tilbage en dalende og stødvis stigende Dirren, der høres overalt som en vedblivende Grundlyd.

En snurrende Summen — som fra et indelukket Insekt af uhyre Størrelse.

Det er Tærskeværket, der gaar inde i den store Lade — drevet fra et lille Maskinhus udenfor, hvor Smeden baade er Mester og Fyrbøder.

Tammes, Nis, den krøllede og Kræn kører fulde Vognlæs ind fra Stakkene og de andre Lader. Store Povl griber regelmæssigt med sin Fork, som en mekanisk Klo, Neg efter Neg, som han fører hen til Jakobus, hvis højre Haand lige saa regelmæssigt stikker frem med en Kniv og skærer Baandet over og samtidig skubber Neget videre til Røde-Jens. Denne fanger det som en Maskines Arme og lægger det til Rette i Værkets Gab, som sluger Neg efter Neg, der tærskes og valses, rystes og renses, saa Straaet tilsidst kommer ud af Rysteren til den ene Side og Kernerne af Tudene til den anden. Per Holt hænger Sække under Tudene, vejer dem, naar de er fyldte, og bærer dem bort. Ved Rysterne paa den anden Side staar Bette-Lasse og piller og knykhoster i Støv-taagen. Og en hel Række Husmænd bærer Halmen bort paa Hovedet i Knipper saa store som Uldballer.

Fra den Tid Negene køres ind af den ene Ladeport, gennemgaar de et Kredsløb, indtil Halmen bæres bort gennem den anden Port og Kornet løber ud i Sækkene, hver Ting for sig, — som det urene og det rensede Blod strømmer til og fra Lungerne i det menneskelige Legeme, — altsammen drevet af Maskinernes Stempelstød, der virker

som et Pulsslag.

I dette Kredsløb forsvinder Individet, hver enkelt Arbejder forvandles til en Maskindel, der sammen medandre Maskindele frembringer Kornets gyldne Strøm, der rinder Dagen lang og kun holder op med at rinde, naar Arbejderne spiser eller sover, — ligesom Kværnguldet i de gamle Sagn.

Snavsede og graa af det hvirvlende Støv bevæger Arbejderne sig tavse og sløve som Automater. Deres Mund er tætlukket, og i den snurrende Larm kan de intet høre, ikke Over-Forvalterens Dupsko eller Ladefogdens Støvlehæle.

Men paa Øjnene, der følger Opsynet, kan det ses, at de er levende Mennesker. Det hvide i Øjnene, naar de skotter, er nemlig modsat den Side* hvor Ladefogden opholder sig, og dette hvide i de af Støv og Sved tilsnavsede Ansigter skifter Plads, som Ladefogden skifter......

Med eet gaar der som et nervøst Ryk gennem Arbejderne.

Selve Kammerherren staar der lige ved.

De snavsede, knortede Hænder løfter Huerne, og Kammerherren genhilser let.

Kammerherren er høj med en kort Nakke, lang Hals, nedhængende Mundkroge og et indtrukket Dobbelt-hage-Parti, en stor krum Næse og stærkt kuplede, lidt udstaaende Øjne.

Kammerherren er i engelsk Dragt og velfriseret.

Kammerherren staar lidt og ser paa, hvorledes det hele fungerer. Det klaprende Værk, der staar dybt i Jorden, og de puslende Graamænd i det halvmørke Laderum, der kan minde om de underjordiske i et Bjærg af Støv, — synes at underholde ham.

Han lægger Mærke til Per Holt, der som en Hoved-Dværg lethændigt svinger de tunge Sække.

5*Kammerherren lader med Velbehag sit Blik dvæle ved Komstrømmene, der rinder ustandseligt ud af Tudene, og ved de fyldte Sække, der staar paa Loen i tre Rader.

Hundrede i hver.

Saa gaar Kammerherren med stramme Lægge, langsomt og gravitetisk ud i den lyse Slotspark og den stille Skov.

Lige saa tavs, som han er kommen.

Men Ladefogden bliver tilbage hos Arbejderne.

Ladefogden er altid over dem som en truende Sky. Han følger dem altid som en Skygge.

Mens Hænderne mekanisk passer deres, synes Tankerne kun at hænge ved Ladefogden, hvor han gaar, og hvor han staar, naar han flytter sig, og hvorhen han vender sine Øjne.

Værket snurrer og summer. Støvet hvirvles let op og daler tæt ned, og Støv-Granene koger og gnistrer, naar de stiger eller synker gennem den Lyskegle af Sol, som fra en Rude lægger sig tværs ind i Halvmørket.

Stadigt synes Arbejdernes eneste Livstegn at være knyttet til Ladefogden. Det mærkes ligefrem, hvor han generer. Mellem de to Parter fornemmes rent uvilkaarligt et Sammenspil som det, der findes mellem en skrap Skolemester og Børn, der er tvungen under Ave ....

Endelig iviger Ladefogden fra dem. Han fjærner sig ad den lange Kørelo, hvor hans Skikkelse formindskes, som han næmer sig Udgangen.

En af de yngre Husmænd, Niels Røn, staar netop ved et Kighul, hvor han mellem to Bjælker kan se Ladefogdens Ryg. Og som han staar der og kigger, tændes i hans Blik og Miher et Indfald, en Kaadhed.Saasnart Ladefogden forsvinder, stikker Niels en Kost op til Skiven og skubber Drivremmen af «. . . .

Svabakki — svabakki — brr — stop — s-t-o-p.

Værket staar stille.

Niels Røn griner.

Arbejderne retter Ryggene og smiler. Der bliver da altid et Puste rumi ud af det

Der er imidlertid ingen, der har lagt Mærke til, at da Ladefogden gik ud af den ene Port, kom Over-forvalteren ind ad den anden. Og nu føler Niels Røn sig grebet i Nakken af et kraftigt Tag.

„Jeg skal Fanden skal gale mig varme dine Rygstykker, din Slubbert — tju — tju — tju. Skal du spolere mig mine Maskiner — for flere tusinde Kroner

— hvaM — Det er ikke din Skyld, at det ikke gik galt. — Saadan en infam Slyngel — tju — tju — tju! — Og det bare for at kunne drive et Kvarter! Nej, I er

— som han kan bande — dog det værste Pak, Oud har skabt — tju — tju — tju. Qg at du ikke tænker paa, at dine Kammerater kan komme til Skade! Du

skulde den Onde tordne mig i Tugthuset!--Men

nu kan du rejse — straks! I Morgen! — Du har din Afsked. Øjeblikkelig!" Forvalteren skubber ham fra sig.

Niels ser ulykkelig ud og mumler noget frem.

„Gaa væk fra mit Aasyn, din Slave! Ud af Gaarden med dig! Naa — herut! — Her er jeg Fanden skal gale mig Nummier eet!"

Snart efter snurrer det igen inden for Gyldholms-Længerne med den dybe, summende Dirren, der naa’r hen til de fjæmeste Kroge af den store Gaard.

Men Niels Røn gaar med bøjet Hoved hjem ad Stien — ene.Han standser og ser sig tilbage, som han knap kan tro Virkeligheden.

Snart gaar han dog igen. Benene flytter sig af sig selv. Livet er som slukket i hans Aasyn.

Men han gaar godt nok videre og drejer ind paa det rigtige Sted mellem Husene. Han gaar gennem sin Dør som en Søvngænger og sætter sig ved Bordet som en Voksfigur.

Først da Konen taler til ham, gaar der som et Stød gennem hans Legeme.

„Men Herregud, Merniisk1, hva* skaa’r du?" siger hun.

„Remmen sprang," svarer han rolig og uden Betænkning, som en Ram se, han har lært.

„N-aa!" sukker hun. „A træd’ mi’sæl, der var sket en Ulykk\"

Der er en ganske spæd i Vuggen; det er deres egen. Men den anden spæde, der ligger i den store Seng, er Per Holts; — SofP har faaet Lov, saalænge Nielses Kone alligevel er hjemme, at lægge Barnet herind de tre Timer, hun malker paa Gaarden om Eftermiddagen, for Drengen, Per’s har, er kun et Par Aar og har nok med at passe sig selv.

Der er en lille, der falder og græder.

„Kan du it gaa ordentlig paa dine Skanker, din bette Hvævs!" siger Nielses Kone og regerer mellem Børnene for at faa Skik paa dem. Tilsidst sætter hun sig ned paa en Bunke Pjalter, der skal lappes og stoppes.

Manden sidder imidlertid og ser med et underligt stift Blik ud af Vinduet over mod Maskinhuset, af hvis lille Jæmskorsten Røgen pulser tykt op.Konen har trukket en hullet Strømpe over den venstre Haand. Hun iagttager Manden og klør sig samtidigt med den bestrømpede Haand som en Luffe.

„Det kan nu vær’ det samm*," siger hun, „du er s’gu it rigtig, — hva' der saa er ved 'et. — Og a tykkes illigevel it, du er fuld."

Han kan forøvrigt gerne ligne en beruset Mand, for han smiler fjollet og tvungent, som han ikke var Herre over

sine Ansigtstræk.

„Kan du it snakk'? — Er du forgjort? — A har Fajen tamme aller kendt Mag* i mi' Daw!"

Niels rejser sig og gaar ud i Svinestien.

Der staar han og ser paa Grisen en Times Tid.

Men der er ingen Tanker i hans Øjne.

Saa kommer der et Glimt i hans Blik, som om han med een Gang blev noget vår.

Og han retter sig, vadsker Støvet af sit Ansigt og sine Hænder og gaar over ad Slottet til.

Han gaar gennem den lille L'aage i det hvide Stakit og følger Stien til Kammerherrens Kontor.

Han lader Træskoene blive staaende uden for Døren og staar længe i Forstuen. Han gnider Avner og Snavs af Folderne i sine Hoser, og han lytter til det mindste, der rører sig.

Endelig griber han i Messinghaandtaget af den hvidmalede, riflede Dør, der er bred og stor som en Port, og han gaar hen gennem Korridoren, ihvor Billeder af afdøde Kammerherrer, Baroner og Grever hænger i Rad paa hver Side, — han gaar med lange, listende Skridt og med Huen i Haanden, som om de høje Herrer maatte undskylde.

Han banker varsomt paa.Han synes, Kammerherrens Stemme lyder saa forunderlig indefra.

Han stiller sig ved Døren og tør knapt flytte Fødderne, for han synes, han synker i det bløde Tæppe, der er som tykt, tørret Mos at træde paa; det næsten kilder i Fodballerne.

Og saa fremstammer han da sit Ærinde om Lov til at blive.

Nej.

Han lover Alverden, hvis han maa blive.

Nej.

„Det var bare Drengestreger — bare Drengestreger!" siger han.

„Ja, men den Slags kan jeg ikke ha' paa min Gaard.

— De maa jo skamme Dem!"

Niels Røn græder, ligefrem græder som et Barn, der har gjort en Uartighed, og han lover, han skal aldrig gøre det mere.

Nej.

Han trygler med Taarer i Øjnene.

Kammerherren svarer ikke. Han vender Ryggen til og sidder, som han læste i noget — eller maaske overvejede noget.

Da Niels Røn intet Svar kan faa, lister han stille

bort.

Og da han gaar gennem det hvide Stakit, falder Klinken i Falsen med en egen haard Lyd, synes han.

Han er lukket ude.

Nu er Sagen sikker.

I Morgen — hvor skal han ty hen, hvor i den vide Verden skal han ty hen med Kone og de smaa . . ,

Det rykker i hans Ansigtsmuskler,Hvorhen? —

Han standser og sukker. Han ser paa de smaa, graa Huse, paa den dybttraadte Sti og paa det mægtige Gyldholm

Han kender næsten ikke andet af Verden,

Og nu er han lukket ude.

Thi hvor skal han ty hen, naar han ikke længere kan færdes i Skyggen af denne gamle Gaards store Bygninger?

Det kan Niels Røn slet ikke tænke sig . . .

Han gaar hjem og fortæller den hele sørgelige Sandhed.

Først bliver Konen saa hvid, som hun kan blive. Men saa presser hun Læberne energisk sammen.

Hun siger ikke et Ord. Hun gaar uden videre lige op til Slottet

Hun skræver af Sted som en Mand, der er stind af Arbejde, og hun nikker ved hvert Skridt som et forspændt Øg. Men der er over hendes Gang en vis besluttet Kraft, der ikke plejer at gaa forgæves.

Hun sparker gennem Slotsparken og den lange Korridor med Malerierne, — som om hun ikke saa noget af det hele.

Over for Kammerherren indrømmer hun alt, hvad han anklager, og hvad han siger; — hun bliver bare ved. med sit, at de ikke kan rejse nogen Steds hen med de mange smaa Børn, og det er ikke uden otte Dage, siden hun kom med den sidste.

Det ender hun alt det med, som Kammerherren fremfører.

Endelig siger saa Kammerherren: „De har ogsaa altid saa mange Børn, der omme i Husene!"„Ja, Kammerherren maa it fortryd' epaa ’et — men det er snaart den eneste Fornøjelse, fattige Folk har!"

Kammerherren vender sig for at dølge et Smil.

Enden bliver da, som Konen vil, og hun skynder sig med det gode Bud hjem til Niels.

Da hun kommer ind, staar han med Per Holts den lille paa Armen og ved ikke, hvordan han skal faa den til at tie.

Konen river Kjolen op og lægger den lille til Brystet. „„Er hun tørstig, det bette Skidt — saa, saa, saa!"

Da den er kommen til Hvile, nævner hun det gunstige Udfald for Manden, der staar og venter med store Øjne.

„Se saa, du bette Skidt, nu faar du it mere . . . næ, du faar s’gu it mere, der er ogsaa andre, der skal leve."

Hun bøjer sig nu over sin egen i Viiggen: „Det er bedst, du ogsaa faar en Taar, men a har knappet op!"

Hun vender Hovedet op til Niels, der tysser Pers og Sofies til Ro: „Det er da godt, En faar it uden een ad Gangen!" siger hun. „Visse — vis — vis — vis . .

Hun rejser sig og knapper til. „Saa faar a skynde mig om til Røde-Jenses Unger, inden de brænder Huset af, — og a haar ogsaa lovet at se ind til Palles de smaa."

— — Dagen slukkes med den svindende Sol, og Skumringens Skygger sniger sig frem fra Lilleskoven og det hele Gyldholms-Kompleks, slugende de lave, graa Huse.

De, der har Hjem her, søger dertil inden Natten.

Først kommer de store Børn fra Skole, trippendegennem Tusmørket ad den frosne, skrubbede Jord. Og saasnart de er kommen indenfor, tændes en hel Række Lys bag Ruderne.

Et Par Timer senere høres Mændenes tungere Skridt og Stumlen af stive Ben.

Sidst kommer Konerne —– fra Malkningen.

Per Holt faar fat i sin Dreng inde hos Røde-Jenses. De følges hjem, hvor Per fyrer op i Kakkelovnen og sætter Kaffekedlen over.

Da Per og Sofi’ er kommen til Sæde ved Fedtebrødet og den sorte Kaffe, siger han:

„Kammerherren han talte da til mig i Middags."

„Gjord* Kammerherren?"

»Ja> gu* gjord’ han saa!"

„Men hva’ vild’ han dig da?"

„Han spurgt*, om a it kund’ ha’ Lyst til og faa Pilehuset, for det bliver vist ledigt til Foraaret."

„Hva’ svared ’du?"

„Hva’ Fa’n skuld’ a med det?!" Han sætter sine dejlige, hvide Tænder gennem en tyk Skive Brød.

Noget efter siger hun, tyggende:

„Ja, men Per — kund’ det illywl it vær’ skønt og faa et Par Køer?"

„Saa skuld’ a slid’ paa Gaarden om Dagen og hjemme om Natten! — Næ, gaa væk med den . . . Det er da Helvedes, saa hed den Kaffe er!"

Længere hen paa Tiden bemærker Sofi’ dog:

„Wolle og Maren er ellers bleven til svære Folk i Pilehuset."

„Ja, saadan no’en Lusanglere! . . . Nej! her har vi det saa redt — naar vi er færdige, saa er vi færdige."

„Hj-a," — Sofi’ gaber — „der er vel ogsaa saa megen Vrøvl ved det andet." —Da Maaltidet er til Ende, fløjter Per og tumler med Drengen saa længe og saa voldsomt, at den lille tilsidst kommer til at græde.

„Du er Fa'n hukme en Pjæv-Skid!" siger han og smider ham hen paa Sengen.

Men lidt efter gaar han alligevel hen til Drengen igen og kæler for ham, og han griner, og hans sorte Øjne straaler, hver Gang den lille rigtig levende spjætter med Benene.

Saa gaar Døren op. Det er Niels Kusk, Material-kusken, der kommer ind.

Som han plejer, er han akkurat, med de graasprængte Haarlokker ført frem for ved Ørene og Halsklædet i Knude, knyttet saa fikst, som ikke mange gør Niels det efter.

Men han er dybt bedrøvet.

Rynkerne og de broncefaste Folder i hans Ansigt viser, at han er kendt med Bekymringer og tunge Tanker, om end hans oprindelige lyse Sind spores.

Det er Sorger og Modgang, der har gravet disse Furer, som et barsk Vejrlig kan hærge en Natur, der er mild i sit Anlæg.

Han sidder lidt, som det er trykkent for ham at faa sit Ærinde frem. Saa siger han:

„Nu har a faa’t Knejten til at bekende. Det var godt nok ham, der har ta'en din KIokkM"

Per ømmer sig ved, hvad han skal svare. „Hm-D-ja --det er 'et vel."

„Det er strengt, naar Ens Børn ta’r saadan af Sted, maa I tro!" sukker Niels og bøjer sit Hoved.

Per og Sofi* ser paa hans krummede Ryg. Hans Vests falmede Bagstykke har en mørkere Lap, og de ved, at han selv har syet den paa, for saa pænt kanKonen ikke gøre det. De har ondt af ham, for de kan saa godt lide Niels Kusk. Men de siger ikke noget.

Og det er, som hans klagende Ord bliver ved at gentage sig i Tavsheden.

„Klokken er i Stykker og ingen Ting værd!"

„Ja, hva;, Niels — det er da it rent galt!"

„Jo, jo — A har tænkt, a vild’ gi* dig ti Kroner i Erstatning, om du er fomøjed med det ?“

„Nej, la* vær' med det, Niels! Du har en stor Famili', — du skal aller bry' dig om det, Niels!"

„A er fattig, Per, men a er re'le saa langt, a kan række'!"

„A vil — som, Per kan bande — aller ha* en Øre, Niels!"

Men Niels vedbliver i sin rolige, sørgmodige Tone:

„Ret skal vær* Ret. Det er mi' Dreng, og det er mig, der skal bød'. — Men a kan it godt undvære mere end een Krone hver fjortende Dag, Per, — er du fomøjed med det?"

Per rækker over, lægger sin Haand blødt paa hans Skulder og siger inderligt: „Du skal aldrig tænke mere ved 'et, Niels!"

Niels Kusk tvinder sine Hænder om hinanden.

„Ok, ja — En skal døje saa haardt for at faa 'em drawet op, og saa skal 'et gaa saadan!"

Og han bliver ved at tvinde sine Hænder om hinanden.

Niels Kusk rejser sig for at gaa hjem til det gamle Skovhus, hvor han er flyttet hen med Familien for at være lidt mere for sig selv.

Idet han siger Qodnat, skinner noget lyst for et Øjeblik gennem hans sorgfulde Træk.Men et Indtryk af Livets Alvor er bleven tilbage hos Per og Sofi\

De pusler særlig omhyggelig om deres egne to smaa — og gaar tavse til Hvile.

VII

Der er noget usædvanligt paa Færde i Gyldholm Huse.

Det kan mærkes paa mange Smaating.

Fra den tidlige Morgenstund har Røgen pulset tyk op af Per Holts Skorsten, som var der noget særligt over Ilden.

Og Børnene har en Tilbøjelighed til at klumpe sig sammen henne ved Pers. Fra begge Sider kommer de listende, eller de kommer løbende, som de ikke tænkte paa nogen Ting, men bare standsede tilfældigt. De gaar ind gennem Gaarden, ud paa Vejen, tilbage forbi Pers igen, ind gennem Gaardene til den modsatte Side, ud paa Vejen, om igen —* saa Per Holts Lejlighed kommer til at ligge som i Midten af et 8-Tal.

Og naar Børnene kommer der forbi, har de ikke Tanker for andet end, hvad der foregaar derinde. De bare lytter og kigger og snuser for om muligt at fange en Lyd, et Glimt eller en Duft.

Der er talt længe om det Barselgilde, Per vil holde i Dag. Ogsaa nu staar Konerne ved Gavlene og drøfter denne Begivenhed.

Der skal fjorten Mennesker med til Gildet, og de skal have Sødsuppe og Kalvesteg.

„De maa jo have Raad til *et!“ siger Bolette og svinger Næsen i Vejret.„Aa — Pers er jo unge Folk endnu," bemærker en ældre Kone undskyldende, „og det bliver vel det eneste Gilde, de holder i hele deres Liv!"

„Ja, saadan noget lægger sig selv af," sukker en anden.

„Men hvor mon han har faaet Kredit?" spørger en tredje. >

Røde-Jens* Kone siger ikke et Muk; hendes Øjne ligger 9om et Par Tinknapper i det graa, ubevægelige Ansigt.

Men Amalie mener, at der er Forskel paa Per og saa de andre.

Denne Bemærkning giver imidlertid Anledning til Udveksling af nogle spydige Ord, der river Kvinderne fra hinanden.

Mændene gaar rolige og forventningsfulde, som om de tager Varsel af, hvad Dagen vil bringe. Det er jo kun saa yderst sjældent, at deres ensformige Tilværelse brydes.

Per Holt viser sig et Øjeblik i Formiddagssolen i sit Bryllupstøj, der nu er plettet og medtaget. Med sit sunde Legeme, sine straalende Øjne og sine pragtfulde Tænder ser han ud til at have god Appetit paa Livet. Og han synes formodentlig, at Gyldholm Hus-mænd ogsaa maa kunne feste en Gang imellem.

Han gaar ind i Køkkenet, hvor Sofi* og Store Povls Maren sveder forpustede og røde af Travlhed. Han smiler til alle Papirsposerne med Urtekram varerne i og til Brændevinsdunken og Romflaskeme .... der er meget, synes han. — Høkeren i Falling vilde heller ikke borge ham det hele, men saa fik han Resten hos Købmanden i Ørum. Og Spædekalven har han faaet omme paa Gaarden. — Der er meget, synes han.Per tænder sin Pibe.

Sofi’ bevæger sit slanke Legeme blødt og bøjeligt og lidt lad. Men Maren slaar djærvt til Side! i Sagerne. Der er meget at gøre. Der skal laanes fjorten Tallerkener, fjorten Skeer, fjorten Par Kopper, fjorten Par Knive og Gafler, foruden Gryder og Potter. Lidt maa der laanes her og lidt der, forskellige Slags, blaa Tallerkener, hvide og grønne, og Tinskeer og Homskeer imellem hinanden, og saa maa man endda være glad, at der kan sammenskrabes saa mange nogenlunde ordentlige Ting i Husene. — Jo, der er meget at gøre.

Saa kommer Pers Fa’r. Han er høj og mørk som Per selv, men hans Haar er graat; han er kantet og stind, som han var savet ud af Træ, og over den benede Skrot har han en gammel Frakke af blaat, hjemmefarvet Vadmel, der hvidner langs Sømmene, og hvis Luv er skavet af, saa Vævningens Traade bliver synlige.

Han er Tyende-Husmand ovre paa Løvenborg.

Det var Meningen, at han skulde have staaet Fadder til Barnet, men — han har ingen Støvler kunnet laane, som passede, siger han, for hans Fødder er saa store og Tæerne saa knystrede og vringlede.

Han sætter med Suk sin Kæp fra sig.

Den gamle er helt nysgerrig efter at faa aabnet Døren til Køkkenet, hvor det syder og braser.

SofP tager imod ham med et hjerteligt Blik fra sine venlige, blaa Øjne og han giver hende Haanden. „Goddag, min Pige!"

Saa vender han sig til Kræmmerhusene og Flaskerne. „Det ser endda godt ud!" siger han og nikker bamlig-glad over at træffe saadan Overflødighed hos sine Børn. Øg han smiler, som om det var meget længe siden, hanhavde set saa meget ædeligt og drikkeligt paa een Gang.

Og da han har faaet sin stive Krop skubbet £ii Sæde ved Bordet med Flæsk og Sennop og en hel Flaske Brændevin foran sig, siger han igen:

„Ja, det her — det ser Sateme godt ud!"

„Tag nu til dig, Fa'r," siger Per, „for det er Meningen, du skulde ha* en fornøjelig Dag!"

„Tak, min Dreng! Ja, Forvalteren han sa’ for Resten ogsaa til mig, at det gjaldt it saa nøje, om ogsaa den første Kvart skulde gaa med i Morgen. Det gjaldt it saa nøje, sa’ han, da a spurgte om Lov til at gaa .... han er s’gu endelig flink nok, vores,

— der skal jo nogen til at kommandere, — hvordan er jeres?"

„Vores? — det er en rigtig Brølhals! .... Skaal, Fa’r!"

Per skænker flittigt, og paa Faderens Ansigt viser sig stærkt-røde Pletter, der efterhaanden breder sig op over Næseryggen.

„Det er sandt — a skulde da hilse fra din Mo’r. Hun bliver knallervorn nu, og det flyder stadigvæk af Benet paa hende, Fa’n ved, hvad det er, men der er jo saa mange Slags Skidt til. — Og hun vil jo illywl rokke med, det gamle Skøvl, saa forslidt som hun er, . . . Det er pinede galt nok med en anden, og En er endda en Mandsperson .... Ne-j, hvad det var, a vilde sige"

— den gamle klør sig i Nakken — „a havde endda Kræn Løts Støvler epaa Fødderne, men a kunde Sateme it gaa med 'em!"

„Hør!" Per tænker sig om. „Mon it Røde-Jenses kunde passe dig."

„Tror du, a kunde laane 'em?"

Gyldholm g„Hvis han ‚bare har no’en!"

„Ja, Offerpengene dem har a s'gu godt nok!" Den gamle tager sig til Vestelommen for at forvisse sig om, at Skillingerne ligger der, indsvøbt i Papir.

Det viser sig, at Røde-Jenses Støvler ikke er helt umulige, især da de faar en Omgang Fedtelse og Kønrøg.

Og da Maren derefter i al Stilhed henter Povls den bedste Trøje til ham, bliver den gamle Holt helt vel styret ud.

Han staar og ser op og ned ad sig selv og gentager flere Gange: .

„Nu kunde a Sateme gja'n være rejsen, hvorhen det skulde være —. tykkes 1 it ogsaa?"

„Jo, vist kunde du saa, din gammel, storsindet Stonnis," siger 'Maren ru-godmodigt og smiler, „men sørg 1 Karlfolk nu for at faa hentet Borde og Stole, som det kan blive; der skal da no’et til at sidde paa, og SofP og mig har nok i vort!"

Til Frokosten er der ikke flere med end nødvendigt til den kirkelige Forretning. Først naturligvis Amalie, der skal bære Barnet. Hun har jo de pæne Klæder at trække i, og hun har ogsaa Baand og Stads at pynte Barnet med. 1 den Henseende er der ingen i alle Husene, der kan hamle op med hende. Den anden Hovedrolle, at holde Huen, er tildelt Jakobus’ Kone. Bolette har jo ogsaa s i n Styrke, ved hvilken hun hævder sig en fremtrædende Plads i Gyldholm Huse. Saa er der Store-Povl, der skal køre, Jakobus, Tammes og Pers Fader.

Det viser sig desværre, da Frokosten er forbi, at den gamle Holt næsten ikke kan staa paa Benene; han er helt overkørt.„Han er færdigf!" siger Povl og ser overlegent

paa den gamle Mand, der er bleven træt af alt for

megen Glæde. „Han kan aldrig stivne en Skagle — hik! — Han er færdig!"

Men Maren svarer ham: „Det er aldrig værd, du gør dig vigtig, Solen er it nede endnu, og du har vel allerede det, du kan bære, — Klodsen!"

Den gamle Holt maa føres til det bag Stuen liggende Kammer, hvor Sengen i Dagens Anledning er flyttet ind.

Det er Tiden til Opbrud. Tammes lister stille og varsomt om, som han ikke er ganske sikker paa sine Bevægelser. Han retter ved sit Tøj, at det kan sidde akkurat, og gnider sit Kurlænder-Pibehoved med Ærmet. Jakobus vigtiger sig i en laant Frakke med lange Skøder og umaadelig store Sidelommer. Han snakker op om Alverdens Ting, mens han krummer sin Pibeslange. — Kvinderne nibrer sig. Bolette vrikker med Enden, saa den falmede, graagrønlige, sorte Kjole vifter i al sin tyndslidte Usselhed. Hun ordner paa sit knastørre Haar. der er lysere i de strittende Ender, som om det er bleget af Sol og Vind. Saa sætter hun den vatrede Kyse paa og spørger, hvordan den sidder. Men Amalie er i en af de billige Damaskeskjoler og har om Halsen et rødt Silkeslips med en sort Blomst i hver af de frynsede Ender. Hendés Hat er højpullet og sort med røde Asters. Hun fuldkommengør sin Paaklædning ved til Slutning at hænge et lille, fransk Sjal over sine Skuldre.

Store-Povl holder for Døren med en Vogn fra Gaarden. Han sidder med en Linte i hver af sine store, knudrede Hænder, stift højtidelig, som om hans Tanker er langt inde i det alvorsfulde.

6*Barselfolkene stiger op med Miner som de, der ved, de er Genstand for megen Opmærksomhed fra Vinduer og Døre.

Amalies blomstrede Sjal er det farverige Midtpunkt i den Pragt, som Gyldholm Huse udfolder paa denne store Dag.

Povl vender sig halvt: „Er vi saa færdige? — Naa, ja saa i Jesu Kristi Navn — saa kører vi den Onde tæ'skeme!"

Og Vognen glider af, fulgt af mange Blikke, 9om galdt det en Rejsie til Amerika. — —-

Den gamle Holt vaagner og slaar Øjnene op. 1 Stuen staar der to Borde vinkelret sammen med Duge over. Han gnider Panden og ser igen. Paa Dugene staar Tallerkener, og der kommer en Kvinde ind med Knive og Gafler.

Der gaar noget op for den gamle. Han forstaar. Noget da. Han griber til sin Vestelomme, hvor Offer-pengene har ligget — de er der endnu. Røde-Jenses Støvler staar der, og Povls Trøje hænger ved Bjælken, og der er saa stille ....

Der kommer et sørgmodigt Udtryk i den gamles Ansigt, og han ryster paa Hovedet.

Som i Ærgrelse svinger han Benene over Sengestokken og siger: „Gid Fa'n han ogsaa glo i ’et!"

Han faar de krogede Fingre stukket foldede ind i hinanden og hviler Albuerne paa Knæerne. Han ser ned mod det sandstrøede Lergulv og ryster fremdeles paa Hovedet. Og han rører ilfærdigt Fødderne, saa de blaa Hosers hvide Taastykker vipper op og ned.

„Det var endda elendigt, det skulde gaa mig saadan, bette Sofi* — hva?",,Det skal I aldrig biy* Jer om, Gammelfa,r,“ trøster hun ham venligt.

„Jo, det er saa flovt — ogsaa for jeres Skyld!“ „Saadan noget plejer En da it at ta* saa nøje.“ „A skulde aldrig ha; regnet det en Kerne, naar det it var, te a skulde være Fadder. Men a skulde jo ha’ staaet Fadder til den Bette — det maa du husk' epaa!“ ' ' ; !

Sofi* smiler: „I tog jer rigtignok ogsaa nogle slemme Gibsere.“

„Ja, a var jo saa glad og veltilpas, forstaar du, og se saa gled *et saa gævt, — og havde det været i mine unge Dage, skulde a Sateme nok ha’ staaet .... det er ogsaa en Bjø’n til Mand, du har, SofiV*

Hun smiler.

Men den gamle ryster igen paa Hovedet. „A havde endda lovet mig selv, at det skulde ha *ventet, til det var overstaaet i Kirken, for bagefter, tho saa . . . .“ Barselfolkene vender tilbage, og Gæsterne samles til — den halve Snes Mennesker, der skal til Gilde.

Af store Lerfade søber de Byggrynssuppen, beskedent, med langsomme Hænder, som de slet ikke var sultne, men Øjnene er snare og lurer paa Rosinerne.

De holder længe ud, saa det ene Fad tømmes efter det andet.

Det ser ud, som Dugen er i Vejen for disse Folk, der er opdraget i Herregaardenes Folkestuer, og som om det anstrenger dem at være pæne.

Alle, Kvinder og Mænd, bærer Præget af deres Stilling som Tyende-Husmænd. Deres Klæder, deres Hænder, Hud og øvrige Krop og deres Øjne. Arbejdet har gjort dem plumpe, Fattigdom har nappet dem hist og her, som man klipper Faarene Mærke i Ørenefor at kende dem, Slid har skavet og gnavet dem i Aarenes Løb og givet dem den Fa^on, de har, og Savn og Kuelse har gjort deres Blik saa fordringsløst og sløvttilfreds.

Men deres Tænder er stærke og knækker Sveskestenene, saa Skallerne springer og drysser.

Per Holt er endnu i sin (Jngdoms Alder, hvor Legemet (blomster alene ved sine sunde Safters Kraft. Han ser forsoren-letsindig ud og gaar rundt i Skjorteærmer og skænker. Og lidt efter lidt kommer der Liv i de døde Øjne ved Bordet og en Glæde, som tændes af Øjeblikkets (Nydelser.

Saasnart Maaltidet er til Ende, maa Konerne gaa til Malkning paa Gaarden. Men Mændene sætter sig ved Kaffepunseme, ophedede af alt det, som synes at koge i Maverne og dunster ud gennem alle Porer.

Røde-Jens tager fat paa sit Yndlingsemne.

En Gang, det var i Falling Kro, sloges han saaledes med to Teldværksarbejdere og en Svensker. „Der var Legestue naturligvis x>g Pigesjov og Sus i Særken. De stod sammen om mig, og tre slemme Drenge var ’et s’gu. Men saa gi’er a den ene min Støvlesnude lige op i Skrævet, saa han Dævlen tejme drat epaa Stedet, og med det

samme render a min Pande ind i Bællen af den anden, saa han gav et Hvæl som nogen Barselkone . . . . a kender jo alle de ømme Steder paa en Menneskekrop," smiler Jens. „Men saa stikker Svenskeren mig s’gu en Kniv i Nakken, og den blev siddende, for i al Hastmolhed glemt’ han at ta’ ’en til sig . . . Her skal I se!"

Jens bøjer sig frem, og alle skal hen at se det hvide Ar i den rødsprængte Tyrenakke.„Saa ryger a som e’ Stja’nskod ind imellem dem, griber en Stol, brækker det ene Ben fra, og saa kan I lige tro, a pynted’ dem med alle de Kulører, I kender, og mange flere. — Og Blodet kom s’gu ret godt!“ tilføjer Jens, som om han havde været ved at slagte. „Men deh Historie blev a s’gu skreven for, ha, ha, ha!"

Jens trækker sig afvekslende i det gloende Fuldskæg og slaar stadfæstende i Bordet med sin fregnede Haand, der er som skabt til raa Greb. Og han ser sig smilende om i den lyttende Kreds med de rødaarede Øjne.

„Ja, du kunde gerne se ud til og ha’ været noget stærk, Jens," siger den gamle Holt interesseret.

„Noget stærk! Ja, a er it fri, ha, ha!" Jens fortæller en ny Oplevelse, og jævnlig skænker Per en Dram.

Fortællingen standser ved, at en fremmed kommer ind, en ung Knøs. Han bliver staaende ved Døren og siger lidt undselig:

„A skulde hilse og sige, at der skal være Møde paa Højskolen om en ny Rigsdagsmand i Morgen Aften Klokken 7."

„Hvem tjener du?" spørger Per.

„Ved Klaus i Ørum."

„Er det it ham, der er Perpendikelen til Sogneraadets Røv?" kommer det pølende fra Røde-Jens .

Det unge Menneske skynder sig ud, og de andre ler.

„Det er svært alle de Møder, Bønderne holder i den her Tid," siger Per.

„Bønderne er — som Jens kan bande — værre end som Herremændene."

„Saadan en rigtig fjedte Bund’, ja," føjer gamle Holt til.„De har nok Lyst til at træde Herregaardene ned, men de kan vist gerne tørre dem om deres Mule, mener a!“ siger Jakobus og spytter ud over Gulvet.

Palles Underlæbe hænger, saa hans Gummer bliver synlige, og han løfter med Besvær sit rusede Blik til den, der taler sidst. Bette-Lasse harker af sit hule Bryst.

„Hva* er egentlig de her Højskolefolk for nogen?« spørger Per.

Jakobus smaavrikker selvbevidst med Hovedet, som om han derinde rystede Menneskenes Dumheder gennem et Sold, der gjorde Skel mellem Tilværelsens Avner og Kerner, og saa siger han:

„Hm, det skal a sige jer, bette Folk, det er dem, der — æ — har fundet paa det med — æ — Modersmaalet!«

„Det er Løgn!" afbryder Jens ham. „A har boet her saa længe, saa a ved nok .... nej, det er en Slags Folk, der absolut vil slaas med Tyskeren. De) kører i lange Vognrækker om Sommerdage med et Flag bagud og synger den her Sang — jeg vil slaa for mit Land, saalænge jeg kan, saalænge der findes en Mand.«

„Ja, men . . “

„Hold din Kæbe, Jakobus, det er noget, som a kender bedst. — Og deres Piger forskaffer sig, naar de kommer fra den her Skole, en Paraply og en rød Kjole med blankt Bælte, og saa render de fra det ene Møde til det andet, saalænge der er en Trævl tilbage. — Saadan er 'et!«

„Ja, men det, a siger, det med —- æ — Modersmaalet — det sæder s'gu,« nikker Jakobus i en drillende Tone.„Vil du trads mig!" raaber Jens og bliver ildende rød. Han rejser sig i Sædet — men synes at betænke sig lidt: „Dersom det it var, at du var en gammel Mand, Jakobus, skulde du Dævlen han tejme kommen til at danse paa dit Hoved!" Han hugger Næven i Bordet, saa Kopperne danser.

Der bliver ganske stille, og Jens sætter sig som den, der plejer at være Sejrherre. — —

Da Konerne efter endt Malkning hen paa Aftenen kommer for at drikke Kaffe, synger Mændene ved Punschebollen. Per kan saa mange Viser, og han synger dem med glansfuldt Humør. Først den, der begynder saaledes:

Min Mætte er mig huld!

Den Tanke gør mig mandig — naar blot hun ej er fuld, men det er hun bestandig ....

Saa den:

Hvis blot jeg var Kejser en eneste Dag, jeg skulde Alverden regere.

Sold og Kommers skulde gaa Slag i Slag, til Polen man skulde det høre ....

Mest Lykke gør en med Læsning mellem Versene:

Nu er jeg gift, jeg stakkels Mand, og maa til Taldce tage, jeg ej engang en Snaps kan faa — hvor er de glade Dage!

Og naar jeg en Gang imellem kommer hjem med en Stjern paa, saa siger Rikke: Du er fuld, dit Svin! Nej, vist er jeg ikke! svarer jeg, det er bare dette hersen6, som løber rundt i Hovedet: Sengduiljada, Sengduil-jada, Sengduilja—duilja—duilja—da!Mens Per synger de lystige Vers, gaar der over de hærgede Træk en munter Lysning, som naar Solen, mellem to Skygger, glider hen over et fattigt Landskab. Ogsaa Kvinderne morer sig — og de fniser og griner, då Røde-Jens opvarter med den drastiske Vise om „Fruen i Snærpe“.

Saaledes glider en Tid.

Palle bliver imidlertid saa tung i Hovedet, at han maa anstrenge sig for at bære det oprejst, og hans Underlæbe hænger ned over Hagen.

Niels Røn sidder over for ham med trætte Øjelaag. „Balle!" siger han. Han bliver ved at gentage med tykt Mæle og smaa Mellemrum: „Balle! — Ba-Balle!“

Den brystsyge Bette-Lasse staar ved Enden af Bordet henne ved Døren og ser glad ud; hans Øjne har en næsten uhyggelig Glans. Over for ham staar en Klynge store Drenge fra Husene; de har listet sig ind for at høre og se. De gør store Øjne og griner af Bette-Lasse. Han foretager nogle vældige Armsving, slaar i Bordet og bander: „Her er K-r-æfter!“ Den lille, svagelige Mand gentager det og tærsker i Bordet til sin egen og Drengenes Fornøjelse.

Igen hører man Niels Røn sige: „P-Balle!" Han har altsaa ingen Forbindelse faaet.

Store-Povl kan stundom, naar han er svirende, vrie af sig de underligste Ord, som ingen forstaar. „Skrusge-mak!" siger han til Jakobus. „Skrusgemak!" gentager han i en Tone, der indeholder noget nedsættende.

Jakobus rækker Armen ud. „Du trænger nok til at faa et Par fremmede Hænder i dit Ansigt!" truer han.

Men Store-Povl lægger hans Arm ned, som om han lukkede Bladet paa en Foldekniv, og siger: „Gakdu sydpaa til de hellige Lande, til Staden udi Ditmarsken, din Afnis!"

Og saa griner de begge to.

Men Røde-Jens vælter sig ind paa alle dem, der er i hans Nærhed. Navnlig overskælder han Tammes Forkarl. „Du er en Flæggermuvl! En Sleskemaas! — En Sleskemaas for Forvalteren!"

Tammes sidder saa taalmodig og lader sig læsse paa.

„Og saa er du en Tøffelmager! — Det er Amalies Bowser, du sidder i! Du er en Tøffelmager, Tammes!"

Men da han saaledes har regeret en Tid, rynker Per Brynene og siger: „A vil bare sige dig een Ting, du skal it ta’ slet saa bredt for, Jens!"

„Bredt for! — Du ved vist ikke, det er en Mand, du har for dig, Per Holt! Og det Dævlen tejme en fuldvoksen Mand!"

Per rejser sig. Han lukker Munden fast og kniber Øjnene sammen. „Det er bedst, du holder dig ved en Side, min Dreng, for a kan Fa*n hukme ogsaa rejse Børster!"

„Dreng!" farer Jens op og griber med sine grove, fregnede Hænder Per saa fast, at Forstykkerne af Bryllupsvesten revner fra.

„Der er it uden j e n Mand i det her Hus!" raaber Per og farer ind paa Livet af Jens, der udstøder et frygteligt Brøl og ligger i et Nu paa Oulvet op mod Kakkelovnen med en Flænge i Hovedet.

Der bliver straks almindeligt Opbrud.

1 Gangen hvisker Niels Røn til Jakobus: „Han kunde s'gu revse ham!"

Jakobus fniser og nikker og svarer igen: „Ja, han kunde s'gu revse ham, hi hi!“Da de er udenfor, bliver Store-Povl ved at drive ud ad Vejen som for en stiv Sidevind.

„Men hvor vil du da hen, Klodsen! Er du da helt taabelig, MenniskM Vi bor jo her!"

Povl svarer noget borte fra: „A ved 'et nok. A ved ’et nok, Maren, men a kan den Onde tæske mig it faa vendt!"

— Saa er Per Holts store Fjortenmands-Gilde til Ende, det, der staar som en letsindig Overdaadighed i Gyldholm Huses Historie.

VIII

Gyldholm ligger ude i det danske Bondeland som en 0, omflydt af sine brede Marker.

Dér leves et Liv for sig selv. Dér svarer aarhundredgamle Overleveringer paa Slottet, hvis Korridor prydes med Billedrækken af Gyldholmske Jorddrotter i mange Slægtled, til Overleveringerne i Kælder og Folkestue, som Lys svarer til Skygge. Dér findes ct Samfund, hvis Underklasse paa sine krummede Rygge bærer et Fodstykke af trinvis stigende Overordnede og øverst oppe Kammerherren, hvilende i ophøjet Ro og ensom Majestæt

En 0 af gammel Tradition og Forfatning, der er ble ven tilbage fra en fordums Tid.

Og mellem denne 0 og Omverdenen findes ikke megen Forbindelse.

Den er et Sted, hvor Bonden ikke kommer, og hvorfra ikke nogen kommer til Bonden.

Der er mere Forbindelse mellem Herregaard og Herregaard, mellem den ene 0 og den anden.De høje Herskaber søger saaledes hinanden og drager i straalende Ekvipager og elegante Dragter som et pragtfuldt Skue forbi Huse og Gaarde fra Borg til Borg. Og til Maj og November føres i tunge Arbejdsvogne Kister, Kommoder og Flyttegods og Skrammel mellem Herregaardenes Folkestuer og Arbejderhuse.

M,en til Olufsmarked og Sommerfest farer jet Par Vognfulde unge Gyldholmsfolk hen over Landet som en Byge.

Hos den første Høker, de kommer til, køber de Brændevin og er imens færdig at vælte hans Disk. Under Hujen og Hylen gaar Toget videre gennem fredelige Landsbyer som et ondt Vejr. Fra Agebrætteme, hvor de sidder og svinger med Flasker i oprakte Hænder, tilraaber de alle med uhumske Ord, de kører forbi alle Vogne, de kan overkomme, og jager skikkelige Trækkere i Vejgrøften — som uvorne Drenge, der første Gang faar Lov at slippe ud af et Tvangsregimente og ingen Maade kender.

Paa Markedet tumler de frem gennem Folkestimmelen i en sammenhængende Klump, og det er, som de ikke var Enkeltvæsener; de virker snarere som et eneste Klumpdyr, et Uhyre med mange gribende Fangarme, mange vildede Øjne og mange brølende Munde.

Hjemfarten er en vild Jagt gennem Natten ad Veje, hvor Bønderne viger til Side, naar de paa lang Afstand hører Uvejrstoget nærme sig. Under susende Svøbeslag drives Hestene i Skum, saa Gnisterne lyner fra Hove og

Hjulringe. Og Luften dirrer bagefter af Vræl.

Den vilde Jagt svinder bort over Gyldholms-Markeme, hvor den ligesom synker i Jorden — indtil næste Markedsdag.Tyende-Husmændene er stadig fængslede til Gyld-holms Lader, Stalde og Muldbanker. Kun naar der er Valg til Rigsdagen, slippes de ud i Landet.

De kommer aldrig til Smaavalg eller Møder i Darum, Falling eller Ørum Kommune. Men Dagen før Rigsdagsvalget siger Forvalteren til dem: „I Morgen skal I hen at stemme!" som han siger: „I Morgen skal I køre Gødning."

Og Husmændene udfører saavel dette som alt andet Arbejde, der falder for i Kammerherrens Tjeneste.

De kører frem forbi Bøndernes opbyggede Gaarde og de høje Mejeriskorstene «— og undrer sig over den Forandring, som her foregaar.

„Det er svært, som de kan!" siger Per Holt.

Røde-Jens trækker sig i sit lange Skæg. „Kan? — De gaar Dævlen tejme ogsaa „forlidt“, inden Aaret er omme!"

„Og deres Fa’rs Penge er forbi," føjer Store-Povl til.

„Skal ’et blive ved at gaa i den Dur, mener a det samme!" piber Jakobus og ser dybsindig ud.

Niels Røn lukker det ene Næsebor med Fingeren og puster til:

„Ja, de kan s’gu sagtens, saalænge der er Arvegods i Skabet, det storsindet Kram!"

Povl peger paa en Vogn: „Ham, dér sidder, var af mine Skolekammerater. Han ser it ud til at leve af ene „Futmælk". — En rigtig vigtig Knægt var han!"

„Da kan du tro, han dér var li’esaadanne." Jens hentyder til en af sine Skolekammerater, der i et flot Bondekøretøj smutter uden om Herregaardsvognen. „A har vannet hans Ende no^en Gang, kan I tro, naar vi gik fra Skole, ha, ha!"Paa een Gang blotter Husmændene deres Hoveder. Det er Baronen fra Løvenborg, der viser sig paa Vejen.

Ikke længe efter kommer Lerche fra Clausholm, Jægermesteren fra Uttrup, Callisen, Træholt . . .

En lang Tid sidder Gyldholm Husmænd næsten uafbrudt med Huen i Haanden.

Igen finder Povl en Skolekammerat blandt de vejfarende. „Han er af dem, der er født med en Kage under hver Arm!"

„Naa, det er af den Slags!" bemærker Jakobus.

Povl smiler rundt om. „Ja, saa kender I vel Modellen!"

De ler.

Per Holt ser ud over Egnen med forundrede Øjne:

„Nej, sikken Masse Mennesker!"

Det er første Gang, han er til Valg.

„Hvem mon der egentlig skal stemmes epaa, foruden Kancelliraaden ?" hoster Bette-Lasse.

Kræn Sows spytter ud over Vognfadingen, saa det plasker i Vejstøvet:

„Ja, Gud kender 'et!" —

Da de kommer til Valgstedet, staar Bøndernes Kandidat paa Tribunen.

„Tho det er jo Per Nielsens Hans fra Ballerum!" udbryder Kræn Sows. „Hvordan Fanden er han kommen derop!"

„Kender du ham?"

„He, ja Gu' gør a saa, he! — A har s'gu puttet ham i et Kalkhul en Aftenstund, han var noget næsvis, den Gang han var Kæreste med Sognefogdens Maren, he, he! . . . Han kan endda bruge Kæben noget!"Bøndernes Kandidat sejrer overtalligt. Men Gyld-holm Husmænd har stemt paa Kancelliraaden, som de plejer, — derfor er de jo kommen.

Saa sørger de for at faa noget at drikke. Og paa Hjemkørselen kan alle kende, at det er Herregaardsfolk, der er paa Vognen.

Hver Gang de kører forbi en Bondevogn, bøjer Povl sig frem og raaber:

„Vi er — som han kan bande — fra Gyldholm av!"

Røde-Jens overskælder alle langt og nær, og da Vognen ruller forbi Ørum Højskole, rejser han sig op og udstøder et dyrisk Brøl, der forstærket kastes tilbage fra den røde Murstens-Facade.

Men Bette-Lasse ligger i Bunden af Vognen, syg og fuld og forfrossen i tynde, forslidte Klæder.

Saaledes kører de hjem til de lave, graa Huse i Nærheden af Indkørselen til Slottet Gyldholm, der ligger ude i det danske Bondeland som en 0, omflydt af sine brede Marker.

IX

En Dag kommer fra Købstaden en ny Husmand til Gyldholm.

Han bliver der kun kort Tid — som en Fugl, der standser paa sin Vandring.

Han har ogsaa noget tilfælles med en Fugl ellers.

Han er lille af Vækst, men navnlig snar, livlig, letbevægelig i hele sit Væsen og danner derved en Modsætning til de øvrige Husmænd.

Han er ubekymret som en Fugl. Han spiller Harmonika og synger gerne.Men med et andet Næb end de andre, en helt anden Slags Sange. Og han taler en helt anden Slags Ord om helt andre Ting.

Han -er ny i mer end een Forstand.

Han kommer en Dag i Marts. Ovenpaa et Flyttelæs af alskens havareret Bohave holder han sit Indtog med Kone og Børn, der er jævnt fordelte over hele Skramlet. Fattigt og forrevet ser det hele ud, men han er svært fornøjet, og det er Konen ogsaa.

Bette-Lasse er død, og hans Enke og Børn er sendt hjem til Forsørgelseskommunen. Det er hans pludseligt ledigblevne Plads, han har faaet.

I Bette-Lasses tomme Lejlighed drager de nye Folk ind.

Den nye Husmand vækker Forundring. Han siger Godmorgen til Forvalteren saa fri og gemytlig, som de havde kendt hinanden i mange Aar. Og da Ladefogden anmoder ham om at rubbe sig, spørger han først, om Ladefogden ikke har ondt i Maven. Og dernæst vil han gerne have Oplysning om, hvormeget Arbejde der kan forlanges for en Krone om Dagen paa egen Kost. — Saa snor han sit Overskæg.

Naar der er Hvile fra Arbejdet, spørger han de andre Husmænd, hvorlænge de har været i Slaveriet, for dette her er da værre end Tugthuset. Dér skal Folk da ha1 en ordentlig Kost, men dette her bliver da ikke til andet end Vand-og-Brød.

Alle studser og tier. Men er ikke vant til saadan Tale paa Gyldholm. Og han siger Ordene saa sikkert og ligeud, som der ikke kunde være Tvivl om deres Sandhed.

Om Aftenen samles Husmændene inde hos ham for at høre mere.

Gyldholm 7„Har I læst jere Kontrakter, Godtfolk?" — siger han. „Der staar, at baade Manden og Konen er Tyendeloven underkastet og pligtige at arbejde saavel Helligt som Søgnt, naar Godsejeren befaler. I maa ingen fremmed Person huse uden Tilladelse, og I maa ikke en Gang holde en — Hund! .... Man skulde tro, det var for

200 Aar siden! — Er I Mænd? — Nej, I er Slaver, er I! Og jeres Koner er Slavinder. Hele Familien skal slide og slæbe, for at saadan en Godsejersnude og hans Kone magelig kan mæske sig i Fedtelse. — Vi kan knapt faa Føden — Klæder er ikke at tale om. Og Fattiggaarden kommer tilsidst .... Nej, det er min Salighed det rene Slaveri — og var det ilcke, fordi der i Vinter var Arbejdsløshed i Byen, skulde Fanden

tage herud.....

Saadan har ’et nu gaaet i nogle hundrede Aar, saa det er vel ikke for tidlig at faa en Forandring. Og der er kun een Vej. Vil I være med til en Fagforening, som vi har i Byerne? Saa skal ’et nok komme. Der er ingen Ting, der pusler. Men de skal ha' Kniven paa Struben, de Svende, ellers gi’er de sig ikke. Naar vi ikke vil arbejde, uden vi faar den Løn, vi forlanger, tror I saa, de selv ta’r Skovl og Greb i Haanden? Nej, gaa væk med den! Og de kan jo heller ikke! Uden os kan de ikke leve. Hvem pløjer og saar for dem?

Hvem passer deres Høvder?.....Og saa vil de være

saa lumpne at misunde os en ordentlig Levemaade, naar de selv fraaser i Vin og Steg, mere, end de kan gabe over! — De vil endda oven i Købet, vi skal staa med Luen i Haanden og sige Tak til. Nej, de Dage skulde

helst snart være forbi nu.....Og hvad skal de

Godsejere med al den Jord og al den Magt? Er dé ikke Mennesker, som vi? Saa kan de vel ogsaa nok arbejdeligesom vi! Og der kunde jo minsæl blive en hel By af saadan en Herregaard og flere af somme......“

Han taler uafbrudt, som om han aldrig kan blive færdig med det, der ligger ham paa Sinde. Den ene Tanke griber den anden, og hans Øjne straaler.

Saasnart en af de andre begynder paa en Indvending, hugger han øjeblikkelig ned paa den som en Fugl med sit Næh.

Og derefter taler han videre ....

Dier han griber Harmonikaen og synger:

„Snart dages det, Brødre, det lysner i Øst — til Arbejdet, fremad i Kor!

Man haaner den Fattiges eneste Trøst: vor Ret til at leve paa Jord; man deler vor Frihed, beskærer vort Brød; til Arbejdet! Liv eller Død! . . .

Hans Sang er smuk og varmt følt, og hans Akkompagnement paa det tarvelige Instrument er ualmindelig.

Husmændene kigger til hinanden.

For hvert Vers laver han et helt Mellemspil og bruger Basklapperne med stor Færdighed.

Og for hvert Vers stiger hans Varme. Hans Øjne, hans Kast med Hovedet, hans Sjæl og Krop er med i denne Sang og denne Musik. Det er, som han hører og ser et helt Orkester, der marscherer i Spidsen for et Tog, hvis faste Fodslag han gengiver med Harmonikaens Basklapper.

Efterhaanden løfter Husmændene Hovederne og nikker til Takten, som om de hørte og saa det samme som han......

7*Men da de kommer udenfor, er det, som Sindet falder i de gamle Folder igen.

„Tho han er minsæl da — som no’et halvgal, det Memisk’!“ piber Jakobus.

„Han ser nok noget vild ud i Ywnen, men, men

— æ....." Niels Røn kommer ikke videre.

Røde-Jens falder ind: „Ja^ han er jo af den Slags, der gaar lige i Luften, men det kan være skønt nok at høre paa ham en Smule, he!“

Men Per Holt siger alvorligt og fast, som han var bleven ivrig over noget:

„Det er Fa'n hukme it Løgn altsammen!"

Kræn Sows griner. „Det var s'gu skønt at se i Gaar. A stod henne ved Ishuset, da han kommer gaaende og skal hen og hjælpe mig. Saa møder han Kammerherren. Han tog ogsaa godt nok til Luen, men it en Krumme mer end højst nødvendig. Og da han var kommen forbi, spyttet han, akkurat som om han sa' føj for Satan. — Det saa helt kunstig ud, he, hel"

Efter et lille Ophold siger Palle: „Saa meget er vist — han spiller en god Harmonika!"

Og saa gaar Husmændene ind hver ad sin Gavl. Hver Dag faar den nye Mand med Posten Bladet „Socialisten". Ogsaa dette er særegent. Ellers er det lam Kammerherren, der faar Blade paa Gyldholm. Det er, som den nye Mand alligevel staar i Forbindelse med noget ude i Verden gennem dette Blad. Og han er helt syg efter at faa fat i det.

Hver Dag har han noget at læse op af „Socialisten". Det er det samme, som han fortæller. Akkurat det samme læser han for dem. Og de kan selv læse det. Paa Tryk staar det for deres Øjne.En Dag har han faaet udleveret Bladet af Landposten omme bag Laden, hvor Husmændene er i Færd med at køre en Jordvold bort. Det er Formiddagsmellem-mad. De sætter sig paa deres Trøjer bag nogle Buske og spiser deres Fedtebrød, for Jorden er kold og fugtig, og de strækker Benene fra sig med de tunge, jordklinede Træskostøvler.

Den nye Mand skynder sig at tygge af Munden. Og saa læser han op for de andre, der sidder og lytter paa Diget under Risbuskene, gumlende og plirende.

Han er midt i en Artikel om det 19de Aarhundredes Tyranni, da Ladefogden, der er kommen til, udbryder: „Det Smudsblad skal vi snart faa udryddet!"

„Du skulde søge dig en Plads over ved de sorte____"

„Fat igen!" kommanderer Ladefogden. —

Saaledes er det hver Dag. Der er med denne Husmand kommet noget nyt til den gamle Qaard. Altid er der Uro omkring ham. Og stadig smaa Scener. Hver Dag.

Det er ganske spændende. Men alle har en Følelse af, at det kan ikke blive ved i Længden.

Selv er han lige livlig og lige ubekymret.

Men det begynder at mudre forneden.

Amalie har faaet en Mistanke om, at det nye Par Folk ikke er gifte, rigtig gifte. Hun siger det til Sowskjesten, og Sowskjesten meddeler det til Bolette, og Bolette lader det gaa videre, saa Rygtet farer frem og tilbage mellem de lave, graa Huse, og der lyder en Knævren som fra mange Telegrafappareter.

Og foroven trækker det sammen som en Sky over hans Hoved.Kammerherren møder Forvaltereo. „Holder han dette Pøbelblad endnu?" spørger han.

„Ja."

„Men har De ikke fortradt ham det, Menneske!" Kammerherren er utaalmodig.

„Jo, men han spurgte mig bare, om jeg ikke vilde laane nogle Eksemplarer, saa vilde jeg forstaa, at det var det eneste Blad, der skrev Sandheden .... Han er Fanden skal gale mig den værste, jeg endnu har haft med at gøre!" bryder Forvalteren ud.

Kammerherren gaar urolig frem og tilbage. „Ja, men sig, at jeg forbyder det!"

„Jeg har sagt det — men han bad mig hilse, at Kammerherren kunde bare passe sine egne Kartofler!"

„Hm! — Hvad bliver det for Tider, Hansen! — Har man dog hørt Mage! .... De Folkeforførere!"

— Kammerherren truer med sin Elfenbensstok ud i Luften. „De maa fjæme den Mand, Hansen! Snarest muligt! Men" — han tænker sig om — „men ikke brutalt, Hansen, ikke brutalt De ved, jeg foretrækker den humane

Fremgangsmaade."

Saa er det en Dag, der køres Stak ind.

Kammerherren kommer ovre fra Fasangaarden i sin brune, engelske Dragt med Diamantnaalen blinkende i det sorte Slips.

Da han drejer om Hjørnet af Tyrestalden, ser han Folkene staa ganske rolige med rette Rygge uden at røre en Haand til noget, bare lyttende. Og den nye Mand staar oppe i Stakken i sin Bluse, der er revet ud ved Haanden, som han strækker frem, mens han taler.

Kammerherren bliver rød. Men han paaskynder dog ikke sin Gang; han holder det langsomme, værdige Tempo.Folkene flyver og farer i Arbejdet, da de ser ham.

Han standser.

„Hør, min gode Mand, vil De behage at forlade min Gaard øjeblikkelig!" Sindsbevægelsen dirrer bag den rolige Form.

„Ja, naar jeg faar Løn indtil Maj, saa skal det være mig en ren Fornøjelse!"

„De kan hæve paa Kontoret. I Morgen tidlig skal en Vogn køre Dem, hvorhen De ønsker. Men De maa øjeblikkelig forlade min Gaard!"

„Ja. den Slaverede er ikke saa behagelig."

„Men De er jo uartig, Mand! Forstaar De ikke, at De er uartig!"

„Jo, men De kan tro — den bliver s'gu værre endnu!" smiler den nye Mand.

Da taber Kammerherren et kort Minut sin Beherskelse. Han ryster. Snart er han rød, snart hvid. Han løfter sit Blik opad, som han søgte Bistand:

„At man skal taale dette! At man ikke kan sætte saadan en Slyngel fast!" næsten hvæser han ud mellem de sammenknugede Tænder — og gaar hastigt.

Men den nye Mand siger efter ham:

„Ja, det er kedsomt, at Træhesten er afskaffet!"

Det giver et Ryk i Kammerherrens Skuldre, men han fortsætter dog uden at vende sig.

Per Holt ser paa den nye Mand med luende Beundring i sine sorte, glansfulde Øjne.

Men Kræn Sows siger medfølende: „Nu er du da ulykkelig, bette Mand!"

„Ok Herregud, I sølle Mennesker!" er det smilende Svar. „I tror vist, at Gyldholm er hele Verden! — Naar vil I vaagne!"— Næste Dag faar den nye Mand sit Jrlytte-skrammel stablet paa Vognen.

Der gaar en Vej uden om Gyldholm, men der gaar ogsaa en Vej igennem Gaarden. Kusken lover at vælge den sidste.

Idet nu Vognen svinger ind mellem Gavlene af et Par sammenstødende Udhuse, tager Manden Harmonikaen frem og stemmer op:

Snart dages det, Brødre, det lysner i Øst —...

Og inde mellem den gamle Gaards Længer gjalder og genlyder den oprørske Sang, saa Folk staar stille ved Arbejdet.

Men Kammerherren, der er paa Vejen, vender brat om og fjærner sig ind i Parken.

Endnu efter at Vognen er kommen ud til den anden Side og ned ad Alleen, kan man ovenpaa Flyttelæsset se den bortjagede Husmand ivrig trække Harmonikaen ud og ind og høre Omkvædet:

.....til Arbejdet! Liv eller Død!

X

De socialistiske Harmonikatoner er faret hen over Gyldholm som en Flok skrigende Vildgæs, der trækker.

Per Holt har vel løftet sit Hoved mod den farende Lyd i Luften. Men det er sunket igen.

Tonerne dør paa en Baggrund af sløvende, slidfyldte Timer, der væver sig sammen til ensformige Dage, klangløse og taagegraa som Tæpper af Filt.

Vinter skrider, Sommer gaar.

Arbejderne paa Gyldholm fortsætter deres Ø-Liv som sædvanligt. Som Myrer bevæger sig ud og indad de mange Aabninger og fjærner sig i en vis Afstand fra Tuen, saaledes kommer Gyldholmsfolkene frem af Porte, Gab og Døre, hvortil de atter vender tilbage, naar de har ført deres Høléskaar og deres Plovfure lige til det bevoksede Dige, der danner Grænsen mod Bondelandet.

Den ene Dag gaar som den anden.

Et Liv, der drejer sig, eftersom Slotsurets forgyldte Viser peger.

Og Stien mellem Ladegaarden og Gyldholm Huse slides dybere og dybere. —

Et stort Fald Gyldholmsmark, der sænker sig ned mod Lille-Skoven, staar tæt af unge, blaagrønne Roeplanter med gul Agerkaal og alskens selvgroet Ugræs imellem, frodigt skydende frem af Jorden i Forsommerens solrige Dage.

Ad denne Roemark kravler Kvinder og Børn frem Side om Side i en lang Række.

Ved Enden af Agrene har Mødre deres Barnevogne staaende, som de aflægger et lille Besøg, naar Skrigene derfra lyder for stærkt; — en enkelt Moder skyder s i n foran sig i Furen.

Disse Folk tilbringer deres Dag med Muld mellem Hænderne, med Solen brændende paa Ryggen og med Næsen tæt over de ramme Dufte, der stiger fra skarpe Safter af de Urter, som rykkes op.

Hver Dag fra tidlig til sent, med enkelte Pusterum, arbejder denne jordkrybende Række sig frem over det store Falds grøn-gule Flor, der efterhaanden viger Pladsen for langstrakte, ophøjede Rader af sort Muld, langs hvis Rygge spæde Roeplanter dingler, og nede mellem Radierne ligger halvvissen Aflugning, presset af kravlende Knæer.Imens er Gyldholm Huse forladt af al mandlig og kvindelig Arbejdskraft Kun de smaa Børn er ladt ene tilbage i den lange, graa Husnekke.

Hjemme hos Per Holts er der tre, Anna, Peter og Povl. Et Pattebarn ligger i Vuggen, og den store Dreng er med Moderen i Roerne.

Anna, Peter og Povl sidder paa Trappestenen og former i Sand.

Saa rejser den mindste Dreng sig og staar og tripper.

„Adda! Adda! — ’nap min Busker op!"

Han tripper mere og mere urolig, tager Søsterens Haand og gentager: „Adda! Adda!"

Anna hjælper ham til Rette.

Povl gaar for sig selv.

De andre to leger videre.

Da Povl er færdig, finder han et Ris, som han svinger med, og saa sparker han af Sted ud ad Vejen med Bukserne daskende om Hælene.

Han lægger sig ned og slaar med de smaa Hænder i det soltørrede Vejstøv, der pulser som Mel. Jo mere det pulser, des mere ler han. Han støves helt til; og i det fugtige, der løber af hans Næse, samler sig en lille Kage. Saa

tager han en lille Haandfuld, som han hælder ned paa sin bare Hals inden for Skjorten. Og han bliver ved at hælde Haandfuld efter Haandfuld ned, mens han griner over hele Ansigtet.

De andre to rejser sig fra Trappestenen, børstex lidt af sig og ser sig om, som om de tænkte over, hvad de nu skulde tage sig for.

Saa er det, som Anna faar en Idé. Hun løber hen til en Stige, der staar op ad Halvtaget i Gaarden.Dér klatrer hun op. Hun naar ogsaa ind paa Taget og er henrykt.

Peter entrer bag efter op ad Stigen, og hun hjælper ham over til sig. Saa kravler de paa Maven op ad det tjærede Paptag, der er blødt af Solvarmen. De griber med Hænderne om den skarpe Tagkant og ligger og spytter ned paa den anden, bratte Side. Samtidig sparker de med Benene. De ligger saa længe, at Peters Vest hænger fast i Tjæren.

Han græder og er hel ulykkelig. De hjælpes ad, at han kan blive fri. Men i det samme triller lian ned af Taget, styrter over Randen ned i en Stabel Brænde, der vælter, og mellem Brændestykkerne trimler han ud i Qaarden.

Han rejser sig dog straks op og ser helt betuttet ud. Men paa een Oang brister det forbavsede lille Ansigt ud i en skraldende Latter, som Anna besvarer oppe fra Taget.

Imidlertid er Povl falden i Søvn ude i Vejsporet. Han hviler sit lyslokkede Hoved paa Armen og drager sin Aande dybt og roligt.

Et Stykke borte kommer en tungtlæsset Vogn. Den skrider langsomt frem, og Kusken sidder og døser i Solheden.

Der rejser sig en lille Sky, hver Gang de tunge Øg nikkende sætter de store Hove fast i Støvet.

Lige en Fod forved Povl standser Dyrene. Kuskeu vaagner op og jager paa dem. Men da den Fjærmer trykker sig sky, ser han frem og opdager den lille Dreng, der fremdeles sover tiygt.

Han drejer Øgene lidt og kalder, — raaber. Saa faar Anna og Peter Broderen slæbt til Side. Kusken skælder voldsomt ud.Men Peter skræver ud med sine Stumpben og raaber igen: „Hold Kæft! — Fa’n hukme!"

Kusken slaar om sig med Svøben. Peter spytter efter ham, vrænger Mund, og tilsidst tager han af Grusdyngen en Haandfuld Smaasten, som han kyler efter Kusken.

Børnene følges ad ind i Stuen, hvor den lille i Vuggen skriger. Den har skreget længe og kan næsten ikke mere, saa træt og hæs er den spæde Stemme. Da den mærker dem komme ind, er det, som den samler Kraft og tager paa igen.

Anna sætter Vuggen i Gang saa stærkt, at den lille ruller fra den ene Side til den anden og der hvert Øjeblik er Fare for, at den skal falde ud.

Men Skrigene tager kun til i Styrke.

Peter har slæbt en Stol hen til Hjømebrættet, hvor Faderens Pibe og Tobak gemmes. Han kan lige naa det. Han faar ogsaa fat i Tændstikker.

Men nu bliver her stor Strid. Povl vil nemlig ogsaa ha* Piben, og Peter puffer ham for Brystet, saa han gaar bag over. „Saadan en bette Rotte som dig!“ siger han og river vigtig en Tændstik.

Povl brøler og sparker arrigt med Benene.

Vuggen gaar, og Skrig og Skraal fylder Stuen.

Saa kommer Sows-Kjesten rokkende ind. Det er rent galt med hendes Knæ i denne Tid, saa hun ikke kan taale at ligge i Roerne, og hun har lovet at have et Øje med Per Holts de smaa.

„Hva* Satan er 'et da for et Hus, I holder, I forbandede Unger!" siger hun ærgerlig og tager den lille op.

„N-aah — Hæddegud, det bette jen!"Hun pusler om Barnet og gynger det paa Armen og faar det til Ro.

Saa river hun Tændstikkerne og Piben fra Peter, ser sig om og gaar.

De tre smaa Søskende faar nu fat paa Mellem-mademe, der staar smurte ude 1 Køkkenet. De sætter sig op i Sengen for at spise, men kommer snart op at slaas om Stykkerne. Under Oraad vælter de sig rundt i Vaarene og ælter Maden ned i Sengklædeime.

Ikke længe efter bliver de dog enige omf at nu skal de lege pænt sammen. Anna er Høker, og de andre skal komme og købe.

Hun henter en Papirspose med Risengryn og en med Puddersukker.

Peter vil gerne købe et Pund Sukker.

„Har du Penge?" spørger Anna.

Nej, det skulde skrives.

Anna ryster paa Hovedet. „Der staar saa meget!"

„Fa’r skal betale i Morgen!"

„Det siger du hver Gang, det kan ikke blive ved!"

Peter tænker sig om.

„Du skal faa Penge, naar Fa’r faar solgt Grisen!" siger han saa.

„Du kan faa et Pund Gryn!" svarer Anna og giver ham lidt, som han knopper paa.

Selv tager hun af Sukkeret.

Saa river Peter Posen fra hende og sluger alt, hvad han kan. Men Anna smækker ham paa Øret og tager den tilbage. Han sparker hende paa Skinnebenene og bander Fa;n hukme.

„Fy! Skide Knægt! Saa faar du slet ikke noget!" Hun holder Posen paa Ryggen.Peter giver efter, og de sætter sig alle tre fredeligt ned paa Gulvet og tømmer Posen.

Da de er færdige, siger Peter:

„Skal vi saa lege Fa’r og Mo’r?“

„He-ja-a!“

Og de to kravler op i Sengen.

Men lille Povl bliver siddende paa Gulvet og slikker det søde af Papiret, saa han bliver sukret over hele Ansigtet

Derefter morer han sig med at hælde Grynene hen over Gulvet De pæne, smaa, hvide Gryn.

Senere skriger den lille igen.

De vugger og vugger, men kan ikke faa den til at tie.

Peter foreslaar saa, at de skal gaa om til Stine, at bette Søster kan faa Pa’en.

De haler Barnet ud af Vuggen og slæber af Sted med det Anna kan lige bære det, naar hun holder det med Armene fastklemt mod Biystet, men det ser mange Gange ud, som hun skal falde.

Peter lukker Døren op, og de kommer alle ind til Stine Røn, der sidder og pusler sin egen lille.

„Her Jcommer vi med bette Søster. Maa hun it nok faa en Taar. Hun skriger saadan!“

„A tror, I er halvtossede!“ halvsmiler Stine og lægger den lille Holtunge til Biystet.

Derefter følger hun Børnene hjem, og hun befaler dem at blive inde og passe den lille. Nu kommer deres Fa’r og Mo'r snart, siger hun.

— Det er mod Aften. Den lange Række af jord-krybende Kvinder og Børn rejser sig, og samtidig løber de flakkende Skygger langt hen over Marken.De staar lidt og linder Ryggen, idet de fører Haanden hen over Lænden.

De mørke Skyggeflager ligger hen over den gul-spættede, dunkelgrøne Roemark. Mod Øst blinker Ørum Højskoles Skifertag som Sølv. Og Lille-Skovens Trætoppe mod Vest ser ud, som de var dyppet i Ould.

De gaar hjemefter, enkeltvis og i Smaaflokke.

Drengenes Bukser er paa Knæerne stive som et Panser af tykke og fugtige Jordkager ligesom Kvindernes Skørter, der tillige slasker i Trævler forneden.

Alle higter de af Muld, af Roer og Agerkaal, og deres Hænder er skrubbede og mørkbrune af Plantesaft.

Nu viser ogsaa Mændene sig; fra Qaarden søger de ad Stien efter Qyldholm Huse.

Da Sofi’ kommer ind og ser Risengiynene strøet over Gulvet, den tømte Sukkerpose og al den øvrige Urydde, bliver hun vred.

„Det er ogsaa forskrækkeligt med jer, I Unger!

— En har heller aldrig Fred. Naar En har slæbt sig træt den hele Dag, saa kan En begynde forfra, naar En kommer hjem .... Det er da ogsaa for galt!" bryder hun ud og tager noget Smaavadsk op fra et Hjørne paa Gulvet, hvor Børnene har slængt det hen, sammenkrøllet og tilsnavset. „Her stod a iaftes og pjasked’ omtrent til Midnat, og saa . . .

Hun er tæt ved Graad. Men paa een Gang farer hun rundt, smækker Anna paa Øret, rusker Peter og knubser Povl

Og da Børnene har faaet den Fyring, putter de sig i Krogene.

Jens, den ældste Dreng, der har været med i Roemarken, synes ikke at lægge Mærke til alt det. Han sætter sig stille som en gammel Mand og hviler Hovedeti sin lille Haand, der er skorpet og ruflet af Lugningen og af gammelt, tørret Snavs.

Da de har spist Mælk-og-Brød, tænder Per sin Pibe, og Sofi’ læner sig dvask og træt tilbage paa Stolen og hikker.

Hendes Hud har ikke mere sin gamle Friskhed; hun er brunskjoldet og huløjet, og hendes før saa kælne Øjne har et misfornøjet Skær.

„Nu har Bolette da faaet to Skilderier Mage til Amalies — hik! — til at hængsl i den bette Stue!" siger hun.

„Saa?"

„Hun ræbede s’gu saadan a’ ’et, at En ’nap kunde være ved Siden af hinner."

Jija!"

„Men Amalie har ogsaa lovet, sa* An’ Kirstin', at hun iv.k skulde — hik! — stikke hende med en anden Ting — he! . . . Ved du, hvad Store-Povls Maren sa* til Bolette. Hun sa', det var bedre, du sørget for en Særk, bette Mo'r, end som for et Skilderi — den trængte du noget haardere til, sa' hun, he, he!"

Per smiler.

„A tror s’gu, de skændtes en hel Time om 'et!"

Peter er kommen frem og har plukket i den store Bro’r; han vil lege. Men store Bro'r Jens har ikke Lyst; han er træt. „Du bette Hvævs!" siger han vigtigt og vil ryste ham af sig. Men Peter hænger fast som en Burre.

Per Holt ler og opmuntrer dem.

„Det er en bette Brøj, den Peter!" siger han. „Han bliver en Kejser, hæ! — Skal vi to rykkes?"

Peter kommer farende, som var der intet, han hellere vilde. Hans Øjne straaler; de er sorte som Faderens.Han er mørk som han o g har ogsaa Varulvebryn. — Per ser med Velbehag paa ham.

Peter kroger sin Langemand ind i Faderens, saa rykkes de, og Peter ler fornøjet naar Faderen lader sig trække.

„Mig ogsaa!" Povl kommer trippende. „Ogsaa mig!"

Han faar saa fat i den anden Haand.

Og Per Holts Ansigt lyser af Olæde, mens han rykkes med sine to Drenge.

Den store sætter sig paa Sengestokken og ser til som en voksen, der smiler ved Børns Leg. Han nikker imellem af Søvnighed.

Sofi’ pusler Pattebarnet

Hun siger: „Ja, Amalie hun kan sagtens. Vi faar vel aldrig noget i vor den bette Stue?"

Per tæller sine Penge op. Seks Kroner og tyve Øre i rede Penge for fjorten Dages Arbejde.

„Du har næsten ingen Skjorter mer, og a ved it, om du tykkes, a kan blive ved at gaa i de Ralter længere. — Helligdagsklæ’r vil a aldrig snakke om!"

Per tæller Pengene endnu en Gang. Men der bliver ikke flere for det

Per ligner nok sig selv, men han er magrere, og hans Blik er ikke saa fyrigt som før. Som han sidder der og tæller Pengene efter, hænger hans Underkæbe lidt, hvad der gør Indtryk af nogét slapt i Modsætning til det Underbid, der tidligere har givet hans Ansigt en egen, dristig Kraft.

„Kan vi it faa lidt mere paa Klods ved ham i Ørum," siger han.

„Nej, det la’r vi nok være med. A troed’, han vild' ha’ ædt mig det sidste!"

Gyldholm g„End saa ham i Falling?“

„Han er s'gu meget værre!"

„Ja, saa maa vi til Darum, for eet Sted maa vi Fa’n iiukme ud!" — Per rejser sig, sætter sin Pibe fra sig paa Hjørnebrættet og smaanynner lidt.

Den store Dreng snorker allerede henne fra Sengen, hvor han er falden i Søvn med Kiæderne paa.

Sofi* gaber. „A skulde ellers ha’ vadsket en Smule, men a tykkes s’gu snart, det er ligdan, hvordan En laver ’et!" Hun gaber igen og hægter sit Kjoleliv op.

Snart sover de allef i det lille Rum.

XI

Det er i Slutningen af Marts. Sen Eftermiddag.

Skyggerne fra Gyldholmshusene ligger som ensdan-nede, langstrakte, skæve Firkanter hen over den svagt blaanende Sneflade.

Der er saa roligt omkring Husene. De smaa Børn holder sig inde, og de er alene hjemme hele Rækken igennem. De store kommer fra Skole — langt borte som en Klynge sorte Prikker i Sneen.

De bliver tydeligere og større, som de kommer nærmere. De gaar stille og trækker paa Benene, trætte af at gaa den lange Vej.

De fordeler sig ind; i Husene som en Aa, der grener

sig.

Da Per Holts Jens aabner Gadedøren, er han lige ved at styrte ned ad Trappen, saadan kommer der Røg væltende imod ham.

Han hælder sig bagover, løfter højre Arm krum og afværgende ud fra sig.Saaledes staar han et Øjeblik

ubevægelig som en lille Statue af Sten.

Saa kaster han sin Madtejne og springer ind, kravler frem paa Knæerne og bliver borte bag Røgen, der tvinder sig i Vindinger og bugter sig i Bølger.

Uophørligt bliver den ved at vælte ud af Dør-aabningen som af et uhyre Svælg.

Og Drengen bliver derinde.

Noget efter kommer en Mand kørende forbi. Han ser en lille Haand blive stukket ud gennem en Rude. Ligestraks knalder der mere Olas, og der driver Røg ud mellem Skaarene. Manden holder Hestene an og raaber. Til Amalie, der kommer frem, siger han, at der vist er noget galt paa Færde derhenne, og saa lader han de kaade Heste, som han ikke kan gaa fra, faa Tøjlen igen.

Amalie prøver at trænge ind ad Døren til Per Holts Lejlighed. Men hun kan ikke.

Hun holder sig for Brystet og hikster efter Vejret.

Saa ser hun sig raadvild om; hun er det eneste voksne Menneske, der er hjemme i hele Husrækken.

Mændene er jo paa Arbejde, og Konerne til Malkning ovre paa Gaarden.

Hun faar Ilbud derover.

Hun farer hen til Ruden og raaber ind.

Det varer heller ikke længe, før Jens* Hoved viser sig ved Vinduet. Amalie hjælper ham, og de faar en halv Karm fjærnet. Han gisper efter Luft, gaber, som han var ved at kvæles.

Under synkende Bevægelser hvæser han med tør Stemme: „Bliv her — saa fly'r a dem den her Vej ud."

Endnu snapper han en Mundfuld frisk Luft, inden han viger tilbage i Røgen for at finde Smaabømene.

8*Det begynder at mørkne. Amalie ved ikke, hvad hun skal gøre. Hun tripper urolig. Børn fra de andre Huse samles til og lader Dørene staa aabne efter sig.

Hun faar en Halvkarm ud til — uden at der gaar en Rude itu. Det giver da et Fust, saa Røgen svulmer op og svæver ud i store rullende Ringe.

Men Drengen kommer ikke tilbage.

Hun raaber hans Navn flere Gange. Men han svarer ikke.

Hun lægger Øret til og lytter. Hendes Ansigts Hvidhed lyser i Mørkningen.

Hun retter sig og virrer med Hovedet.

„Rend, rend!" siger hun til Børnene, „med Bud igen! — Ok Herregud, ok Herregud!"

Hun bøjer sit Hoved ind, holder Haanden skærmende for og stirrer. Hun kan ingen Ting se uden Røg.

Og saa — er der ikke Ild!?

Hun stirrer paany.

Jo, hun synes, liun kan skimte noget, noget, der blaffer.

Da udstøder hun et Raab og falder om.

Nogle af Børnene, der staar derved, begynder at græde.

Det er allerede Skumring.

Da kommer der ovre fra Gaarden noget sort strygende hen over Sneen. Det synes at skride, saa jævnt bevæger det sig, men det vokser fra et Punkt til en Mand i faa Sekunder, saa susende en Fart har det.

Det er Per Holt paa Hosesokker.

Børnene vender sig som Blade for et Pust, idet han farer forbi.

I et Nu er han gennem Døren. Men saa hører de ham falde.Han snubler over sin Dreng, der er sunken sammen paa Dørtræet med den mindste Broder kiystet tæt i Favnen.

Per Holt bærer dem ud. De ligger livlø9e i hans Arme. Han løber ind i Amalies Lejlighed med dem.

Som et Lyn er han igen inde i Røgen.

Der kommer flere og flere Mænd til.

Vinduerne rives op til alle Sider.

Ved Gennemtrækket letter det et Øjeblik. Der er Ild at se. Og Per farer om derinde.

Mørket og Røgen dækker for igen.

Et Par Mænd styrter ind til Per. Andre skynder sig efter Vand.

Per Holt kommer ud med Peter. Han bøjer sin Overkrop beskyttende hen over den lille Dreng, mens han iler bort med ham.

Fra Husenes Brønde og til Per Holts Stue, hvor Ilden ulmer, jager sorte Mænd med Spandfe i Hænderne frem og tilbage over Sneen, hvor deres Skygger flakker i Skæret fra de Lygter, som Kvinderne holder lysende frem. Og Børn er der alle Vegne.

Sidst findes Anna. Hun er krøben ind under Fodenden af Sengen.

Per gaar langsomt bort med hende. Det er den sidste.

Lygteskæret falder over ham. Hans Bukser er revnet over Knæet, der bløder af et gabende Saar. Et stort Stykke af hans Laar er nøgent; han har ingen Underbukser paa. Blodet rinder ned i hans Hosekrave. Han har tabt sin Hue. Hans Øjne er røde. Smudsig er han af Røg og Sod, 6g af hans udspilede Næsebor sorte Trævler, som Lampeos i Spindelvæv.

hængerBarnet ligger som dødt med Hovedet hængende over hans højre Arm, forbrændt og med pletvis afsvedet Haar.

Alle standser, mens Per gaar forbi. Mændene sætter deres Vandspande, Kvinderne hører op med at tale og holder Lygterne saa stille, som de var Støtter. Og ikke heller nogen af Børnene gør en Bevægelse.

Per Holt ser hverken til den ene eller den anden Side. Langsomt gaar han og tyst i sine Hosefødder paa den bløde Sne gennem den dybe Stilhed med sin Byrde.

Det er den sidste.

Først da han er borte, drager den tavse Oruppe Aande — som en dæmpet Bølge af Suk.

Pjalt efter Pjalt af Sengetøjet og Stump efter Stump af Sengestedet slynges ud af Døren, hvor de hedes, forkullede Stykker svider og svirper, hvor de kastes, og ligger og syder det tynde Snelag bort.

Man er bleven Herre over Ilden. Og efterhaanden, da alt er aabnet, driver Røgen langsom bort.

Til en Forsikring gaar Mændene om derinde og ser efter; og Lyset falder hen over det overstrøede Oulv og de hærgede Stuer.

Og der er nogle, der slaar Vand paa de brændte Rester udenfor. —

Imidlertid er Lægen kommen til Stede inde i Amalies Stuer.

Sofi* og Amalie gaar ham til Haande. Men der er ikke megen Nytte ved Sofp, hun fjotter omkring fra det ene Barn til det andet. Haartjavseme hænger ned over hendes Ansigt, klistret fast af Graad. Hun virrer med de tomme Hænder, som hun vilde udrette noget, men det bliver dog ingen Ting til.Imellem Stunder vælder Graaden

voldsomt frem, og hun jamrer sig højt.

Per Holt aabner ikke sin Mund. Han klager ikke. Han græder ikke. Ingen taler til ham. Han taler til ingen. Og ser ikke til nogen. Han staar og stirrer paa Peter, der ligger paa Bordet som Lig, og han tagier Drengens lille, knyttede Haand, der endnu er varm, tager den i sin store, ru Arbejdsnæve, som han har gjort saa tit, og han rører den lidt, rokker lidt med den, 9om han vilde kalde Drengen til Live.

Men Peter og Povl ligger stille paa Bordet ved Siden af hinanden, sorte og ophovnede i Ansigtet.

De er kvalte. Men de er ikke kolde endnu.

Men Anna aander ganske, ganske svagt. Lægen sprøjter hende under Huden og tumler med henide. Han trækker Per fra de to Lig og viser ham, hvorledes han skal foretage Oplivningsforsøg med hende. Men han taler saa lidt som muligt. Og Per svarer ikke, men gør, som Lægen viser ham.

Amalie kommer med Klude, og en Smule Vat har hun ogsaa. Det er til at forbinde Jens' Haand med.

Han og den mindste, som han er falden med, ligger henne i Sengen. De er tilsodede. Men de lever. De halvsover, snorker imellem. Vaagner saa lidt og stønner. De falder igen i Døs. Vaagner atter og klager sig.

Der er Vabler paa Jenses venstre Kind, og hans ene Haand er bovnet op til en Tykkelse som en voksen Mands. Den opsvulmede, hvidagtige Brandblære ser ud, som den var kogt.

Lægen klipper Blæren op og lægger en Bandage om. Det lader ikke til at gøre ondt; Drengen nærmest sover, mens det foregaar.Og det foregaar altsammen stilfærdigt. Kun Sofi' jamrer sig en Gang imellem. Per foretager vedblivende Oplivningsforsøg med Anna.

Tammes er kommen hjem, nu de er færdige med Slukningen. Han sætter sig stille og ser til. Men lidt efter trækker det i hans godmodige Ansigt; han rejser sig og gaar hen til Kakkelovnen, hvor han er halvt i Skjul

Efterhaanden breder der sig en stærk Lugt i Stuen,

— skarp af Kamfer og Æter og branket af brændt Tøj og af brændt Haar,

Lægen vender sig igen til Anna;

Men han bare sukker, idet han ser paa hende;

Hun trækker Vejret i to, tre hurtige, stødvise Sæt. Saa ligger hun livløs hen med udvidede Pupiller. Atter kommer der to, tre hastige Dræt. Og saa igen et Mellemrum.

Endelig rinder den lille Piges Liv ud i et sidste svagt henaandende Pust

Og de lægger hende paa Bordet ved Siden af del to andre.

Inden han gaar, lader Lægen sit Blik dvæle ved de tre Barnelig og glide over Forældrene. Og hans store, brune Øjne drages over med en fugtig Hinde. —

— Per og Sofi' samler deres Børn hjem igen. Kammerherren har straks givet Ordre til at bringe en Seng og en Sengs Klæder om til dem i Stedet for det, der er brændt. De har jo ingen Ting at ligge paa for Natten.

I Sengen, der er bleven stillet op med det samme, lægger de Jens og den mindste. Og de tre døde Børn føres ind i den bette Stue, der ellers har staaet tom; de lægger dem paa en Dør, som hviler paa Stole.De hyller et hullet Sjal over de tre smaa Lig.

Der er rigeligt med Halm. Deraf reder de sig selv et Leje paa Gulvet. De kaster sig med Tøjet paa.

De kan ikke sove.

Jens ligger saa urolig og giver en Gang imellem en klagende Lyd fra sig. Det er af Smerte, naar han støder sin Haand. Saa skriger han næsten. Men imellem Stunder er der en dirrende Dødsens Angst, et voksent Menneskes dybe Kummer i Barnets svage, undertiden; næppe hørlige Klagen i Søvne — aldeles hjælpeløst som i onde

Drømme.

Naar disse Lyd kommer, gaar der som en skærende Fornemmelse gennem Forældrenes Legemer.

De rejser sig, stryger Børnene over Kinden, taler beroligende Ord. Og de lægger varsomt Jenses Haand til Rette.

De gaar ogsaa ind i den bette Stue og løfter det hullede Sjal — inden de lægger sig i Halmen igen.

Stuen er fyldt af en gennemtrængende, sodet Lugt.

De lader Petroleumslampen brænde.

For de kan ikke sove.

Den lyser kun svagt, men der er dog som lidt Ro ved denne lille Flamme. Og Natten er lang og mørk.

SofP græder med stærkere Anfald imellem.

Men Pers Ansigt er i stadig Ro. Han ser ud, som han skimtede og lyttede til noget fra en anden Verden, umaadelig fjæmt.

En Gang er det, som han aabner Læberne og hvisker, som ved han ikke af det:

„Hvor vi er fattige Folk!"Det er, som Tanken har talt uden hans Vidende, for han ligger ubevægelig hen som før.

Det er det første, han siger den hele Nat.

Og det eneste.

XII

Per og Sofi' hjælpes ad med at lægge Børnene paa Straa. De giver sig god Tid. De tor dem vel for Sod og Snavs, og de reder deres Haar saa omhyggeligt, som det m aaske aldrig før har været redet.

De klipper det tørre Rugstraa nøjagtigt til, og Per lader sine Fingre glide igennem det som en Kam gennem Haar.

De faar samlet saa mange hvide, linnede Stykker sammen, at de kan dække Halmen, hvor tre Bømelig bringes til Leje.

Saa lægges de smaa kolde, stive Lemmer til Rette. Og paa hvert af Annas Øjne, der ikke rigtig vil lukkes, anbringes en 2-Øre.

Tilsidst hylles det hullede Sjal over dem.

Det udføres altsammen i Tavshed. —

Sodlugten holder sig i Stuen. Og der kommer en anden Lugt til, som er ganske forfærdelig. Hver Dag nemlig, at Bandagen skiftes om Jenses Haand, udbreder Materien fra Brandfladen en ligefrem afskyelig Stank.

Sofi' slæber om, uvadsket, med Pjalterne slaskende om sig, med Haaret i et Pjusk, som gider hun ikke rede det

Hun flytter en Ting fra det ene Sted til def andet, og noget efter flytter hun det tilbage igen.Eller hun sidder og krammer en Strømpe, som har tilhørt et af Børnene. En hfcl Time kan hun sidde saaledes og smaaklynke til.

Det ser ud, som havde hun tabt Herredømmet over sit Legeme. Som havde hun ingen Vilje mere. Hendes Læber staar slapt aabne, hendes Øjelaag er tunge, og hendes Hovede hænger, som om Halsmusklerne var ved at visne.

En Gang imellem tager hun sig til Hovedet, som om det gjorde ondt i Tindingerne, og af og til gaber hun som den, der har grædt meget.

Saaledes gaar hendes Dag.

Per gaar saa underlig omkring. Hans Gemytlighed er borte. De seje og raske Talemaader er døde paa hans Tunge. Han taler i det hele taget ikke. Det forsorne Snit er fjærnet fra ham ligesom ved et Strøg. Og ikke heller ser han ligeglad ud, som han har gjort i lang Tid.

Han er stille.

Men hvad denne Stilhed betyder?

Folk skotter til ham, som kommer det dem for, at der er noget andet end Sorg bag denne Stilhed.

Per indlader sig ikke med nogen. Ingensomhelst. Han har et Udseende, som om han i Tankerne vendte Ryggen til alle sine Omgivelser, men derimod havde alle Sanser aabne mod noget inden fra. Noget, der skulde eller vilde komme ad den Vej.

Og det er en hel ny Vej for Per.

Derfor er han maaske saa stille.

Og derfor gaar han maaske saa underlig omkring.

Men Folk skotter til ham, som om de, uagtet det, der er sket, alligevel ikke rigtig forstaar ham.Og han forstaar maaske ikke sig selv, uden forsaavidt som han aner, der vil ske noget ....

Per kan ikke faa Kister og Ligtøj paa Kredit. Ikke nogiet Steds. Ikke i Ørum eller Falling eller Darum og ikke heller i Købstaden. Ikke, hverken hvor han er kendt, eller hvor han er ukendt.

Da han kommer hjem fra den Tur, lægger han sin Haand paa Bordet og knytter den, saa Skindet strammes over Knoerne, mens han skyder Underlæben op.

Penge har han ingen af. Værdigenstande heller ikke — uden en Maanedsgris, som han har faaet i Forskud.

Saa gaar han lige til Forvalteren og forlanger Penge.

Han beder ikke om dem. Han forlanger dem.

Arbejdsfblkene studser opmærksomme — og kigger ud af Enden af Øjnene.

Og Forvalteren ser vist paa ham, mens han langsomt indrømmende svarer, at det vel nok lader sig gøre paa Grund af Omstændighederne.

Og som om Per var Herre, siger han videre:

„Sofi* kommer ikke til Malkning."

„Ja, ja — det faar jo gaa I de her Dage."

„Hun kommer heller ikke siden!"

„Hvad gør hun ikke!"

„Hun møder i det hele ikke mere til Arbejde her paa Gaarden."

Forvalteren gaber af Forbavselse og trækker Brynene i Vejret.

„Gør De heller ikke!?"

„A skal være her paa Pletten — men hun skal blive hjemme ved Børnene !* *

„Maa jeg spørge — er De bleven tosset, Mand?" raaber Forvalteren,Men Pers Røst skærer gennem al Ting.

„Hun kommer ikke!"

Saa fast siger han det, som prentede han Ordene i Sten.

Forvalteren løber rundt om sig selv og hugger Dupskoen i Jorden:

„Jeg tror Satan skal gale mig . . . hm! . . . Dét kunde blive en net Relighed! . . . .“

Og som om han ikke rigtig ved, hvorledes han skal tage Sagen, farer han ud af Porten, som havde han en Brand i Hælene.

Men Arbejderne stirrer stumme paa Per, der graadigt kaster sig ind i Arbejdet.

Han er ikke til at blive klog paa.

— Om Aftenen, da han ligger paa Halmlejet ved Siden af Sofi' i Stuen med Sodlugt og Stank og tre Barnelig — da slappes Per Holts Træk.

Al Vilje synes at smelte bort.

Det er, som han opgiver al Ting.

Aldeles ubehersket giver han sig hen til sine Taarer. —-

I en Oraad, der varer en hel Nat, kan meget gaa under og meget blive til.

XIII

Fr,a Gyldholm-Husene skrider en Skare frem ad Falling Kirkevej. En Ligskare. Der er ikke mange

— nogle Kvinder og de fleste Mænd fra Husene. Ellers ingen.

Paa hver af de tre smaa Kistelaag ligger en enkelt Krans af Mos, som Husmændene har skillinget sammen til. Ikke mere.Det er en tavs Skare. Kun naar de skifter ved Bærestroppeme, mumles der lidt.

Sofi' er ikke med.

Per ser ned mod Jorden. Der er ingen Vilje i hans Holdning, og der er ingen Liv i hans Ansigt. Han har et Udtryk som den, der ser ind i noget bundløst, noget mørkt, der ingen Ende er paa.

Saaledes følger han i sit fattige Tøj. Det er Dagligbukserne, han har paa. De er børstede og stoppede og vadskede; der er gjort alt, for at de skal se ordentlige ud.

Store-Povl har sin Vadmelsfrakke paa, Stadsfrakken

— om ogsaa dens hjemmefarvede Blaa er falmet i det hvidlige paa udsatte Steder og dens Kantebaand har en jægergrøn Kulør. De lange Skøder dasker ham paa Benene, naar Knæerne ved hvert Skridt giver et Knæk af Stivhed, der er bleven større med Aarene.

— Røde-Jens har spændt en grumset-graa Jakke om sin svampede Krop, — saa er der heller ingen, der kan se, hvordan hans Vest ser ud; der har i Dag været Kamt i hans jHaar og lange, røde Skæg. — Tammes gør som; sædvanlig det velhavende Indtryk med sit rød-hvide Tørklæde af Halvsilke. Men han er mere skæv end før; den venstre Skulder er meget den højeste.

— Jakobus vrikker af Sted i nogle altfor store Støvler, der skinner af Kakkelovnspulver, og hvis Snuder krummer sig i Vejret. Han fører det ene Ben, som om der var nogiet galt med Hoften. — Palle med de store Øren er i Træsko, og hans Bukser er altfor korte, saa man kan se et stort Stykke af hans blaa Hoser. Kræn Sows og Niels Røn er der ogsaa, og flere.

De gaar, som var der ikke mere nogen Blødhed ogFjederkraft i Musklerne, stift, stumlevornt og nikkende, som paa Træben.

Alligevel — saasnart de, der bærer Kisten, ikke er i Trit, træder de om, som om de havde været Soldater allesammen og var vant til at gaa i Flok og være under Kommando.

Men Per Holt gaar noget for sig selv. —

Det er et stille Tog, der denne Gang kommer ud fra Gyldholm. Der staar ingen Larm og Vildskab om det.

Ind i Stilheden lyder et Skud hen over de brede Marker. Et til. Mange Skud. Skud paa Skud. Det gjalder og genlyder fra Bøsserne nede i Lilleskoven, hvor høje Herrer er samlede til Snæppejagt

Under denne lystige Knalden gaar det lille Ligfølge gennem Ledet i det kratbevoksede Dige, som danner Grænsen for Gyldholm Gods.

I Bondelandet vækker Toget heller ingen Opmærksomhed. Hver passer sin Dont, og det daglige Liv gaar sin uforstyrrede Gang. Folk ved, at de tre smaa Kister indeholder Ligene af de Børn fra Gyldholm, som omkom vied et Ulykkestilfælde. Men der er ingen, der kender Forældrene eller i det hele nogen ,af Herregaardsfolkene, ingen, der har Omgang med dem.

Der er ingen andre paa Kirkevejen end den tavse Ligskare. —

Saa sker der noget, der faar den ganske Egn til at vaagne som ved et Ryk.

Ad Landevejen, der fører fra Købstaden, kommer et Tog af Mennesker, saa langt — ja, det glider frem over Bakken og ned mellem Landevejspopleme, bliver ved at glide som det Baand, Tryllekunstneren langsomt trækker frem af sin TryllehatMændene staar stille ved deres Arbejde paa Marken, Kvinderne, hvor de snakker sammen i Landsbyens Stræder, standser deres Mundtøj, og alle Vinduer fyldes med nysgerrige Ansigter.

Men der er ogsaa over Tusinde fremmede Folk. Og der er Faner.

Dette store Tog af Byarbejdere, der vil vise Kammeraten fra Landet deres Deltagelse, mødes med Ligskaren under en ret Vinkel ved Falling gamle Smedje.

Det er en frisk Dag med blank Sol over alle Ting, over de mørke, luvslidte Gyldholms-Mænd og over de festklædte Arbejdere fra Købstaden.

Der er netop en Modsætning af det mørke og det lyse i Udseendet af de to Lejre, der her mødes. Paa den ene Side de faa og fortiykte. Paa den anden Side det store Tal, der alene giver den enkelte Mod. Gyldholm Husmænd, hvis Klædedragt og hele Ydre vidnier om den mest tyndslidte Armod, over for de hvide Kraver og høje Hatte i Socialistoptoget

Arbejderføreren veksler nogle Ord med Per Holt, og derefter begiver det vældige Følge sig med tre røde Faner i Spidsen op mod Falling Kirke.

Paa Kirkegaarden rokker gamle Pastor Homum frem ved Degnens Arm. Han er en smuk Olding. Den hvide Pibekrave og det sølvgraa Haar klæder hans fine, næsten jomfruelige Teint Den værdige Præste-skikkelse har et Udseende, som forudsætter en nedarvet Dannelse og et rigeligt Udkomme.

Præst og Degn staar stille og ser forundrede paa den Menneskemasse, der vrimler hen mod Stænten.

„Jeg tror tilforladelig, at det er Arbejderne fra Købstaden!" siger Degnen.„Naa, det var Jo smaktf* svarer Pnestan og retfter paa sine Brik t

„Der er tre rade Faoer I Spidsen!" Degnen ser fidt aigstdig paa Hsl Vebervaenfigbed.

Ja, men det er alfigevel smukt, Hansen !** Paslor Honuun er øjensynlig nnder Indflydelse af det Indtryk, som det mægtige udover, sehr om det kon er Masserne.

„Ja, det er det saa sandelig!" gentager han.

De to kirkelige Funktionærer, der sikkert har gaaet og nuslet her i mange Herrens Aar og i Mag besorget utallige Forretninger sammen, synes at blive lidt nervøse over den voksende Folkeskare her paa deres stille Kirkegaard, hvor ellers kun faa og spredte Kirkegængere færdes, og over paa een Gang at være hensatte til at fungere som Midtpunkt i saa stor en Forsamling.

De bliver enige om, at Kisterne skal føres ind i Kirken før Jordfæstelsen, hvad ellers gerne er en Ære, der forbeholdes større Bønder og andre bedre Folk, naar Vejret er saa godt som i Dag.

Snart kommer Landsbyens Koner farende ind ad alle Kirkelaager, forpustede og forjagede af Hastværk. Med graadige Øjne sluger de alle de fremmede, og de vrikker sig frem til Kirkedøren for at komme med ind.

Gyldholm Tyende-Husmænd er nær ved at snuble over deres egne Ben, saa forbavsede er de, og saadan glor de rundt om. Dog veksler de i Hast halvhviskende et Par Ord.

Store-Povl ryster smilende paa Hovedet: „Sikken Begravelse her bliver ud av 'et!" —

„Ja, der var Dævlen tejme it en Gang den Fjerde-part, da den gamle Kammerherre blev jordet!" svarer Røde-Jens.

Gyldholm Q„Nej, En har snart aldrig set Mage i sine Dage!" bemærker Kræn Sows med Munden fuld af Spyt.

„Det er pænt gjort af dem," siger Palle.

„Tho de er jo it andet end Arbejdere ligesom en anden!" Jakobus spytter langt fra sig.

Niels Røns Øjne tindrer: „Ja, men de er alligevel Folk, der kan noget. Og de v i 1 Den'eme ogsaa noget. Det kan En da se med sine egne Øjne!"

Folk strømmer ind i den lille, tarvelige Kirke med mugne, grønskjoldede Vægge og brungraat Bræddeloft, der drypper af Fugt.

De to øverste Stole har dog et særegent Udstyr, 9om drager Øjnene til sig, og de bærer Aarstal og Kammerherrens Slægtsvaaben indgraveret i Dørene. Desuden hænger der lige for Stolene næst efter nogle Mindetavler med Blade af snoet Sølvblik over Afdøde af de første Gaardmandsfamilier i Sognet.

De tre smaa Kister staar paa Rad med den enkelte, fattige Mos-Krans paa de sorte Laag.

Folk sidder pressede sammen i Stolene og staar stuvede paa Gulvet helt ned gennem Vaabenhuset og ud paa Kirkegaarden. Hundreder af Øjepar er rettet op mod Koret; Hundreder af Menneskehoveder holdes i en lyttende Stilling, forventningsfulde over for de Ord, der nu skal lyde fra Kirkens Korbue.

Pastor Homum retter sig og fatter med Hænderne om Folderne i sin Præstekjole.

Men idet han ser op, er det, som hans rare, gamle Ansigt med det samme dækker sig under en teologisk Maske.

Og han taler kun de sædvanlige Ord.

Om Døden, der er Syndens Sold, om Ulykken, der kommer over Menneskene for at drage deres Tankertil det hinsidige og for at minde Menneskene om, at denne Verdens Goder er for intet at regne, og at vi har vort egentlige Hjem i de evige Boliger.

Ganske det almindelige og det sædvanlige. Ord, der falder som døde Fugle i det skumle Kirkehus . . .

Men udenfor hvælver den fri Himmelkuppel sig over Foraarets Luft, over Kirke og By og Hus og Gaard og Slot og Marker og syngende Lærker — og over Kirkegaarden, der er fyldt af Mænd, som staar med blottede Hoveder.

Da Spadekastenes Bump dør hen, beder Arbejderføreren Pastoren om Lov til at sige et Par Ord, hvilket tilstedes i Forvisningen om, at Tilladelsen ikke vil blive misbrugt.

Saasnart Føreren, der af Udseende er en ren Arbejdertype, aabner Munden, spændes Aarerne i hans rødsprængte Ansigt som af et indvendigt Pres. Hans Tale har en stemningsvækkende Klang, der næsten betyder mere end det lidt, han siger, og han lægger med stor Kraft en særlig Vægt paa enkelte Udtryk, som han udtaler med en agitatorisk Betoning, der klinger al fuldt Bryst. Hans opøvede Stemme bærer Ordene hen over Forsamlingen, saa de tydeligt høres helt ud til Kirkegaardsdiget:

„Vi er her kommen til Stede for at vise vor Arbejdskammerat Deltagelse i hans store Sorg. Vi beder Dem ikke at glemme, hvor Ansvaret hviler for det, der her er hændt. Og vi vil haabe, at enhver rettænkende Mand og Kvinde med os vil arbejde hen til at tilvejebringe saadanne Samfundstilstande, at Forældre ikke nødes til, for at skaffe det tørre Brød, at maafte overlade deres smaa Børn til sig selv, til Tilfældigheder,

9*til deres triste Skæbne, saa at slige Ulykker som denne i Fremtiden kan forebygges."

„Ja, det er i Orunden rigtigt. Saadan noget bør jo egentlig siges!" bemærker Pastor Homum og giver Føreren Haanden til Farvel.

Per Holt takker; han letter sin Hat, der har en fedtet Rand langs Skyggen. Dernæst løfter han sit Hoved og ser ud over de Tusinder af Mænd, der her tæt omgiver ham, fordi de føler med ham.

Der kan tændes meget i et Nu.

Han samler de mange Blik i sin Sjæl som i et Brændpunkt.

Og det lyser ud fra hans Øjne af Styrke og af Mod.

Og hans Ansigt lægger sig i Beslutningens faste Linier, mens Vaarvinden stryger gennem hans Haar.

XIV

Der staar en Flok Gyldholm Husmænd uden for Husene.

Der er bleven en øjensynlig Forskel paa Per Holt og de andre.

Han ser ud som den, der har oplevet meget. Det uklare og det flakkende Skær af flygtige Tanker er ikke mere i hans Udtryk. Hans Blik er roligt og fast som dens, der baade ved noget og vil noget.

De andre derimod har intet indre Oplevelsens Mærke paa deres Pande. De bærer ikke Præget af noget stærkt individuelt Liv, men derimod Mængdens halvtud-viskede Fællespræg med Øjne som duggede Ruder.

Per er bleven magrere, men desmere synes hans kraftige Træk udmejslede i skarpe Linier. Hans Underbidgiver Ansigtet en stejl Holdning. Og! i to Furer, der gaar fra hans Næsefløje til hans Mundvige, ligger megen Bitterhed skjult.

Det er Søndageftermiddag. Og der er en Glans af Sol over Spirer og Knopper og Gyldholmsmarkernes friskgrønne Rugfald.

Og over Slottets røde Tage og hvide Murflader.

Men langs de smudsig-graa Arbejderhuse blotter Lyset Fattigdommen. Hist og her kommer Koner ud i bare Arme, der er tynde og muskeltørre med spidse, røde Albuer. De hænger lidt Bleer og vadskede Pjalter paa Ribsbuskene og skynder sig ind igen. Og der, hvor Mændene staar, hænger en Underdyne med en skjoldet Plet, som Solen brænder paa, saa den lugter.

Per holder i venstre Haand et Eksemplar af „Socialisten", og med Bagen af den højre Haand slaar han mod Papiret og siger:

„Værsgod! I kan selv læse det! Det staar her med tydelige Bogstaver — værsgod!"

Der svares med „Ja-a, Joo, Me-n".

„Vi behøver bare at se os om, hvor vi staar. Al den Guds Velsignelse af dejlig Jord, der ligger her for vore Øjne" — Per svinger med Haanden ud ad Markerne — „den kunde vi Husmænd leve af i hundredvis, om vi kunde faa Lov, men nu er der kun een Familie om den!"

„Vi andre lever da for Resten ogsaa, Per," bemærker Store-Povl.

„Lever!? — Hans Kør lever ogsaa, for han kan ikke undvære dem. Og han er ogsaa nødt til at holde Liv i vi andre, om Jorden skal drives. Men stor Forskel tror a ikke, han gør paa os og paa hans Dyr . . . .han kæler s'gu da mere for hans Hunde og hans Heste end for os, for ikke at snakke om hans Raadyr!“

Ved disse Ord gaar der et mer eller mindre tydeligt Indrømmelsens Smil over Husmændenes Træk. Niels Røn nikker bifaldende, og Palle staar gabende og hører stærkt optaget til.

„Ja, hvis saadan en Mand saa udrettede nojget til Gengæld. Men hvad gør han for os? — — Han er os paa tværs alle Vegne. — Og hvad gør han for Landet, saadan end Mand? Mer end som andre Folk? Hva?“

„For Landet? — Ja, hvad Fanden — for Landet?“ Røde-Jens blæser det ud og ser til de andre, som om han vilde spørge: Hvad mener han?

Men Jakobus kraaner sig vigtig: „Da ved a Faneme, han betaler de store Skatter. — Det skal der vel ogsaa nogen til!“ Han skotter overlegent til Per, som om han tilføjede: Nu kan du tygge paa den!

Alle ser til Per, hvad han nu kan svare.

„Ok Herregud! Den Klat Skillinger . . . .“

„Du er bleven svær flot, Per,“ bryder en ud under Munterhed fra de andres Side.

„. . .. Tror I, det er noget mod alt det, som vi andre kunde svare, dersom Gyldholm var stykket ud i Landsbyer. Og her er udmærket Plads til dem! De kunde ligge her saa pænt, den ene By ved Siden af den anden med Hundreder af Mennesker!“ — Per taler, som om det, han nævner, virkelig laa der for deres Øjne. „Jo, den Svend han kunde saa herlig undværes, Jakobus!“ „Ja/* siger Niels Røn fast og nikker, og Palles Øjne lyser og hænger beundrende ved Per.

Jakobus skyder Underlæben op og rynker Munden sammen, som han tænkte meget dybt.Store-Povl retter sin stive, knoklede Skikkelse, men langsomt, som maatte han omgaas forsigtigt med den, at den ikke skulde knække i Leddene:

„Jamen Magten, Per? — De er de stærkeste, og de vil være de stærke!"

Da snor Per sig som en Hvirvel og vifter med „Socialisten":

„Det er netop derfor, vi skal slutte os sammen, for at vi ogsaa kan blive stærke. Se til Arbejderne i Byerne! Det er ikke saalænge, siden I saa’ dem herude. Der er Sammenslutning! Der er Styrke! Over hele Verden gaar Arbejdernes Organisation!„

Da Per siger „over hele Verden," straaler hans sorte Øjne, og der blinker et Genskin i de andres.

Saa begynder Jakobus at vrikke med Hovedet, og alle ser hen paa ham.

„Nu skål a sige jer én Ting. De stærke, der lever nu, dé har ved Hanken af Kovsen. Men i Sjocialismen vil der vel ogsaa blive nogen stærke, og de ta’r Sateme ogsaa ved Hanken af Kovsen! Saa ved a ikke, hvad der er bedst!" — Han ser <sig selvbevidst om.

„Ja, det bliver s’gu heller aldrig anderlund!" siger Røde-Jens afgørende og affejende. Paa een Gang tændes der et forsorent Liv i hans røde, brutale Fjæs, idet han bryder ud: „Og vi har jo ogsaa baade Kort og Kon’ og Kande — hvad Fanden skal vi med mere, ha, ha!"

Per svarer: „Den Slags maa du gerne beholde for

dig selv. Og a vil bare sige dig, at din Prat.....

ja, det er nu af den Slags!" halvsmiler han haanligt.

Da rejser Jens Børster. „Du er vel Dævlen han tejme hverken bleven Præst eller Pave — endnu!" raaber han og træder nærmere. Han knytter uvilkaarligt Næverne.Men Per rynker sine Varulvebryn og ser fast, tæmmende paa ham.

Saa er der en høj, skarp Kvinderøst, der faar Mændene til at dreje Hovederne. Det er Bolette. „Pas du dine egne Unger og dit eget Mogeri!" raaber hun. Og saa farer der en Blikkasserolle frem som et Kasteskyts mellem to Oavle. „Tak for Laan, din Mogso!"

Mændene vender atter Hovederne sammen; de har hørt og set saadan noget saa tit.

Kræn Sows bemærker, at siden den ny Forvalter er kommen, saa er det alligevel svært, saa Folkestuen er flinket op. Kosten er jo ogsaa meget bedre. „Og de her Arbejderakkorder, han har indført med vi andre, det skulde da ogsaa være en Gevinst til vor Side, mener a. — Det maa da ligegodt være Kammerherrens Vilje, saadan noget!"

Per svarer: „At vi Husmænd, naar vi ta’r baade Kone og Børn til Hjælp, ikke engang kan holde den nødvendige Føde i Huse, uden vi skal skrives ved alle Landets Høkere, saalænge vi er unge, og gaa paa Fattiggaarden, naar vi bliver gamle — det er ogsaa Kammerherrens Vilje. — Andre Mennesker kan trække i deres pæne Klæ’r og tage baade det ene og det andet Sted hen og baade se og høre noget. Hvad kan vi? — Blive hjemme, for vi har

hverken Klæ’r eller Penge. — Det er ogsaa Kammerherrens Vilje!"

Udtrykkene i Mændenes Øjne siger, at Per i Grunden har Ret.

„Der er ingen anden Vej end at organisere os. De store e r 9et I maa huske, at Kammerherrer, Grever, Baroner og den Klasse, de er nu een Slags Folk, og vi andre er en anden. Det, vi skal ha* fra dem, det skal vi nappe dem for og tvinge dem til. Godvillig bliver detikke — tror I saa ikke, vi havde haft det for længe siden? — Hva*?“

„Jo!“ siger Niels Røn fast og ser sig om. Palle nikker. De andre tier.

Tammes Forkarl er ikke til Stede. Han stikker . Næsen frem fra sin Gavl, men trækker sig forsigtig tilbage, da han nok kan se, hvad der foregaar.

Kone efter Kone kommer paa Vejen til Malkningen forbi Mændene.

„Tykkes I nu, det er Helligdag for dem/' hentyder Per. „Malke tre Timer om Morgenen, tre Timer om Eftermiddagen og vadske og pjadske derimellem? Og vore Børn . .

Per standser brat som mindet om en sørgelig Begivenhed. Men han tvinger med stor Kraft sin Bevægelse og fortsætter, mens der er en lyttende Lydløshed omkring ham:

„Er dette da ikke et Slaveliv? — Men vi mærker det ikke tilsidst. Saadan lever vi op, saadan levede vore Forældre, og saadan lever vore Børn — og tilsidst kan vi hverken høre eller se, eller fatte eller føle!“

Per er steget i Varme. Hans Hjerte taler, og alle Husmændene tier.

Store-Povls Maren er kommen lidt bag efter de andre Koner, og hun siger, idet hun gaar forbi: „Hva* er ’et, I har for? Du husker vel ham den anden, der maatte rejse, Per, og du har baade Kone og Børn!"

„Han var en Mand, og a takker ham, hvor han saa er!“ svarer Per.

„Men var ’et nu alligeved it klogest, Per, du lukked’ din Pose og holdt din' Hund’ hjemmM“ siger Povl venligt. „A vover min Trøje! Hvad a si’er, det sæder! Og a er Fa’n hukme hverken til aa vrist’ eller vriM“

Der er noget saa urokkeligt, næsten monumentalt ved Per Holt, som han staar der høj og kæk imellem dem, at Husmændene uvilkaarligt ser op til ham.

XV

Per Holt vaagner hver Dag som en troende, der er nyvakt. Og Socialismen er hans Religion.

Hver Dag faar han gennem „Sodalisten“s Spalter Bud fra den store Menighed, der strækker sig over hele Verden. Og fra dette hemmelighedsfulde fjæme stiger hans Voksekraft.

Det er, som han har faaet sit Hoved oven ud af en Taage, og hans Religion har tændt nyt Lys over Gyldholms daglige Liv. Det, han før ikke kunde se, ligger nu for ham i sin nøgne, hellige Sandhed, som om hans Ojne var bleven viet. Det ensformige graa skiller sig nu for ham i Modsætningens klare Farver.

Naar de høje Herskabsdamer i elegante Toiletter spadserer inde mellem Parkens farverige og duftende Buskadser paa den anden Side af det hvide Stakit, — og naar de fattigklædte Arbejdere gaar i Gaasegang over Ladegaarden, krøgede under store Byrder, saa fremstiller dette sig for ham som to Billeder.

Som to Billeder, der skriger mod hinanden.

Alle det daglige Livs Forhold trænger sig ind paa ham gennem en forfinet Opfattelse: Husmandens kuede Adfærd over for Forvalterens bryske Væsen — det usle, skumle, ildelugtende Rum, hvor Tjenestekarlene bor, over for det høje, lyse, luftige Lokale, hvor Herskabets Ride-og Køreheste opholder sig . . .Og det skriger paa alle Kanter.

Og alle Vegne ser han Modsætningen.

Denne Modsætning prædiker han, og han forkynder den ny Religion, som er kommen til Gyldholm.

Ved hundrede smaa Lejligheder forkynder han den, i Spisetiderne og paa Vejen fra og til Gaarden.

Uafladeligt

Som en Fange, der borer ved Dag og ved Nat

Og naar han kommer hjem til sit fattige Hus, hvor Armoden sidder nøgen paa Tærskelen, griber han „Socialisten" og fordyber sig i Læsning.

En Aften gør han et Ophold, smiler og ser frem for sig:

„Nu tror a endelig, de er kommen saa vidt, at de kan begynde at blive gale i Hovedet." — Han siger det halvt til sig selv og halvt til Sofi\ „De nye Husmænd, der er kommen, de er lidt villigere med paa 'en."

Men Sofi' slæber om i Stuen med Tøjet sjaskende om sig. Hendes slanke Figur har krummet sig. Hun er smalskuldret og sammensunken. Hendes Ryglinje gaar som en Segl, Bryster har hun ingen af, Formen er htelt gaaet af hende.

Og saa ser hun saa underlig ud af Øjnene. Den samme Mangel paa Udtryk, hun har haft siden hin Ulykke med Børnene.

Per ser over paa hende, men tager snart sine Øjne til sig. Lidt efter er hans Blik atter rettet mod hende, men han flytter det hurtigt igen, som han ikke vil, hun skal opdage, at han iagttager hende.

Mens han saaledes sidder og ser paa hende, viser de to Furer sig tydeligere og tydeligere, som Bitterhedenhar gravet ind ved Per Holts Mundvige i saadanne Stunder.

„Hvordan har du 'et, SofP ?“ spørger han.

Hun vender langsomt sine Øjne: „Aa, i de her Dage er det ikke bedst med mig. Det er nu igen, som om der var en Blykugle herinde bag i Hovedet,“ siger hun træt og bevæger Hovedet, som om hun havde en alt for tung Hat paa. „Men det gaar vel over igen."

Per Holt rejser sig, som blev han stukken af en Braadd, og gaar hastig hen over Oulvet med et Udtryk, som han vilde gaa tværs gennem Væggen.

Han bliver længe ved at gaa frem og tilbage, og hurtigt, som om det koger i hans Sind.

Endelig sætter han sig og aander ud i et langt Suk, som om hans Legeme havde glemt at drage Aande, mens hans Sjæl har været optaget.

Saa samler han sine Blade sammen, ordner dem omhyggeligt i Smaapakker, tænker over, hvilke Stykker der hører sammen, og lægger dem varsomt hen paa Hylden. Men de Eksemplarer, der indeholder Artikler om Branden hos ham og Børnenes Død, gemmer han særskilt.

Han behandler „Sodalisten" — ikke, som det var gamle Aviser, men som var det selve den hellige Bog, hvori hans Religions Læresætninger er opskrevne.

XVI

Det er Sommermorgen. Gennem den lette Taage tager Gyldholms mange Bygninger sig ud som en hel By med Lyd og Larm af mange Slags Arbejder.Ad Stien fra Gyldholm Huse gaar Røde-Jens, Jakobus og et Par af de nye Husmænd. De har ikke travlt, uagtet Arbejdet paa Gaarden forlængst er i fuld Gang. De har nemlig en Akkord i Søvangen, saa Dagen er deres.

Derfor gaar de saa rolige, som om de rigtig vil nyde Bevidstheden om, åt Dagen er deres egen.

De giver sig Tid til at skæmte med Malkepigerne, der skurer Spande ved Mejeribygningen, og de raaber et Par muntre Ord til Mugeren, der kører Gødning ud af Stalden med „Lise" og den tohjulede Jumpekasse.

Paa den anden Side Gaarden kommer Forvalteren med lange Skridt tværs over Marken henimod dem. Han ser mere pæn ud end den forrige; han er spinklere, ligner mere et Stuemenneske og kunde antages for Skolelærer.

Da Husmændene ser ham, mumler de noget indbyrdes. Paa en lidt anstrengt Maade tager de sig derpaa sammen i Holdning og Miner. Og det kan ses, at de har aftalt at møde Forvalteren anderledes, end de plejer.

„Synes De, det er en Tid at gaa til Arbejde paa!" raaber han.

„Det passer nu vos!" svarer Røde-Jens.

Forvalteren studser ved dette Svar i en saa uventet Tone og ser paa Mændenes Ansigter.

„Er 'et it en Akkord, vi har?" spørger Jakobus.

„Joo!“

„Naa* ja det tænkte vi ogsaa!"

„Men Akkorderne er blevne til, for at vi kan faa noget mere bestilt og De kan tjene noget mere, og ikke, for at De skal drive. Men det skal vi nok faa ændret!",„Der kunde ogsaa gerne træffe at komme noget i Vejen, Hr. Forvalter, — det kan der saa nemt!" Jakobus og de andre smaalér og gaar videre.

Forvalteren staar stille paa Vejen og ser forundret efter dem.

Da han er gaaet lidt frem, vender han sig igen og ser efter dem, og han rører Læberne, som han smaa-snakkede med sig selv.

Han træffer Mugeren, der nu er færdig og staar og hviler sig. Det er en af de nye Husmænd, der har den Plads.

„Naa, De ta'r nok Deres Magelighed," siger Forvalteren, idet han gaar forbi.

„Ja. Har De noget imod 'et!"

Der kommer et vaagent Øjekast fra Forvalteren, som om han tænkte: Atter dette studse Svar. Men han siger ikke noget. Han gaar bare videre og kniber Øjnene sammen, som om han spekulerer og lytter varsomt iagttagende.

Inde i Høladen staar Sows-Kjesten i Stanghullet og tager imod fra Pers Vogn. Hun sveder, saa det triller af hende, og de graasprængte Haartjavser ligger klistrede mod hendes Ansigt. Men alligevel er hun ved at gro efter i Hø.

Forvalteren ser, at de andre Vogne, der holder i Rad bag Pers, næsten har aflæsset, og han raaber op til hende: „Kan De skrubbe Dem lidt der, gamle!"

Per ser bistert ned paa ham og siger, at Forvalteren vel nok ved, at Kjesten i Oaar faldt ned og slog sin ene Arm.

„Hvad Satan kommer det Dem ved!"

„Ret og Uret kommer os alle ved!" svarer Per fast.„Mon De egentlig ikke befatter Dem med mere, end De kan komme heldigt fra, Per Holt!“

„Det vfl vise sig."

Forvalteren aabner Munden halvt, som om han vilde spørge, hvad det skal sige. Men som gik der et Lys op for ham, biyder han af og gaar bort langs Vognrækken, idet han lægger Mærke til, hvor forskelligt Mændenes Udtryk er fra det sædvanlige.

Da han naa’r ud gennem Ladeporten, standser han og støder Stokken i Jorden. Han ser grundende hen for sig og hvisker:

„Hva* Satan er der i Gære!"

Store-Povl kommer ovre fra Smedjen med en Fork. Forvalteren skraa’r over imod ham:

„Hør, Povl, De er en ældre, fornuftig Mand, hvad er det, der er i Gære her paa Gaarden?"

„Det kender a ikke. Men al Ting har jo sin Tid, Hr. Forvalter !"

„Hvad mener De med det?"

„Ingen Verdens Ting!" svarer Povl og flirer i Skægget.

Saadan er det alle Vegne, hvor Forvalteren kommer den Formiddag. Det er, som Luften er ladet med noget.

Om Middagen forstikker Tammes Forkarl sig i Udhusene. Han vil øjensynlig ikke følge i Flok med de andre.

Forvalteren opsøger ham: „Hør, Thomas, hvad er det, der er i Gære? — Noget er der!“

„A ved ingen Ting om nogen Ting," svarer Tammes ræd og forsigtig.

„Det er vel Per Holt, der skal sætte noget i Scene

- hvad?"

„A holder mig uden for ’et, saa ved a, a er fri!",„Tænkte Jeg det ikke nok!" — Forvalteren fjæmer sig.

Om Eftermiddagen gaar Kammerherren og Forvalteren en Tur sammen.

„Jeg tror, de strejker, Kammerherre!"

„Strejker? — Det kan de jo ikke, kære, naar de er Tyendeloven underkastet."

„De tager vist intet Hensyn til den."

„Nej, Hensyn tager de saa vist ikke! Naa, nu begynder det igen! Denne forbandede Socialisme!

Ja, det er virkelig højst beklageligt, Sørensen, med denne moderne Gift, der ødelægger det smukke Forhold, som altid har hersket her paa Stamhuset, og forstyrrer disse stakkels Menneskers rolige Lykke og Tilfredshed. Højst beklageligt!"

„Ja, der er ingen, der har sagt noget ligefrem, men jeg kan mærke det paa hundrede Smaating, og jeg kan se det paa dem."

„Ja, v-e-1! Men det er jo egentlig slemt nu paa denne Aarstid?"

„Aa, de truer bare for at tvinge Kammerherren."

„Tvinge, ja tvinge — det er rigtig denne modbydelige Maade!"

„Men dersom Kammerherren lader, som De er ligeglad, enten de rejser eller ej, saa kommer de snart den ene efter den anden og tigger om at blive."

„Tror De?"

„Jo, jeg kender dem, de er jo ganske ligesom Børn."

„Ja, det er saamænd vist, Sørensen — ganske som Børn! — Hvem er Hovedmanden?"

„Det er den her Per Holt."

„Vel! Han skal bort. Han skal under alle Om-stændigheder bort! — Han er ellers en flink Arbejder?"

„Det er han. Men siden det Uheld med Børnene er han kommen ind paa dette her socialistiske."

„Hja! det var jo kedeligt med de Børn — men disse Husmandskoner er ogsaa nogle underlige, uordentlige og ligegyldige Mennesker, at de ikke passer bedre paa!"

„Det værste er jo, at Konen ingen Ting er til nu."

„Ja, men vi har jo en udmærket offentlig Forsørgelse, Sørensen!"

„Ja, det er s*gu ikke for meget til ham!"

„Nej, han skal bort, jeg vil dog en Oang rense denne Gift ud fra Grunden af. — Men lad os nu se, hvad det bliver til! Det vil dog interessere mig at se, om disse Folk, der i mange Aar har faaet deres Ophold her fra Stamhuset, virkelig vil gøre Alvor af det! — Naa! Vi tager dem altsaa overlegent!" smiler Kammerherren, idet han hilser let

Farvel og drejer ind gennem det hvide Stakit, hvor Sirlighed og Stilhed hersker om det gamle Slot.

„Aa, hør, Sørensen!" Kammerherren vender sig. „Vil De sørge for, at Tømreren faar rettet ved den vestre Sluse til Fiskeparken. Jeg kan ikke forstaa, hvor karusserne bliver af."

Om Aftenen, da Husmændene gaar hjem ad den dybttraadte Sti og Per Holt ser de smaa Arbejderhuse ligge der foran ham med Kludene til Tørre paa Risene, kaster han et Blik over paa Slottet og siger:

„Dersom Kammerherren ikke havde os nødig, tror I saa, han vilde ha' de her Brakker med alt vort fattige Kram til at ligge der og stinke sig i Næsen?"

Og noget efter bemærker Palle, der jokker af i sine for korte Bukser:

Gyldholm]0„Naar Sjocialismen gaar igennem, saa faar han Sateme it Lov at gaa omkring oppe i de store Stuer længere, den Svend!"

„Det er jo ikke vist, det gaar saaledes til, Palle!“ svarer Per halvtsmilende.

„Ja, da bliver 'et en anden Tid, skal a lov1 for, he!"

Inden de skilles, siger Per med en Stemme, der klinger som en Appel og højt, saa det næsten svarer igen mellem Husene:

„Vi er altsaa enige allesammen!?"

„Ja!" svarer de i Kor.

XVII

Næste Middag staar en tre, fire Husmænd ved Oavlen af Mejeribygningen. De lader ikke til at ville hjem. Derimod kigger de sig om, de!s ængstelige, som om de frygtede for at blive opdagede, dels, som ventede de paa nogen.

Saa kommer der een til og to til og een igen. Og saa kommer Per Holt. De samles, alle Gyldholms Husmænd, i en stor Klynge, og efterhaanden, som den vokser, antager de en dristigere Holdning.

De er der alle undtagen Tammes; han er slet ikke at se.

Derimod viser Mejeribestyreren sig i Døren og bag ved ham et Par Piger, der gør store Øjne. Skytten, der kommer fra Lille-Skoven, gaar hen til Smedjen, hvor han og Smeden stikker Hovederne sammen, idet de ser hen paa Husmændene.

Klyngen sætter sig i Bevægelse over mod det hvide Stakit Per aabner Laagen.Og saa overskrider Gyldholm Tyende-Husmænd for første Gang i deres Liv den fine, skarpe Linie, som gør Skel mellem deres og Kammerherrens Verden.

De gaar uvilkaarlig Irdt varsomt henad de grusede Gange, de skotter op ad de store Murflader, som om det hele var større, end de havde tænkt sig, og efter-haanden som de nærmer sig Slottet, synes de at synke lidt i Knæerne.

Per Holt, Store-Povl, Jakobus og en af de nye Husmænd sætter deres Træsko paa Trappestenen og gaar ind til Herren, medens de andre bliver staaende udenfor.

Baade Povl og Jakobus er graahaarede Mænd, men de bliver ligefrem blege, idet de gaar hen over den storstilede Forhals tavlede Fliser.

I Kammerherrens med Billeder og med Tæpper overdaadigt udstyrede Værelse hviler han selv paa en tyrkisk Divan med en Cigar og en Avis. Ved Siden af ligger en prægtig Broholmer, der rejser sig halvt og knurrende ved Husmændenes Indtræden, indtil den faar et tyssende Ord fra sin Herre.

Per Holt tager Ordet: „Vi kommer paa Husmændenes Vegne for at bede Kammerherren lægge 25 Øre paa Daglønnen."

Kammerherren ser ligegyldigt over sin Avis og svarer: „Det kan jeg ikke, min gode Mand!"

„Ja, saa er vi enige om, at vi vil rejse allesammen!" siger Per Holt fast.

Store-Povl og Jakobus kaster paa een Gang et stjaalent Blik paa Kammerherrens Ansigt for at aflæse Virkningen af disse Ord.

Men Kammerherren svarer bare, idet han tager Avisen for sig:

10*„Naa, er De det!“

Og saa bliver der med eet saa ganske uhyggeligt stille.

Povl og Jakobus ser hen til Per, der klipper med Øjnene, som om han tænkte hurtigt De begynder at trippe, og Povl krummer sine store, knoklede Fingre.

Saaledes gaar maaske tresindstyve Sekunder.

Endelig ser Kammerherren op og spørger:

„Er der mere, De vil?"

„Kammerherren vil altsaa ikke lægge 25 Øre paa?"

„Det har jeg jo svaret paa, Mand!" siger Kammerherren og ser vist paa Per Holt.

De gaar langsomt ud.

Saasnart de viser sig paa Trappen, gaar der en nedslaaet Stemning som en Skygge af Skuffelse over de ventende Husmænds Træk.

„Han vil ingen Ting!" svarer Per paa de spørgende Blik.

Store-Povl famler Fødderne ind i Træskoene og tilføjer: „Nej, han er s’gu ligeglad."

„Han lader i al Fald saaledes," bemærker Per Holt

Først da de er kommen uden for Stakittet, begynder de at tale igen.

Kræn Sows ælter Skraaen: „Nej, saadan nogen, de er ikke saadan at tages med!"

„Vi skulde ha’ ventet, til vi stod lige i Høstens Tid, saa havde han været nødt til at gaa i Tøjet." Det mener Jakobus.

„Ja, men hvad vil han gøre, naar vi nu rejser allesammen — det vilde a gerne se!" siger Niels Røn og ser lyst op.Det er kun en Gang imellem, der falder et Ord, Den meste Tid gaar de tavse.

Kræn Sows rømmer sig: „Det er naturligvis for simpelt for saadan én at bøje sig for vi andre."

Røde-Jens ser hen til Per med et skadefro Glimt i Øjet: „Mon du it har lavet vos en Pandekage her!"

Per Holt halvt standser sin Gang, løfter sit Hoved, ser rundt og spørger frit:

„Var vi ikke enige?"

„Jo, Gu var vi saa jo!" svarer Store-Povl.

Derpaa gaar de tavse et Stød, indtil Niels Røn bemærker:

„Han kan ogsaa træffe at blive ved et andet Sind inden Aften!"

Da de kommer til Husrækken, siger Per:

„A ved i al Fald, at ringere, end vi har det her, kan vi ikke nemt faa det, og nu Høsten staar for, er der Arbejde nok. Og saa maa vi ogsaa huske, at ▼or Sag kan ikke gaa frem paa anden Maade!"

Uden at sige et Ord gaar hver ind til sit for at spise Middagsmaden.

Den første, der viser sig udenfor igen, er Røde-Jens. Men der kommer snart nogle flere til.

„Det ser ikke bedst ud, dette her!" siger en.

„Hvor skal vi rejse hen, alle vi Mennesker?" ryster en anden paa Hovedet. „Nej, det er en gal Historie den."

Røde-Jens trækker sig i sit lange Skæg. „Per Holt det er en selvraadig Asen. Han har altid villet være Kop-og-Kand'."

„Det er na alligevel ikke værd, du river i hans Skind!" bemærker den nye Husmand, som har ræret med i Deputationen.

„Det er ogsaa ligem eget med det," naber Røde-Jens, „men nu vil vi Dævlen han tejme ha' Bud efter en Flaske Brændevin, for eu glad Eftermiddag det vil vi s'gu ha1 ud av *et!“

Saa sætter de sig ind i Røde-Jenses Stue, hvor Konen gaar automatisk om med livløse Øjne, der ligger som Tinknapper i den askegraa Hud.

Men Bolette raser.

„Er du da bleven helt taabelig, din gamle Nar!" siger hun til Manden. „En skulde næsten tro ’et Hitte paa saadanne Kunster! Tror du, Kammerherren vil finde sig i saadan noget! Det er den Per Holt, men a skal Fajen tamme ogsaa nok læse en Lektie for ham, den Svend ..... Du behøver it aa vrikk* med det sølle Dummerhoved, du har, for du skal høre ’et, om det saa var mine sidste Ord . .

Jakobus sidder ganske stille.

Men Bolette farer som en ond Aand fra Hus til Hus ud af den ene Qavl og ind ad den anden.

Da hun kommer til Pers, sidder Store-Povl, Niels Røn og Palle derinde og drøfter Stillingen.

Hun river Døren op, og uden Indledning tager hun fat:

„I er den Unde knuse mig nogle nette Mandfolk! Her sidder I og prater en højlys Arbejdsdag! Hvad mon du egentlig bilder dig ind, Per Holt? Det er da nok din Mening, du vil ha’ vos til at staa nagen under aaben Himmel! Men du er den Unden knuse mig it andet end som en fattig Trævl, Per Holt, det vil a lade dig vide, og a tænker snart, du er færdig med at spille Abekat paa de her Pladser . . . ."

Ligesaa hurtigt, hun er kommen, forsvinder Bolette igen, smældende Døren i efter sig. Og Mændene fortsætter Samtalen, som intet var hændt.Imidlertid lister Jakobus ud bag om Husene, at ingen skal se ham, og kommer over paa Gaarden.

Her gaar han og lusker, indtil han træffer Forvalteren.

„Naa, I er ikke rejst endnu?"

„A tænker it, det bliver til noget!"

„Ikke?.....Hvor I fortjente et ordentligt Rap

over Snuden!"

Jakobus klør sig i Nakken: „En kan vel nok komme igen ?"

„Hja — det ved jeg s'gu ikke." Forvalteren ser betænkelig ud. „Vi kan faa Folk nok, m-e-n Kammerherren er jo en human Mand, og De har jo været paa Gaarden i mange Aar, — De kan jo prøve at gaa ned til ham."

Forvalteren skynder sig bort

En Tid efter kommer Jakobus ud gennem det hvide Stakit med et fornøjet Ansigt og skræver vigtigt af Sted over mod Husene.

Da han kommer forbi Røde-Jenses, er et Par af Selskabet udenfor og faar at vide, at han er antaget igen.

„Det kan ogsaa være, I andre kan komme igen," siger han. „Men I skal skynde jer, for di kan faa Folk nok!"

„N-aa, det kan vel — som de kan bande — ogsaa være til i Morgen tidlig!" raaber de og gaar syngende ind og fortsætter Gildet.

Det gaar som en Løbeild gennem Husrækken, at Jakobus har været hos Kammerherren.

Inde hos Per Holt sidder Mændene fra før endnu og tales ved.

Der er en stille Alvor over Per.„A ser nok, at Slaget er tabt!" siger han. „Linien er brudt, og nu, de sidder og svirer inde ved Røde-Jenses, kan a nok forstaa, hvor det hele ender. Der er langt tilbage!"

Per sukker.

Men han ser straks frejdigt op og siger:

„Men den Dag kommer nok, da vor Sag vinder Sejr! A rejser naturligvis, men I kan jo ligesaa godt blive, og det kunde endda være, I kunde ta' Sagen op igen!" De andre tre Mænd sidder saa underlig stille. „Dersom du nu faar 'et godt, Per, hvor du kommer hen, saa lad os det vide, Per!" siger Niels Røn.

„Ja, det skal du love os, Per!" tilføjer Palle. Store-Povl ser med sine godmodige Bameøjne paa Per og siger: „Det er kedsomt, du skal rejse fra os paa den Maade. Men jen Ting skal a love dig" — Povl lægger sin brede, knoklede Haand op paa Bordet — „at er der nogen, der vil ryw i dit Skind, skal a den Undeme ligegodt klappe dem!" —

Ved Aftenstid gaar Per Holt over paa Kontoret. Saasnart han aabner Døren, bryder Forvalteren ind over ham: „For Dem er der lukket! Kammerherren vil ikke se Dem et Øjeblik længere her paa G aarden, og inden tre Døgn skal De være ude af Lejligheden!" „Det er svært, som Kammerherren og mig er enig den her Gang."

„Men Kammerherren har givet mig Ordre til at udbetale Dem ogsaa det lille Indskud, vi forbeholder os hver fjortende Dag. De ved, at Kammerherren er en human Mand — værsgod!"

„Ja, han er en voldsom human Mand!" Per smiler bittert.„Jeg tror min Salighed, De gør Nar! — Hør, ved De hvad, Per Holt, De er den Onde lyne mig ikke bedre værd, end at De skulde jages ud af Gaarden med Hundene i Hælene!"

„A tænker nok, der kommer de Dage, da baade De og Deres Lige faar en Mundkurv paa!"

Forvalteren farer rasende mod Per Holt. Men Per staar roligt smilende og ser paa ham med sine sorte Øjne. Saa raaber Forvalteren: „Herut! — Fra Gaarden her faar De ingen Vogn til at køre Deres Ragelse væk paa! — Herut!"

For sidste Gang gaar saa Per Holt hjem ad den Sti, som Gyldholm Tyende-Husmænd har traadt i Aarenes Løb.

Han tænker maaske paa, hvorvidt det Par Skilling, han har faaet af Forvalteren, kan række, og om der kan blive noget til Høkerne, for han hvisker halvhøjt: „At En ogsaa er nødt til at blive Kæltring, fordi Én er fattig!"

Aftenen er smuk. Per bliver staaende uden for sit Hus og lader Blikket glide omkring paa det, han nu skal forlade.

Ude i Synsranden til den ene Side lyser Himlen for neden i en Bue som af fjæmt Lys, der skinner gennem Taage.

Det er Skæret fra Købstadens Tusinder Lygter og Lamper.

Af dette Skær fængsles Per Holt og staar længe hensunken i det.

Som om han knyttede Tanker og Drømme dertil.XVIII

En Dag holder Mikkel Krat fra Knurrhuset uden for Per Holts med sit sorte, pukkelrykkede Øg. Dyret har Rygskade og ligner en Kamel med Undtagelse af, at dets Hoved hænger søvnigt ned mod Jorden.

Mikkel Krat selv ligner Øget. Ogsaa han har nemlig en Pukkel, saa hans store, firkantede Hoved hviler paa

Brystet. Hans Vest er stadig vaad af Savl, da der altid hænger en Pibe i den højre Mundvig, hvorfra den ikke flyttes, hverken naar han taler eller ler. Og begge Dele gør Mikkel næsten uafbrudt, saa man saa godt som hele Tiden ser hans Tandparti og røde Gummekød.

Han og Per bærer ud af det skrøbelige Boskab, mens Mikkel stedse lader Munden gaa.

„Næ holdt, Per, la' vos nu sætte Sagerne her udenfor. Siden saa læsser vi op, forstaar du, hæ . . . . ja, det er noget, som du it kender til, Per, hæ! Men a har jo kørt Fragtvognen, du ved, hæ, saa . . . Hver har jo sine Indsigter, hæ!"

Mikkel river en Tændstik og tænder; det gør han tit. Han betænker sig længe for hvert Stykke, de bærer ud, og taler om, hvor det kan anbringes paa Vognen, og ind imellem fortæller han Smaatræk, som han har oplevet, „men a kørt' Fragtwuwnen".

Per derimod staar ganske tavs med et stille, dybt alvorligt Udtryk.

„Hov!" siger Mikkel, „her er nok Vuggen! Den er noget af det vigtigste, for Børnene, se dem, hæ, kan man jo endelig nok, hæ, komme til, hæ, hæ!“

Som han med eet kom i Tanker om noget, bliver han pludselig alvorlig og tilføjer: 2,Ja, a ved nok, Per,En kan ogsaa nemt komme av med dem igen.....

jo, a er nok for Sjov, Per, men — æ — der er aldrig saa gal en Abrigaant, der er jo Alvor iblaandt, hæ, hæ!“

Sofi* gaar og pylrer.

Store-Povls Maren kommer og hjælper hende med Pakningen.

Men saa gør hun et lille Ophold og løber hjem efter noget.

„Det er bare en Smule Underdyne, Sofi', — I har jo min Salighed ingen Sengklæder!“

Sofi' vil sige noget, men Maren bryder hende af paa sin ru-godmodige Maade: „Hold din Kæb’ og pak din Pos*, min Pig!“

Der er jo ikke meget Flyttegods og navnlig ikke meget, der duer, men naar hver Smaating skal med, tager det alligevel Tid.

Endelig, til Trods for Mikkels lange Betænkninger og omstændelige Tale, faar de da læsset op.

Sofi’ tager Plads ved Siden af Mikkel. Hun sidder med en lille paa Skødet og ser sløvt frem, som om Livet var slukket i hendes Indre.

Men den store Dreng rider fornøjet over en Skammel bag paa Læsset.

Sidst kravler Per Holt op. Hans Ansigt ser ud, som om han aldrig mere kunde smile, og Furerne ved hans Mundvige er dybe og bitre. —

„Er vi saa klar?“ spørger Mikkel og samler Tømmerne op. „Naa, bette Sorte, kan du saa lette ved dig? — Ja, det er it vist, hun er færdig lig* epaa Tiden, hæ, for hun har sit Sind li1 esom en anden, hæ, hæ! — Naa, kom saa, bette!“Saa kører Mfldkd Krat og den Sorte Fer Holt og kaos nd i det nkendte Laai

Mca da de venner åg UBe^kofets Led, inden Traeerse lnkkes om dem, ser Per Holt sig tifcage.

Og i det fjxrne skrider fjorten Ridende og fjorten Par Heste langsomt henad Vejen til Brakmarken, hvor Plovene venter.